



e-ISSN: 2147-9682



TÜRK KÜTÜPHANECİLİĞİ TURKISH LIBRARIANSHIP



CİLT / VOLUME 34 SAYI / ISSUE 1 MART / MARCH 2020

Prof. Dr. Necmeddîn Sefercioğlu'nun Anısına...

A Festschrift in Honor of Prof. Dr. Necmeddîn Sefercioğlu...

Türk Kütüphaneciler Derneği



Turkish Librarians' Association

İçindekiler / Contents

	Sayfa / Page
Editörden / Editorial	1
Hakemli Yazılar / Refereed Papers	
Araştırma Makaleleri / Research Articles	
Tolga Çakmak ve Şahika Eroğlu Zenginleştirilmiş Kütüphanelerdeki Mevcut Durum ve Uygulamaların Analizi: Ankara'nın Çankaya İlçesindeki 12 Okulda Gerçekleştirilen Araştırmanın Sonuçları / <i>Analysis of Existing Conditions and Practices in Enriched Libraries: Results of a Research Conducted in 12 Schools in Çankaya District of Ankara</i>	3
Görüşler / Opinion Papers	
Doğan Atılğan, Cemal Atakan, Vedat Gültekin, Tuna Can, Ü. Berk Sezgin ve E. Emin Aydın Ankara Üniversitesi Öğretim Elemanlarının Elektronik Kaynak Kullanımının Değerlendirilmesi / <i>Evaluation of the Electronic Resource Usage of Ankara University Faculty Members</i>	29
Vedat Gültekin Konu Otorite Dizini Nedir? Nasıl Oluşturulur? / <i>What is the Subject Authority File? How is it Created?</i>	46
Belgin Çetin Blokzincir Teknolojisi Bilgiye Erişimde Nasıl Kullanılır? Mevcut Durum ve Potansiyeller / <i>How does Blockchain Technology use in the Field of Information Retrieval? Current State and Potentials</i>	65
Okuyucu Mektupları / Reader Letters	
Doğan Atılğan Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu: Hayatı ve Çalışmaları / <i>Prof. Necmeddin Sefercioğlu: His Life and Studies</i>	71
Mustafa Akbulut Necmeddin Sefercioğlu / <i>Necmeddin Sefercioğlu</i>	78
Mustafa Nejat Sefercioğlu Türk Kütüphaneciliği ve Türk Milliyetçiliği İçin Tüketilen Bir Ömür / <i>A Consumed Life for Turkish Librarianship and Turkish Nationalism</i>	81
Hasan S. Keseroğlu Türk Kütüphaneciliğinin Öncülerinden Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu / <i>Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu who is one of the Pioneers of Turkish Librarianship</i>	85
Ahmet Çelenkoğlu Katalogcunun Birinden Kataloglamanın Pirine / <i>From One of the Catalogers to the Master of Cataloging</i>	88
Ahmet Karataş Hatıralar Uçup Gitmesin (5): Hocam Necmeddin Sefercioğlu... / <i>Don't Let the Memories Fly Away (5): My Teacher Necmeddin Sefercioğlu...</i>	92

Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Hafızası: Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu

Memory of Turkish Librarianship: Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu

Türk Kütüphaneciliği Editörler Kurulu*

The editorial of the present issue is devoted to the former chair of the Turkish Librarians' Association Professor Dr. Necmeddin Sefercioğlu (1931-2019) who held this position for the longest period of time so far. The volume pays tribute to his memory with various texts of professional and personal appraisals written by his former colleagues and students.

Değerli Okurlarımız,

2020 yılının ilk sayısını sunduğumuz Mart ayında ülkemizin ve dünyanın içinden geçmekte olduğu, uzun ve zorlu bir süreci hepimiz yaşıyoruz. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Hubei eyaletinin yönetim merkezi olan Wuhan kentinde Aralık ayında ortaya çıkan, aradan geçen yaklaşık üç aylık süreçte neredeyse bütün dünyayı etkisi altına alan SARS-CoV-2 ismi verilen bir virüsün neden olduğu COVID-19 adlı salgın hastalık ülkemizin de kapısını çaldı. Büyüklerimizin çocukluk yıllarına ilişkin buruk anıları arasında yer alan seferberlik yıllarının acı yaşanmışlıklarının yanı sıra, kolera, tifo, verem gibi salgınların neden olduğu yıkımları kendilerinden merakla ve biraz da masalsi bir havada dinlerdik. Artık hayatta olmayan büyüklerimizin geçmiş yıllarda yaşadıkları çeşitli zorlukların nelere mal olduğunu o yaşlarda - belki de- çok iyi kavramadığımızı iş başa gelince anlıyoruz.

Değerli Okurlarımız,

Dünya, küresel salgınla birlikte sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik sonuçları tam olarak kestirilemeyen bir sürece doğru gidiyor. Bu süreci, ülkemiz özelinde akıl, pozitif bilim, sükûnet ve sabırla yönetmek hepimiz için temel bir görev ve zorunluluktur. Panik yapmadan ancak salgını önemsememek gibi bir aymazlığa da düşmeden yaşam tarzımızı olağanüstü duruma uygun hale getirerek hayatımızı sürdürmek zorundayız. Bu süreçte yegâne ümit ve beklentimiz Çin, İtalya ve İran'da olduğu gibi büyük kayıplar vermeden yaz aylarına ulaşmak ve Haziran sayımızı "geçmiş olsun" dileklerimizle sizlere sunmaktır.

Salgına karşı alınan temel önlemler kapsamında 56. Kütüphane Haftası etkinliklerinin de iptal edildiğini biliyoruz. Bu bağlamda, gelecek yıllarda kütüphane haftalarımızı sağlık ve esenlik ortamlarında kutlamaya devam etmeyi ümit ediyoruz.

Değerli Okurlarımız,

Bildiğiniz gibi son bir yılda mesleğimizin çınarları olan hocalarımızı kaybettik. *Türk Kütüphaneciliği* dergisi, yaklaşık 70 yıllık misyonu gereği mesleki anıtlarımız olan hocalarımızı vefat tarihlerine göre özel sayılarla anarak tarihe not düşmeye çalışıyor. Meslektaşlarımızın olağanüstü desteği ile yayımladığımız Aralık 2019 sayımız, hocamız Prof. Dr. Meral (Şenöz) Alpay hakkında hazırlanmış referans bir sayı oldu.

Daha önce de duyurusunu yapmış olduğumuz gibi Mart 2020 sayısını da değerli hocamız Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu'nun anısına ithaf olmak üzere özel sayı formatında özel bir seçki ile ilgilere sunuyoruz. Hocaların hocası Sefercioğlu hocamız, titiz öğretim üyeliğinin yanı sıra, aralıklarla 18 yılı bulan Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Başkanlığı

* Editorial Board of Turkish Librarianship. E-mail: editor@tk.org.tr

döneminde, derneği, neredeyse ailesinden ve özel yaşamından daha üst düzeylerde tutmuş, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni/ Türk Kütüphaneciliği* dergisinin aksamadan ve en ekonomik koşullarda yayımlanması için birebir çaba harcamış, yerine göre genel başkan, yerine göre derneğin bir çalışanı gibi görev yapmış son derece özel bir kişiliktir.

Değerli Okurlarımız,

Elinizdeki sayı, ülkemizde mesleğimizin akademik düzeyde eğitiminin verilmeye başladığı ilk bölüm olan Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin temel taşlarından, aynı zamanda TKD'nin en uzun süreyle genel başkanlığını yapan ve bir tüzel kişilik olarak derneğimizin hafızası olan Necmeddin Sefercioğlu hocamıza özel hazırlanmış seçkiyi bir araya getirmektedir. Ancak içeriğin beklediğimiz ölçüde zengin ve çeşitli olmadığı düşüncemizi paylaşmak zorundayız. Mart 2020 sayısını yaklaşık 1 yıl önce vefat eden hocamızın anısına yayımlama kararını ilgili platformlarda peşpeşe duyurduğumuz halde özellikle hocamızla ortak anısı olduğunu düşündüğümüz meslektaşlarımızdan yeterince dönüş alamadık. Sağlık olsun diyerek mesleğimize ve derneğimize mal olmuş değerli hocamızın anısı önünde saygıyla eğilirken, mesleğimizin kadife sesli efsane hocası, hocaların hocası Prof. Dr. Berin Uğur Yurdadoğ'un anısına ithaf olmak üzere özel sayı formatında hazırlanacak olan Haziran 2020 sayısında yeni umutlar ve geçmiş olsun dilekleriyle buluşmayı arzuluyoruz.

Bu duygularla, sağlık ve mutluluk içinde yazıya kavuşma dileklerimizle selam ve saygılarımızı sunuyoruz.

Zenginleştirilmiş Kütüphanelerdeki Mevcut Durum ve Uygulamaların Analizi: Ankara'nın Çankaya İlçesindeki 12 Okulda Gerçekleştirilen Araştırmanın Sonuçları

Analysis of Existing Conditions and Practices in Enriched Libraries: Results of a Research Conducted in 12 Schools in Çankaya District of Ankara

Tolga Çakmak* ve Şahika Eroğlu**

Öz

Okul kütüphaneleri, öğrencilerin, ebeveynlerin, öğretmenlerin, idarecilerin ve diğer okul personelinin bilgi ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetler sunan kütüphanelerdir. Bu kütüphaneler temel işlev olarak müfredat programını desteklemektedir. Bireylerin yaşamlarında öğrenmenin gerçekleştiği dönemlerde yer alan bu kütüphaneler güncel teknoloji ve olanakların sunulduğu, hedef kitlesinin beklentilerine ve karakteristiklerine uygun hizmetlerin ve ortamların sağlandığı yerler olarak da değer taşımaktadır. Türkiye'de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından koordine edilen z-kütüphane projesiyle okullardaki kütüphanelerin sosyal öğrenme ortamına dönüştürülmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda okul kütüphanelerinin teknolojik ve modern araçlarla donatıldığı görülmektedir. Bu çalışmada Ankara'nın Çankaya ilçesindeki okullarda bulunan z-kütüphanelerin mevcut durumlarının ve kullanımlarının betimlenmesi amaçlanmıştır. Belirlenen amaç çerçevesinde Çankaya'da bulunan 12 okuldaki z-kütüphaneler analiz edilmiştir. Bir durum çalışmasının gerçekleştirildiği bu araştırma kapsamında veriler; okul müdürleri, müdür yardımcıları ve kütüphaneden sorumlu öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlemlerle toplanmıştır. Çalışma sonuçlarında analiz edilen 12 okulda z-kütüphanelerin mekânsal alan olarak standartlara uygun olmasına karşın bu durumda öğrenci sayılarına göre değişkenlik gösterebildiği, kütüphanelerin kuruluş amaçlarına uygun kullanımında projelerin, uluslararası programlara uyumluluk sürecinin, yönetici ve öğretmen farkındalığının etkili olduğu anlaşılmıştır. Diğer yandan okullarda bu kütüphanelerin sürdürülebilirliğine yönelik sorunların yaşandığı tespit edilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise z-kütüphanelerin sürdürülebilirliği ve gelecek çalışmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Okul kütüphaneleri; zenginleştirilmiş kütüphaneler; z-kütüphaneler; kütüphane yönetimi; kütüphane kullanımı.

* Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E-posta: tcakmak@hacettepe.edu.tr
Assist. Prof., Hacettepe University Department of Information Management, Turkey

** Dr., Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E-posta: sahikaeroglu@hacettepe.edu.tr
Dr., Hacettepe University Department of Information Management, Turkey

Abstract

School libraries are libraries that provide services to meet the information needs of students, parents, teachers, administrators and other school staff. As the main function, these libraries support the curriculum. These libraries, which take place in the periods of learning in individuals' lives, are also places where current technology and facilities are provided and services and environments are provided in accordance with the expectations and characteristics of the target audience. The school libraries in Turkey are planned to be transformed into social learning places within the scope of the enriched libraries project (z-kütüphane) coordinated by the Ministry of Education. In this regard, it is seen that the school libraries are equipped with technological facilities and streamlined furnishings. In this study, it is aimed to describe the current situation and usage of z-libraries in schools in Çankaya district of Ankara. For this purpose, 12 z-libraries in schools at Çankaya, Ankara were analyzed. In the context of this case study, which is one of the qualitative research methods, data were collected through semi-structured interviews and observations with school principals, assistant principals, and teachers in charge of the library. The study results reflect that z-libraries are spatially compliant with the standards, however, this case may vary depending on the number of students. It was understood that compliance with international programs, teacher and principal awareness, and projects are the factors that provide efficient and expected use of z-libraries. On the other hand, it has been detected that there are problems regarding the sustainability of these libraries. In the last part of the study, recommendations and future studies that can be conducted are addressed.

Keywords: School libraries; enriched libraries; z-libraries; library management; library use.

Giriş

Okul kütüphaneleri öğrencilerin öğrenim hayatları boyunca başarıya ulaşma, anlama, eğitime ve öğretim faaliyetlerine destek verme açısından katkı sağlayan kurumlardır. Okul kütüphanesi öğrenmenin merkezinde yer alarak yenilik, merak ve problem çözmeyi teşvik eden bir mekândır. Eğitim programının kalbi olarak betimlenen okul kütüphanesi, öğrencilerin yetenekli ve hevesli okuyucular olmalarına, etraflarındaki dünya hakkında bilgi sahibi olmalarına ve gelecek koşullarında hayatta kalmaya yönelik imkânlar sağlayan bir yapı olarak algılanmıştır (Gaver, 1958, s.16). Okulun sosyal ve kültürel rolünün önemli bir bileşeni olan okul kütüphanesi her türlü okuma, kültürel etkinlik, bilgiye erişim, bilgi yaratma, derin düşünme ve canlı tartışmalar için merkezi bir nokta olabilmektedir. Gelişen teknolojik imkânlar birçok alanda beraberinde fırsatlar sunmaktadır. Yaşanan teknolojik dönüşümler okul kütüphanelerinin de geçmişten farklı olmaları gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Günümüz dünyasında artık sadece “var olmaları” yetmeyen okul kütüphanelerinin geleneksel ve çağdaş sistemlerin harmanlanması ile oluşan yapılarla öğrencileri kendilerine çekmesi gerekmektedir. Bu anlamda ortaya çıkan yeni yaklaşımlarda okul kütüphaneleri, geleneksel hizmetlerinin yanı sıra öğrencilerin eğitimlerine teknolojik imkânlar ile katkı sağlayabilen ve mekânsal tasarımlarıyla da öğrencilerin farklı ihtiyaçlarını karşılayabilen mekânlar haline dönüşmektedir.

Okul kütüphanelerini dijital dönüşüm gereksinimleri çerçevesinde zenginleştirme programlarının ülkelerin eğitim stratejilerine yerleştirildiği görülmektedir. Literatürde okul kütüphanelerinde teknoloji kullanımına yönelik uygulamaların ele alındığı çalışmalar yer

almaktadır (DeMarco, 2014; IFLA, 2015; Kuno, 2011). Benzer şekilde Türkiye’de de okul kütüphanelerine yönelik çalışmalar yapılmakta; bu kapsamda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen proje ve uygulamalar öne çıkmaktadır. Türkiye’deki okul kütüphanelerine yönelik proje ve uygulamalardan biri de z-kütüphane projesidir. 2014 yılından bu yana Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yönetilen proje kapsamında okullardaki kütüphanelerin işlevlerinin çağın gereklerine uygun şekilde geliştirilmesi hedeflenmektedir. Mili Eğitim Bakanlığının (MEB) zenginleştirilmiş kütüphaneler (z-kütüphane) için oluşturduğu web sayfasında z-kütüphane, “estetik ve ergonomik tasarımıyla öğrencilerin okullarda bilgiyi sevmeye, öğrenme ve dinlenme etkinliklerine imkân veren sosyal etkinlik alanıdır” şeklinde tanımlanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2016). Bu tanımdan yola çıkarak z-kütüphanelerin temel hedefinin okul kütüphanelerini sosyal öğrenme alanlarına dönüştürmek olduğu söylenebilir. Millî Eğitim Bakanlığının “Okullar Hayat Olsun” projesi kapsamında z-kütüphane çalışmalarına başlamış olması da bu hedefe dair varsayımı desteklemektedir.

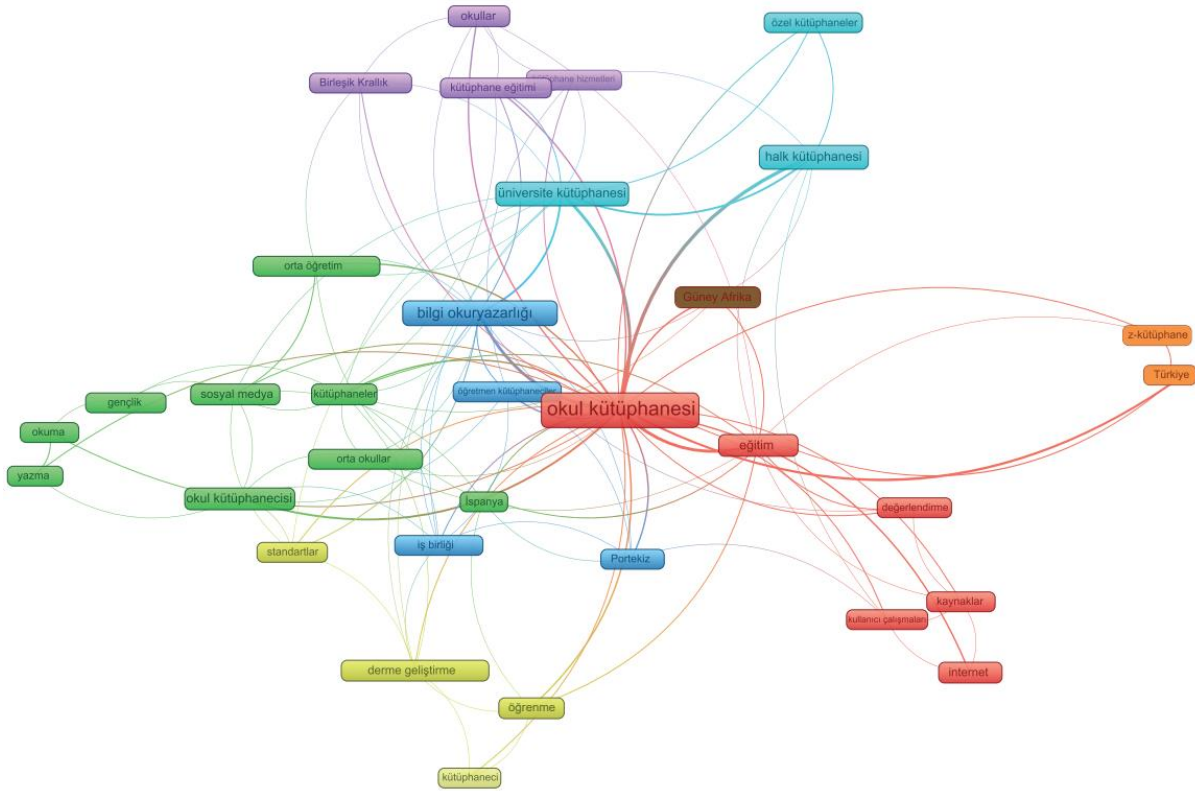
Bu çalışmada literatür çerçevesinde, teknolojik gelişmeler bakımından okul kütüphanelerinde meydana gelen değişimlerin betimlenmesi, konunun Türkiye bağlamında bir yansıması olan z-kütüphanelerin mevcut durumunun ve yönetiminin Ankara ili Çankaya ilçesi kapsamında incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada ilk olarak okul kütüphanelerine yönelik literatür değerlendirilmektedir. Uluslararası literatür Web of Science veri tabanında yer alan yayınlardaki anahtar kelime birlikteliğine yönelik ağ analizi ile değerlendirilmiştir. Sonrasında Türkiye’de okul kütüphanelerine yönelik çalışmalar ele alınmıştır. Daha sonra çalışma metodolojisi sunulmuş ve ardından gerçekleştirilen araştırma kapsamında Ankara ili Çankaya ilçesinde yer alan 12 z-kütüphaneye yönelik bulgu ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise bulgulardan hareketle sonuç ve öneriler sunulmuştur.

Okul Kütüphaneleri: Literatür Değerlendirmesi

Çalışmada okul kütüphanelerine yönelik çalışmaları değerlendirmek için Web of Science (WoS) veri tabanında yer alan okul kütüphaneleri ile ilgili çalışmalar ve konular belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda başlığında ve konu bölümünde “okul kütüphanesi” ya da “okul kütüphaneleri” geçen bütün yayın künyelerine 10 Ekim 2019 tarihinde yapılan arama ile erişilmiştir. Arama sonucunda 1364 yayın künyesine erişim sağlanmıştır. Bu künyelerden ilk olarak Kütüphanecilik ve Bilgi Bilim alanıyla ilgili olan çalışmalar filtrelenmiş ve bu işlem sonucunda 969 yayın künyesi belirlenmiştir. Bu künyeler sekme ile ayrılmış UTF 8 uyumlu metin dosyası olarak indirilmiş ve anahtar kelimelere ilişkin sütunlar incelenerek ek almış ve aynı anlamdaki kelimeler standart bir hale getirilmiştir. Bu işlemin ardından materyal türü olarak makale, kitap bölümü ve bildiri türündeki yayınlardan anahtar kelimeler bölümü bulunan kaynaklar araştırmaya dâhil edilmiştir. Son işlem olarak da elde edilen künyelerden tıp okulu (medical school), işletme okulu (business school) ve hukuk okulu (law school) gibi kapsama ilgili olmayan çalışmalar veri setinden çıkarılmıştır.

Literatür değerlendirmesi kapsamında WoS veri tabanında okul kütüphaneleriyle ilgili çalışmaların konu dağılımını belirleyebilmek için yayınların yazarları tarafından belirlenmiş olan anahtar kelimeleri üzerinde birliktelik analizleri yapılmıştır. Bu kapsamda öncelikle 969 yayından 360’ında anahtar kelime olduğu belirlenmiştir. Ardından bu 360 yayından veri standardizasyonu

ve düzenleme işlemleri sonucunda elde edilen 192 yayındaki 785 anahtar kelimedenden en az üç kez eşleşmiş olan kelimeler VosViewer yazılımıyla haritalanmıştır (Şekil 1).



Şekil 1. Yayınların konu gruplarına göre dağılımı

Yazar anahtar kelimelerinin birlikteliklerine yönelik analiz sonuçlarında WoS veri tabanında okul kütüphaneleriyle ilgili yayınlar on iki kümeye ayrılmıştır. Bu kümeler içerisinde okul kütüphanelerinden sonra en fazla link uzunluğuna sahip olan anahtar kelimeler; *üniversite kütüphaneleri* (17 eşleşme, link uzunluğu: 40), *bilgi okuryazarlığı* (23 eşleşme, link uzunluğu: 37), *halk kütüphaneleri* (16 eşleşme, link uzunluğu: 29), *eğitim* (12 eşleşme, link uzunluğu: 27) ve *kütüphaneler* (9 eşleşme, link uzunluğu: 15).

Şekil 1'e göre ilk grupta (yeşil renkli) *okul kütüphanecileri*, *ortaöğretim*, *büyüme çağındaki çocuklar*, *sosyal medya*, *okuma* ve *yazma* gibi kelimeler yer almaktadır. Bu kapsamda okul kütüphanecilerinin eğitimdeki rolleri ve belirli bir konudaki görüşlerine yönelik araştırmalar yapılmıştır (Dawkins ve Gavigan, 2017; Dow ve Lakin, 2012; Lo ve diğerleri, 2019; Valenza ve Hobbs, 2016). Okul kütüphanelerinin ortaöğretim ile olan boyutunda ise bilgi okuryazarlığı ile bağlantı kuran çalışmalar dikkati çekmektedir (Baji, Bigdeli, Parsa ve Haeusler, 2018; Foo ve diğerleri, 2014). Ayrıca okul kütüphanelerinin okumaya yönelik motivasyon kazandırma işlevleriyle ilgili çalışmalar da literatürde yer almaktadır (Fletcher, Grimley, Greenwood ve Parkhill, 2012; Loh, 2016). Sosyal medya boyutunda ise çalışmalarda okul kütüphaneleri ile Wikipedia ve blogların okul kütüphanelerinde kullanımı ve dijital hizmetler ile okul kütüphanelerinin sosyal medya paylaşımları ele alınmıştır (Brown ve Hill, 2009; Faba-Pérez ve Infante-Fernández, 2019; Fitzgerald, 2009; Jones, Downs ve Jenkins, 2015; Pirola ve diğerleri, 2015; Sudhier ve Priya, 2017).

Okul kütüphaneleri ile ilgili çalışmalardaki ikinci grupta (kırmızı renkli) *eğitim, değerlendirme, kullanıcı araştırmaları* ve *internet* kelimeleri bulunmaktadır. Bu gruptaki *internet* ve ilgili anahtar kelimeler okulların web sayfalarına yönelik analizlerin yapıldığı çalışmalarda kullanılmıştır (Clyde, 2004; Wang, Shen, Chen ve Wedman, 2011). Kullanıcı araştırmaları kapsamında ise okul kütüphanelerinde sunulan hizmetlere ve web analitiğine yönelik çalışmalar yapılmıştır (Debus-López ve diğerleri, 2017; Wang ve diğerleri, 2011). Bu grupta ayrıca okul kütüphanelerinin genel durumunu, bilgi okuryazarlığı eğitimlerini değerlendiren, bilgi kaynaklarını ve değerlendirme araçlarını konu alan çalışmalar da bulunmaktadır (Farmer ve Safer, 2019; Gildersleeves, 2006; Martins ve Martins, 2012; Onyebuchi ve Ngwuchukwu, 2013).

Okul kütüphaneleriyle bağlantılı konulardan biri bilgi okuryazarlığıdır. Bu bağlamda çalışmalarda öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin öğretilmesi, üniversite kütüphanelerinin ortaöğretim öğrencilerine bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırmadaki rolleri, belirli bir bölgedeki okul kütüphanelerinin karşılaştığı zorluklar ve okul kütüphanelerinde bilgi okuryazarlığı eğitimine değinilmiştir (Foo ve diğerleri, 2014; Jorosi ve Isaac, 2008; Paton-Ash ve Wilmot, 2015; Tedd, Ellis, Lonsdale ve Armstrong, 2006). Üçüncü grupta (mavi renkliayrıca *iş birliği, öğretmen kütüphaneciler* ve *Portekiz* kelimeleri bulunmaktadır. İş birliği boyutunda okul kütüphanelerinin tasarımında ve karar verme süreçlerinde okul kütüphanecileri, öğretmen kütüphaneciler ve yöneticiler arasında iş birliği yapılmasını öneren ve okul kütüphanecilerinin genişleyen rollerini konu alan çalışmalar bulunmaktadır (Hughes, Bland, Willis ve Burns, 2015; Lo ve Chiu, 2015). Bu kapsamda ayrıca okul kütüphaneleri ile halk kütüphaneleri arasındaki kaynak paylaşımı ele alınmıştır (Baker, Smith, Shea ve Wu, 2014). Bununla birlikte öğretmen kütüphanecilerin sahip olması gereken beceriler ve öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasındaki rolleri de araştırılmıştır (Aisah, Abrizah, Aspura ve Dollah, 2018; Osadcebe, Babarinde, Ekere ve Dike, 2018; Ragle, 2011).

Bir diğer konu grubunda ise *koleksiyon geliştirme, standartlar, eğitim* ve *kütüphaneciler* anahtar kelimeleri yer almaktadır. Koleksiyon geliştirme kapsamında bir önceki grupta yer alan halk kütüphaneleriyle yapılabilecek iş birliğine yönelik çalışma ile okul kütüphanelerindeki belirli kaynakların içeriklerine yönelik araştırmalar öne çıkmaktadır (Brissett, 2011; Oltmann, 2015). Bir diğer anahtar kelime olan *standartlar* ile ilgili de çalışmalarda okul kütüphaneleri için geliştirilen standartların değerlendirildiği görülmüştür (Ahlfeld, 2019; Gerrity, 2018; Rumberger, 2018; Udina, 2014).

Şekil 1’de sunulan konu grupları arasında *bilgi hizmetleri, kütüphane eğitimi, Birleşik Krallık* ve *okulları* içeren bir grup da bulunmaktadır. Bu gruptaki çalışmalar arasında daha önceki gruplardaki kelimelerden *öğretmen kütüphaneciler* ile ilişkili bir çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada öğretmen kütüphanecilerin bilgi hizmetlerindeki rolleri incelenmiştir (Osadcebe ve diğerleri, 2018). Bunun yanı sıra bilgi hizmetleri çerçevesinde belirli bir bölgedeki okul kütüphanelerinin durumunu ve karşılaştıkları sorunları ele alan çalışmalar da bulunmaktadır (Tabassum, Batool, Ameen ve Hassan, 2019). Kütüphane eğitimiyle ilgili olarak ise bilgi okuryazarlığı ile bağlantılı çalışmaları değerlendiren yayımlar yer almaktadır (Johnson ve diğerleri, 2018; Reynolds, McClellan, Finley, Martinez ve Linares, 2016; Reynolds,

Willenborg, McClellan, Linares ve Sterner, 2017). Ek olarak kütüphanelerde öğretim teknolojileri bağlamında da okul kütüphanelerinin web sayfaları incelenmiştir (Chu, 2013).

Bir diğer grupta ise *akademik kütüphaneler*, *halk kütüphaneleri* ve *özel kütüphaneler* bulunmaktadır. Bu bağlamda akademik kütüphanelerin okul kütüphaneleriyle olan iş birlikleri ve kütüphane eğitimlerine yönelik çalışmalara rastlanmaktadır (Groves, 2019; Reynolds ve diğerleri, 2017). Halk kütüphaneleriyle ilgili olarak da okul kütüphanelerinin halk kütüphanelerinden farkları ile maker (yaratıcı) hareketinin okullarda ve okul kütüphanelerinde uygulanmasına değinen çalışmalar yapılmıştır (Moorefield-Lang, 2014, 2019; Paiva ve Ferraz, 2018).

Şekil 1'deki bir başka konu grubunda ise Türkiye'deki z-kütüphane uygulamalarına yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Bu kapsamda Türkiye'de okul kütüphaneciliğindeki gelişmeler, z-kütüphane analizleri ve okul kütüphanelerinin işlevlerine yönelik makale ve görüş yazıları bulunmaktadır (Akman ve Akman, 2017; Aslan, 2017; Önal, 2005; Öztürk ve Tağa, 2018).

Son olarak Güney Afrika'ya yönelik çalışmalar Şekil 1'de ayrı bir grup olarak verilmiştir. Bu konuda Güney Afrika'daki uygulamalar, karşılaşılan sorunlar ve bilgi okuryazarlığı çalışmalarının öne çıktığı anlaşılmaktadır (Fombad ve Jiyane, 2015; Paton-Ash ve Wilmot, 2015; Zinn, Stilwell ve Hoskins, 2016).

Türkiye'de Okul Kütüphaneleri

Türkiye'de okul kütüphaneleriyle ilgili çalışmalar genelde okul kütüphanelerinin gelişimi, yaşanan sorunlar, insan kaynakları ve derme yönetimine yoğunlaşmaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye'de okul kütüphanelerinin koşullarının iyileştirilmesine yönelik yasal düzenlemeler ve yönetmelikler yayımlanmıştır. Karşılaşılan sorunlarla ilgili çözüm önerilerinin geliştirilmesi konusunda da lisansüstü düzeyde çalışmalar yapıldığı ve Millî Eğitim Şûraları gibi etkinliklerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de okul kütüphaneleri, uygulamalar ve kullanım analizleri, okul kütüphanelerinin organizasyonu ve z-kütüphanelere yönelik uygulamalar bağlamında ele alınmaktadır.

Okul Kütüphanelerindeki Uygulamalar ve Kullanım Analizleri

Literatürde öğrencilerin okul kütüphanelerine yönelik yaklaşım ve algıları Türkiye'nin farklı illerinde yapılan araştırmalarla betimlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda ilkökul, ortaokul ve lise gibi farklı öğretim kademelerindeki öğrencilerin kütüphane kullanımı ve okuma alışkanlıkları incelenmiştir. Bu araştırmalara örnek olarak 2009 yılında Erzurum'da ilkökul öğrencilerinin okul kütüphanelerini ve sınıf kitaplıklarını kullanma düzeylerini analiz eden çalışma gösterilebilir. 58 okuldaki yönetici ve öğretmen ile gerçekleştirilen araştırmada okul kütüphanelerinde mesleki deneyime sahip insan kaynağı, bütçe ve derme yönetimi gibi sürdürülebilirlikle ilgili iyileştirmelere ihtiyaç duyulduğu saptanmıştır (Şahin, İşcan ve Maden, 2009). Kocaeli'nin İzmit ilçesinde bir özel ve 10 devlet okulundaki 66 öğretmen ve farklı eğitim kademelerindeki 300 öğrencinin kütüphane kullanımının analiz edildiği bir diğer çalışmada okul kütüphanelerinin mesleki standartların çok altında olduğu anlaşılmıştır (Aşıcı ve Özarslan, 2002). Kastamonu'da gerçekleştirilen başka bir araştırmada merkeze bağlı 10 köy ilkökulundaki 818 öğrenci ve 54 öğretmenden toplanan veriler değerlendirilmiştir. Sonuçlara

göre kütüphaneler yalnızca kitap ödünç verme hizmetini yerine getirebilmekte ve bunun dışındaki hizmetleri sunmakta yetersiz kalmaktadır. Ayrıca araştırmadaki kütüphanelerde uzman insan kaynağı eksikliği de bulunmaktadır (Akbulut Güneş, 2013).

Literatürde ortaokul öğrencilerinin okul kütüphanelerini kullanımları da incelenmektedir. Bu kapsamda Mersin'in farklı ilçelerinde öğrenim gören 390 öğrencinin kütüphane kullanımlarının analiz edildiği bir araştırmaya göre okul kütüphanelerinin kullanım amaçlarında ilk sıralarda geleneksel kütüphanecilik hizmetleri yer almaktadır. Diğer yandan kütüphanede arkadaşını beklemek, arkadaşlarla vakit geçirmek, bilgisayar ve televizyon gibi araçlardan yararlanmak ve oyun oynamak gibi sosyal aktiviteler de öğrenciler tarafından kullanım amacı olarak belirtilmiştir. Çalışmada vurgulanan bu noktalar öğrencilerin kütüphaneleri sosyal bir ortam olarak düşündüklerini yansıtmaları açısından değerlidir (Şahbaz, 2012). Benzer bir araştırma, Ankara'nın Keçiören ilçesindeki iki okulda gerçekleştirilmiştir. 225 öğrenciye uygulanan anket sonuçları kütüphanelerde mekân ve profesyonel insan kaynağı iyileştirmelerine ihtiyaç duyulduğunu ve kütüphane kullanımında öğretmenlerin etkisinin olduğunu göstermiştir (Önal ve Alaca, 2015).

Liselerdeki kütüphaneler de araştırmalara konu olmaktadır. Bu çerçevede İzmir'in Buca ilçesindeki 23 lisedeki okul kütüphanesi, okul yöneticileri ve kütüphane sorumluları ile yapılan görüşmeler çerçevesinde incelenmiştir. Araştırma sonuçları okul kütüphanelerinde derme, fiziksel alan, insan kaynakları ve aktiviteler açısından iyileştirmelere ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymuştur (Polat ve Akkaya, 2015). Bir diğer çalışmada ise Ankara'daki 117 okul kütüphanesi analiz edilmiştir. 2004-2005 öğretim yılında yapılan bu çalışmada okul kütüphanesi dermelerinin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen 100 temel eser projesindeki eserlerle güçlendirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Çalışmada ayrıca bilgi ve belge yönetimi bölümü mezunu kütüphanecilerin istihdamı, gerekli derme geliştirme çalışmalarının yapılmasında ve kullanıcı beklentilerinin karşılanmasında önemli görülmüştür (Önal, 2005). Ankara'nın Çankaya, Mamak ve Yenimahalle ilçelerinde 54 ilköğretim okulunda görev yapan 141 öğretmenin 100 temel esere ve okul kütüphanelerine yönelik düşüncelerinin araştırıldığı bir diğer çalışmada, öğretmenlerin okul kütüphanelerinin bu uygulamada yeterli işlevi taşımadığını düşündükleri ortaya çıkmıştır (Arıcan ve Yılmaz, 2010).

İlköğretim okullarındaki sınıf öğretmenlerinin eğitim programı ve okul kütüphaneleri ile ilişkili görüşleri de analiz edilen konular arasındadır. Bu kapsamda gerçekleştirilen bir çalışmada 2005-2006 öğretim yılında Ankara'nın farklı ilçelerinde yer alan yedi okuldan 118 öğretmene anket uygulanmıştır. Çalışma sonuçlarında okul kütüphanelerinin uluslararası standartlar düzeyine getirilmeden ve okullarda kütüphanelerin kurulmadan öğretim programlarının belirlenen hedeflere ulaşmasının mümkün olmayacağı belirtilmiştir (Dengiz ve Yılmaz, 2007).

Literatürde üzerinde durulan bir diğer kurumsal yapı özel okullardaki kütüphanelerdir. Bu kapsamda Ankara, İstanbul ve İzmir'deki özel okul kütüphanelerinin mevcut koşulları değerlendirilmiştir. 37 okulun incelendiği çalışmaya göre özel okul kütüphaneleri uzman insan kaynağı istihdam etme, mekân olarak rahat ulaşılabilir bir konumda bulunma, bütçe ve bir politikaya sahip olma, kaynak sayısı gibi avantajlara sahiptir. Buna karşın bu kütüphanelerde çevrimiçi katalog, diğer kuruluşlarla iş birliği, insan kaynaklarının kurum içindeki statüsü ile ilgili yetersizlikler bulunmaktadır (Cevizbaş, 2003). Diğer yandan Ankara'daki üniversitelere

bağlı özel ilköğretim okullarının kütüphanelerinde gerçekleştirilen bir araştırma, bu kütüphanelerdeki dermelerin, ilgili politikaların eksikliği nedeniyle nitelik açısından yetersiz kaldığını ortaya koymuştur (Tuna, 2005). Bir diğer çalışmada ise 15 kütüphaneciye uygulanan anket sonuçları paylaşılmıştır. Buna göre özel okullardaki kütüphanecilerin öğrencilerle etkili bir şekilde iletişim kurduklarını düşündükleri ve öğrencilerin iletişim sürecine daha etkin katılım göstermelerini bekledikleri belirtilmiştir. Ayrıca okul yönetimi, öğretmenler ve kütüphaneci iletişimindeki sorunların kütüphanecilerle öğrenci iletişimini de etkilediğine değinilmiştir (Koçak ve Çetintaş, 2015).

Özel okullardaki kütüphanelerin işlevlerine yönelik bir diğer çalışmada ise Sağlık ve Eğitim Vakfı / Amerikan Bord Heyeti Okullarındaki öğretmenler ve öğrencilere anket yapılmıştır. Öğretmen ve öğrencilere uygulanan bu anketin sonuçları okul kütüphanelerinin öğretmen ve öğrencilere güvenilir bilgi kaynaklarına ulaşma, ders içeriklerinin daha iyi anlaşılması, bilgisayar kullanımı, bilgiye erişimde analitik düşünme, bilgiye erişimde güven duyma, daha iyi çalışmalar yapma gibi konularda katkı sağladığı belirlenmiştir (Frank, 2012).

Okul Kütüphanelerinin Organizasyon Yapısı ve Yasal Düzenlemeler

Literatürde Türkiye’de okul kütüphanecilerinin rollerine yönelik çalışmalar da yapılmıştır. Bu doğrultuda okul kütüphanecilerinin birçok derse katkıda bulunma, hem öğretmenleri hem de öğrencileri yenilikler hakkında bilgilendirme, kütüphanenin etkin kullanımını sağlama, bilgi okuryazarlığı, yaratıcı uygulamalar ve dijital teknolojiler gibi konularda aktif rollerde bulunabilecekleri belirtilmiştir (Çakmak ve Önal, 2013; Durukan, 2015a; Erol Alkan, 2017; Güneş ve Güneş, 2014; Önal, 2015; Yüksel İleri, 2011). Bir diğer çalışmada ise yöneticilerin farkındalık ve bilgi eksikliklerinin kütüphanenin ve kütüphanecinin okul içerisindeki yerinin belirlenememesine neden olduğu saptanmıştır (Önal ve Ekici, 2012).

Türkiye’de okul kütüphanelerinin hizmet vermesini etkileyen faktörleri ele alan bir çalışmada eğitim politikalarının, kalkınma planları gibi yönetsel ilkelerin, teşkilat yapısı ve yönetmeliklerin okul kütüphanelerinin hizmetlerinde belirleyici olduğu dile getirilmiştir (Önal, 1986). Ek olarak konuyla ilgili yönetmelik ve genelgelerdeki derme yönetimi, okul kütüphanelerinin kullanım sürelerinin genişletilmesi, verilmesi planlanan kütüphanecilik dersleri gibi uygulamaların sürdürülebilir bir işleyiş göstermediği de vurgulanmıştır (Önal, 1986; Önal, 1985). Bu konuyla ilgili olarak daha güncel boyutta gerçekleştirilen bir çalışmada ise okul kütüphanelerinin temel işlevinin müfredatı desteklemek olduğu belirtilmiş ancak Türkiye’deki eğitimle ilgili idari düzenlemelerin içeriğinde eğitim ile okul kütüphaneleri arasında bir ilişkinin olmadığı rapor edilmiştir (Aydın, 2004). Bir diğer çalışmada ise okul kütüphanesinin kolay ulaşılabilir bir konumda olması, her okulda bir kütüphanenin bulunması, Millî Eğitim Şûralarının bir bölümünün mutlaka okul kütüphanelerine ayrılması, okul kütüphanecisine ve kütüphaneye yönelik üst yönetim farkındalığı ve desteği gibi konular ele alınmıştır. Çalışmada ayrıca her okul kütüphanesinde kütüphaneci istihdamının gerekliliğine işaret edilerek bu yapılarda bilgi ve belge yönetimi eğitimi almış uzman personelin önemine değinilmiştir (E. Yılmaz, 2015). Okul kütüphanelerinde nitelikli insan kaynağı eksikliği, hem okul kütüphanelerine yönelik uygulama analizlerinde hem de organizasyon yapısıyla ilgili çalışmalarda yoğun olarak değinilen bir konu olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca literatürde,

okullarda okul kütüphanecisi seçimine yönelik matematiksel ölçümler öneren çalışmalar da yer almaktadır (M. Yılmaz, 2015).

İş birliği konusu da çalışmalarda incelenen konulardan biridir. Bu kapsamda okul kütüphaneleri ve bilgi gereksinimlerinin karşılanmasını konu alan bir çalışma da okul kütüphaneleri arasında iş birliğinin yetersiz olduğunu ortaya koymuştur (Önal, 1992). Bir diğer çalışmada ise okul kütüphanelerinin halk kütüphaneleriyle iş birliğinde bulunması gerektiği ve mevcut durumda bu iki kütüphane türü arasındaki iş birliğinin düşük düzeyde olduğu ifade edilmiştir (B. Yılmaz, 1998). Aydın il merkezindeki okul ve halk kütüphanelerini analiz eden başka bir çalışma da 1998 yılında yapılan çalışmaya benzer şekilde iki kurum türü arasındaki iş birliği yetersizliğini ortaya koymuştur (Öçalan, 2010). Bu konuyla bağlantılı olarak 2006 yılında gerçekleştirilen bir yüksek lisans tezinde ise okul kütüphanecileri ile öğretmenler arasındaki iş birliğinin akademik başarıyı olumlu etkilediği savından hareketle İstanbul'daki özel okullara yönelik bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarında söz konusu dönemde İstanbul'daki özel okullarda gelişmiş bir iş birliği çalışmasının olmadığına değinilmiştir (Cevizbaş Akyol, 2006).

Z-Kütüphaneler

Okul kütüphaneleri bağlamında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen girişimlerden biri zenginleştirilmiş kütüphaneler olarak adlandırılan “Z-Kütüphane” çalışmasıdır. Teknolojik gelişmelerin Türkiye’de okul kütüphanelerine yansması olan ve 2011 yılında başlatılan z-kütüphane uygulaması ile okullardaki kütüphanelerin hem öğrenciler hem de yetişkinler için “hayat boyu öğrenme merkezi”, eğlenme-dinlenme etkinliklerinin gerçekleştirildiği güvenli alanlara dönüştürülmesi amaçlanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2015). Bakanlık tarafından oluşturulan z-kütüphane resmi web sayfasında da bu kütüphaneler “estetik ve ergonomik tasarımıyla öğrencilerin okullarda bilgiyi sevmeye, öğrenme ve dinlenme etkinliklerine imkân veren sosyal etkinlik alanı” olarak tanımlanmaktadır (Z-Kütüphane-Millî Eğitim Bakanlığı, 2019). Z-kütüphanelerle okul kütüphanelerinin fiziki şartlarının, teknolojik altyapılarının geliştirilmesi ile kütüphane hizmetlerinin çağdaş bir yaklaşımla verilmesi hedeflenmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2015). Z-kütüphane resmi web sayfasında yer alan verilere göre Türkiye’de 2019 yılı Ekim ayında 1549 z-kütüphane bulunmaktadır (“Millî Eğitim Bakanlığı Z-Kütüphane Haritası”, 2019).

2014 yılında z-kütüphanelere yönelik bir etki analizi çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde Bakanlık verilerine göre 207 okulda bulunması gereken z-kütüphanenin 48 okulda bulunmadığı tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında 130 okuldan 2629 öğrenci ve 641 öğretmenin z-kütüphaneye ilişkin yaklaşımları analiz edilmiştir. Sonuçlara göre z-kütüphanelere yönelik en yoğun ilgi ilköğretim en az ilgi ise lise düzeyindedir. Araştırma, kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesine olan ihtiyacı yansıtmaktadır. Bu etki analizinde, araştırmanın erken bir araştırma olduğu ve ilerleyen dönemlerde tekrarlanması gerektiği de belirtilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2014).

Gerçekleştirilen bir diğer çalışmada zenginleştirilmiş kütüphanelerin öğrencilerin zihinsel ve kişisel gelişimlerine yönelik etkileri Rize Ahmet Mesut Yılmaz İlkokulundaki 120 öğrenci üzerinde analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları, öğrencilerin büyük çoğunluğunun zenginleştirilmiş kütüphanelerin fiziksel, çevresel ve sosyal koşullarından memnun kaldığını,

kütüphanelerde gerçekleştirilen sosyal aktivitelerin öğrencilerin kütüphaneye olan ilgi ve taleplerini artırdığını ortaya koymuştur (Ak ve Çetintaş, 2015).

Bir diğer araştırma ise her sınıf seviyesinden z-kütüphaneyi en az bir kere kullanmış olan 80 ortaokul öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları öğrencilerin kullandıkları z-kütüphanenin fiziksel tasarım olarak rahat bir okuma ortamı sağladığını göstermiştir. Bununla birlikte öğrenciler bu kütüphanelerdeki bilgisayar, masa ve sandalye gibi donanımların yenilenmesi gerektiğini belirtmiştir (Duran ve Ertan Özen, 2018). Buna ek olarak bazı okullardaki donanım altyapısının kaldırıldığı veya bu araçların okullardaki farklı iş süreçleri ve ihtiyaçlar için kullanıldığı da görülmektedir (Polat ve Akkaya, 2015).

Ortaokul öğrencilerinin z-kütüphane kullanımlarını araştıran başka bir çalışma, Artvin Atatürk Ortaokulunda gerçekleştirilmiştir. Kütüphanenin açıldığı zamandan itibaren bir yıllık bir süre içerisinde iki haftalık aralıklarla kütüphane ortamının gözlemlendiği çalışmada kütüphane kuruluşunu izleyen ilk aylarda yoğun bir ilginin olduğu, kütüphanenin çoğunlukla ödünç verme hizmeti için tercih edildiği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra çalışmada z-kütüphanelerin hizmet kalitesinin artırılması için derme geliştirme politikalarına ve uzman kütüphaneci istihdamına ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir (Öztürk ve Tağa, 2018).

Z-kütüphane kullanımı ve z-kütüphaneye yönelik yaklaşımlar okullardaki yöneticiler ve öğretmenler açısından da incelenmiştir. Bu bağlamda bir çalışmada beş okul yöneticisi ve beş öğretmen ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular paylaşılmıştır. Çalışmada z-kütüphanelerin sayılarındaki artışa karşın bu sayının henüz yeterli olmadığı vurgulanmış; bu kütüphanelerin personel politikasının gözden geçirilmesi önerilmiştir (Çakmak, 2017). Literatürde bu konuya farklı kapsamdaki çalışmalarda değinilmiştir (Akman ve Akman, 2017; Aslan, 2017; Durukan, 2015b).

Türkiye’de okul kütüphaneleriyle ilgili literatürde bu kütüphanelerin mekânsal özelliklerini ayrıntılı bir şekilde inceleyen çalışma sayısı oldukça azdır. Bu durumun oluşmasında devlet okullarının bina tasarımları içerisinde kütüphaneye yer verilmemesi etkilidir. Bunun yanı sıra z-kütüphane yaklaşımıyla okul kütüphanelerinin mekânsal yapılarının oluşturulması için girişimlerde bulunmaktadır (Küçükcan, 2015). Mekânsal tasarım aşamasında okul kütüphanelerinde kullanılacak renklerin okuma, öğrenme, eğlenme ve ortak çalışma yapma gibi amaçlara teşvik edecek bir yaklaşımla belirlenmesi önem taşımaktadır (Hashempour ve Taghizadeh Sapchi, 2015).

Genel olarak değerlendirildiğinde Türkiye’de dünyadaki gelişmelere benzer şekilde okul kütüphanelerine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda okul kütüphanelerindeki uygulamalarla ilgili geliştirme ve iyileştirmelere yönelik ihtiyaçlar da uzun süredir vurgulanmaktadır.

Çalışmanın Amacı, Araştırma Soruları ve Yöntemi

Önceki bölümlerde sunulan literatür değerlendirmesi ve Türkiye’deki uygulamalar kapsamında çalışmamızda Ankara ili Çankaya ilçesindeki z-kütüphaneye sahip okullardaki mevcut koşullarının ve konuyla ilgili yöneticiler ile sorumlu öğretmenlerin okullarındaki z-kütüphanelerin yönetimine yönelik görüşlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu araştırmanın problem cümlesi ise literatürdeki çalışmalardan hareketle; sosyal öğrenme ortamları olarak kurulan z-kütüphanelerin yönetimi konusunda sorunların yaşanması olarak belirlenmiştir.

Belirlenen araştırma probleminden hareketle araştırmamız kapsamında okullarda z-kütüphane ile ilgili şu sorulara yanıt aranmıştır:

S1. Z-kütüphanelerin kullanım amaçları ve mevcut mekânsal alan koşulları nedir?

S2. Yöneticilere ya da z-kütüphane sorumlularına göre z-kütüphane yönetimi ile ilgili karşılaşılan sorunlar nelerdir?

S3. Yöneticilere ya da z-kütüphane sorumlularına göre z-kütüphanelerdeki kaynaklardan, teknolojik araç ve gereçlerden nasıl yararlanılmaktadır?

Sunulan amaç ve araştırma soruları doğrultusunda araştırmamız düzey olarak betimsel (descriptive) araştırmadır. Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlamaya yönelik araştırma olarak ifade edilmektedir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017, s. 24). Araştırmamız temel aldığı felsefe açısından nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışmasını örneklemektedir. Durum çalışması, güncel bir olgunun kendi gerçekliğinde ele alındığı, nasıl ve ne için sorularına dayanan, araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayın derinlemesine incelenmesini kapsayan bir araştırma yöntemi şeklinde tanımlanmaktadır (Yin, 1984, s. 23; Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 289).

Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme ve doğrudan gözlem tekniği kullanılmıştır. Bu bağlamda görüşmelerde kullanılmak üzere z-kütüphane uygulamalarını ve kullanımını betimlemeye yönelik sorulardan oluşan bir form geliştirilmiştir. Bu formun geliştirilebilmesi için öncelikle dört okuldaki yöneticiler veya kütüphane sorumlusu öğretmenlerle ön görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde z-kütüphanelerle ilgili genel durum betimlenerek, diğer okullardaki görüşmelerde kullanılacak formun yapılandırılması sağlanmıştır. Formun geliştirilmesinin ardından Millî Eğitim Bakanlığı z-kütüphane web sayfasındaki z-kütüphane haritasından Çankaya’da 20 okulda z-kütüphane kurulumunun yapıldığı tespit edilmiştir (“Millî Eğitim Bakanlığı Z-Kütüphane Haritası”, 2019). Bunlar arasından dört ilkokul, dört ortaokul ve dört lise olmak üzere toplam on iki okul seçilmiş ve bu okullardan veri toplanmıştır. Veri toplanan kütüphaneler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Veri toplanan okullar

Okul Adı
DSİ İlkokulu
Gökçe Karataş İlkokulu
Hamdullah Suphi İlkokulu
Muazzez Karaçay İlkokulu
Ahmet Yesevi Ortaokulu
Gülen Muharrem Pakoğlu Ortaokulu
IMKB Alparslan İmamhatip Ortaokulu
Mimar Sinan Ortaokulu
Hasan Ali Yücel Sosyal Bilimler Lisesi
Ankara Türk Telekom Sosyal Bilimler Lisesi
Serçev Engelsiz Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Hacı Ömer Tarman Anadolu Lisesi

Verilerin toplanmasında ilk aşamada okul müdürleri ve müdür yardımcılılarıyla telefonla iletişime geçilerek görüşmeler için randevu alınmıştır. Sonrasında ise ilgili okullara gidilerek

okul müdürleri ve müdür yardımcılılarıyla veya araştırma için gerekli olabilecek ayrıntılı bilgi verebilecekleri için okul müdürlerinin yönlendirmeleri sonucunda kütüphaneden sorumlu öğretmenlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda görüşmelerde dört okulda müdürlerle, üç okulda müdür yardımcılılarıyla, beş okulda ise ilgili müdür veya müdür yardımcılarının yönlendirmeleriyle kütüphaneden sorumlu olan öğretmenlerle görüşülmüştür. Bu doğrultuda araştırmada katılımcı grubu 12 kişiden oluşmaktadır. Görüşme yapılan öğretmenlerin tamamı Türkçe ya da Edebiyat öğretmenleridir. 2019 yılı Nisan ayı içerisinde gerçekleştirilen görüşmelerin her biri yaklaşık bir saat otuz dakika sürmüştür. Görüşmelerde toplanan her veri önceden hazırlanmış olan görüşme formuna kaydedilmiştir. Bunun yanı sıra okulların öğrenci ve sınıf sayıları ile ilgili kütüphanelerin alanı ve sahip olunan bilgisayar sayısı da okulların web sayfalarından toplanmıştır. Derlenen bilgilere ek olarak öğrenci sayıları derslik sayılarına bölünerek tahmini olarak bir derslikteki öğrenci sayıları belirlenmiştir. z-kütüphane alanının bir derslikteki tahmini öğrenci sayısına bölünmesiyle de kütüphanelerin bir sınıf tarafından topluca kullanımı sırasında öğrenci başına düşebilecek alanlar hesaplanmıştır.

Doğrudan gözlem yönteminden de yapılan görüşmelerden elde edilen verileri doğrulamaya yönelik olarak kütüphanelerdeki bilgisayarların kullanılabilir durumda olup olmadığı, kütüphanenin açık tutulup tutulmadığı gibi verilerin toplanmasında faydalanılmıştır. Araştırma, veri toplama tekniklerine göre görüşmelere dayalı olarak toplanan verilerin analizini temel alan görgül bir araştırma niteliği taşımaktadır. Bunun yanı sıra araştırmada hem görüşmelerden elde edilen veriler, hem de başka amaca yönelik olarak okul kütüphanelerine ilişkin web sayfalarında ve z-kütüphanelere ait otomasyon sisteminde sunulan veriler analiz edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmada hem birincil hem de ikincil veriler¹ kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamında ilk olarak okullarda z-kütüphane kurulumundan önce bir kütüphanenin bulunup bulunmadığı ele alınmıştır. Bu çerçevede dokuz okulda z-kütüphane kurulumundan önce de bir kütüphanenin bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu bulguları dokuz okulda kütüphaneye yönelik bir farkındalığın önceden de olduğu, üç okulda z-kütüphane projesi ile kütüphane farkındalığının kazandırıldığı şeklinde yorumlamak mümkündür. İncelenen bir okulda z-kütüphane kurulumunun dışında yaratıcı kütüphane adıyla bir kütüphanenin kurulduğu ve okulda iki kütüphanenin bulunduğu ifade edilmiştir. Bir okulda ise dersliğin z-kütüphaneye dönüştürüldüğü bilgisi edinilmiştir.

Araştırmada okullardaki z-kütüphanelerin mekânsal özelliklerine, okullardaki öğrenci ve sınıf sayılarına ilişkin bulgular da elde edilmiştir. Okulların web sayfaları ve Milli Eğitim Bakanlığı z-kütüphane web sayfasından edinilen bilgiler Tablo 2’de derlenmiştir.

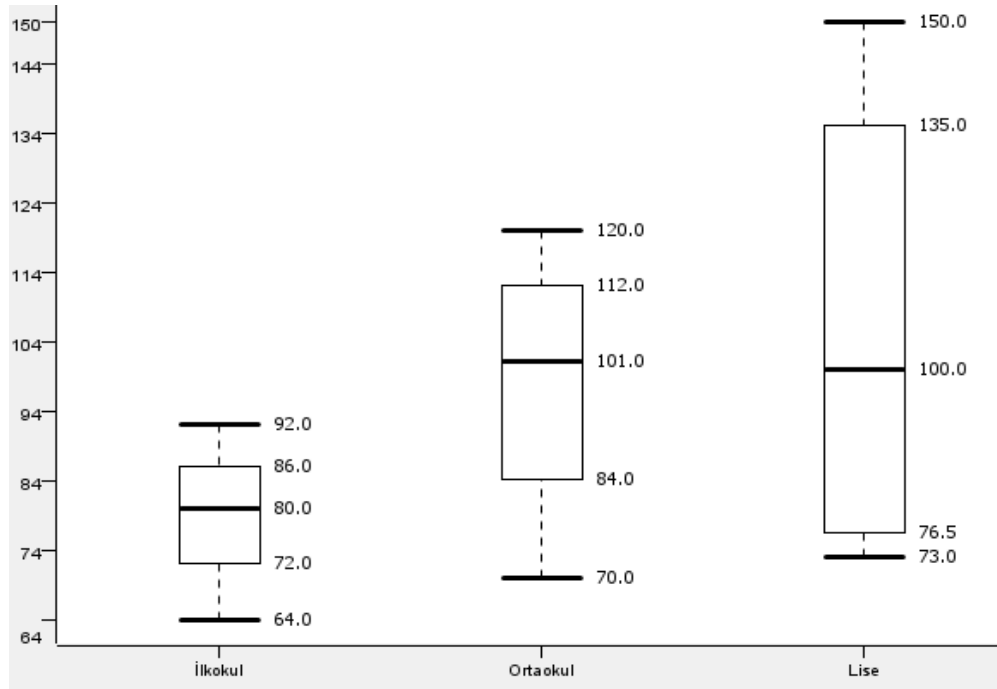
¹ Birincil veriye dayanan araştırmalar; araştırmaların sınıflandırılmasında toplanan verilerin niteliği açısından yapılan sınıflandırmalar içerisinde yer alan türlerden biridir. Bu araştırmalarda ihtiyaç duyulan veri yalnızca araştırma amaçları için toplanır. İkincil veriye dayanan araştırmalarda ise veriler daha önce başka amaçlar için derlenmiş ve kayıt altına alınmıştır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2017, s.13).

Tablo 2

İncelenen okullardaki z-kütüphaneye, öğrenci sayılarına ve dersliklere ilişkin bulgular

Okul	Alan (m ²)	Yapım yılı	Öğrenci sayısı	Derslik sayısı	Bir derslikteki öğrenci sayısı	Öğrenci başına düşen alan (m ²)
İ1	64	2015	370	13	23	2,8
İ2	92	2017	551	24	23	4,0
İ3	80	2016	534	29	18	4,4
İ4	80	2018	703	32	22	3,6
O1	70	2015	536	17	32	2,2
O2	120	2015	1349	36	38	3,2
O3	104	2015	539	31	17	6,2
O4	98	2015	312	16	20	4,9
L1	80	2015	507	24	21	3,8
L2	150	2015	552	23	24	6,3
L3	73	2018	238	29	9	8,0
L4	120	2015	702	27	26	4,6

Tablo 2’de sunulan veriler z-kütüphanelerin alan olarak 64 m² ile 150 m² arasında olduğunu göstermektedir. Tablo 2’ye göre okullardaki sınıfların ortalama mevcutları 9 ile 38 arasındadır. Bu noktada alanı 70 m² olan kütüphaneden 32 kişilik bir sınıfın ders kapsamında yararlanması durumunda kişi başına 2,2 m² düşmektedir. Benzer şekilde 64 m² olan kütüphaneden 23 öğrencinin yararlanması durumunda kişi başına düşen alan 2,8 m²’dir. Ortalama olarak bir derslikteki öğrenci sayısı temel alınarak yapılan hesaplamalara göre kişi başına düşen alan 2,2 m² ile 6,3 m² arasında değişim göstermektedir. Z-kütüphane alanlarının okul türlerine göre dağılımı Şekil 1’de kutu grafiği ile verilmiştir.



Şekil 2. Okul türüne göre z-kütüphane alanları

Şekil 2’ye göre ilkokullardaki z-kütüphaneler alan olarak ortaokul ve lisedeki z-kütüphanelerden daha küçüktür. İlkokullardaki z-kütüphanelerin alanı ortalama olarak 80 m² olup, bu okullardaki z-kütüphanelerin en geniş 92 m²’lik bir alana sahiptir. Ortaokullardaki

kütüphanelerin alanları ise 70 m² ile 120 m² arasında değişmektedir. Bu okullarda ortalama 101 m²'lik bir alan z-kütüphane için ayrılmıştır. Liselerdeki kütüphane alanları diğer iki okul türüne göre daha geniştir. Bu bağlamda liseler için z-kütüphane alanları 73 m² ile 150 m² arasındadır. Söz konusu bulgularla ilgili olarak Küçükcan'ın (2015) Neufert'ten (2000) aktarımına göre ilkokuldaki kütüphanelerin genel alan olarak 60-65 m², ortaokullardaki kütüphanelerin 60-75 m² ve liselerdeki kütüphanelerin 70-75 m² olması gereklidir. Küçükcan (2015, s. 228) aynı çalışmada bu oranların Türkiye'deki okul kütüphaneleri için minimum değerler olarak görülmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Bu çerçevede analiz edilen kütüphanelerin alanları belirtilen çalışmadaki alanlarla örtüşmektedir. Diğer yandan raf, mobilya ve masa gibi düzenlemelerle kütüphanelerin kullanım alanlarının dikkate değer bir düzeyde düşüş göstereceğinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Araştırmada ilgili okullardaki z-kütüphanelerde görevli olan bir personelin bulunup bulunmadığına ilişkin bulgular da elde edilmiştir. Buna göre araştırmadaki okulların yalnızca ikisinde kütüphanede görevlendirilmiş bir görevli bulunmaktadır. Diğer on okuldaki z-kütüphane ise öğretmenlerin, öğrenci kulüplerinin ve nöbetçi öğrenci olarak görevlendirilen öğrencilerin sorumluluğunda yönetilmektedir. Görüşmelerde z-kütüphanede görevli bulunan okullardaki bu görevlilerin kütüphanecilik ve bilgi bilim alanıyla ilgili bir uzmanlığının olmadığı ifade edilmiştir. Okullardan yalnızca birinde daha önceden uluslararası bir programa uyum süreci kapsamında bilgi ve belge yönetimi alanından bir uzman görev yapmıştır. Bunun yanı sıra bir kütüphanede ise Türkiye İş Kurumundan (İş-Kur) bir kişinin kısa bir süre istihdam edildiği ancak bu süreçten okul yönetiminin istenen verimi alamadığı dile getirilmiştir. Ulusal literatürdeki birçok çalışmada okul kütüphanelerinde Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü mezunlarının istihdamına yönelik ihtiyaçlara değinilmektedir (Öztürk ve Tağa, 2018; Ak ve Çetintaş, 2015; E.Yılmaz, 2015).

Okul yöneticilerine ve z-kütüphanelerden sorumlu öğretmenlere yöneltilen sorulardan biri de z-kütüphanelerin kullanımına yöneliktir. Söz konusu soruya verilen cevaplar çerçevesinde elde edilen bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3
Z-kütüphanenin kullanım şekli

Kullanım şekli	İ1	İ2	İ3	İ4	O1	O2	O3	O4	L1	L2	L3	L4
Ders Çalışma					✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓
Okuma Saati / Ders	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				
Yazar Söyleşisi, Seminer / Konferans			✓		✓							✓
İnternet erişimi					✓					✓		✓
Öğrenci kulübü çalışmaları							✓	✓			✓	

Tablo 3'te verilen bulgular beş okulda z-kütüphanenin çoğunlukla ders çalışma amacıyla kullandığını ortaya koymaktadır. Sekiz okul okuma saati gibi dersler kapsamında z-kütüphaneyi kullanmaktadır. Üç okulda ise z-kütüphanede yazar söyleşisi, seminer ve konferans gibi etkinlikler düzenlenmiştir. Bulgulara göre okullardaki kütüphaneler toplu bir

şekilde ya da bir ders kapsamında da kullanılmaktadır. Bu noktada özellikle lise türünde ders çalışma amacıyla kullanım öne çıkarken ilk ve ortaokullarda okuma saati uygulamaları yoğunluk göstermiştir. Toplu kullanımlarda Tablo 2'deki bulgular dikkate alındığında bazı kütüphaneler için öğrenci başına düşen alanın m² bazında oldukça sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Üç okuldaki z-kütüphanede öğrenciler internet erişiminden faydalanabilmektedir. Buna ek olarak görüşmelerin yapıldığı dönemde sekiz okuldaki z-kütüphanenin kilitli olarak tutulduğu, dört okulda ise okulun açık olduğu saatlerde z-kütüphanenin de açık tutulduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada yöneticilere ve öğretmenlere okullarındaki z-kütüphanelerdeki bilgi kaynaklarının ödünç olarak öğrencilere kullandırılmasıyla ilgili bir soru yöneltilmiştir. Bu çerçevede yedi okuldaki z-kütüphanede ödünç verme işleminin yapılmadığı, kaynakların yalnızca kütüphane içerisinde kullanıma sunulduğuna ilişkin yanıtlar alınmıştır. Ödünç verme işleminin yapıldığı okullarda ise bu işlemlerin kütüphanede oluşturulan kayıt defterine işlenerek gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Bir kütüphanede ise ödünç işlemlerinde denetimin sağlanması konusunda sorunların yaşandığı anlaşılmıştır. Ayrıca daha önce bir uzman kütüphanecinin görev yaptığı okuldaki z-kütüphanede, ilgili dönemde Ankara'daki z-kütüphaneye sahip okullar arasında en fazla ödünç verme işleminin yapıldığı ifade edilmiştir. Bir okuldaki kitapların ve kütüphanenin tanıtımına yönelik bir el afişi çalışmasının yapılarak öğrencilere ve velilerine ulaştırılmasının hedeflendiği dile getirilmiştir.

Okullardaki z-kütüphanelerdeki görüşmelerde koleksiyonla ilgili bulgular da elde edilmiştir. Buna göre yedi okuldaki yöneticiler ve öğretmenler mevcut koleksiyonu okuldaki öğrenciler için yeterli görmemektedir. Beş okuldaki z-kütüphane koleksiyonu ise yönetici ve öğretmenlere göre yeterli düzeydedir. Bir okulda projeler aracılığıyla süreli yayın aboneliğinin olduğu anlaşılmıştır. Görüşmelerde iki okul ise bir halk kütüphanesi ile iş birliği yaparak koleksiyonuna yeni bilgi kaynaklarının sağlandığını ve yıpranan kaynakların tadilatlarının gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Bir okulda ise koleksiyona bağış yoluyla yeni kaynaklar temin edilmiştir. Bu yolla sağlanan kaynakların çoğunluğunun aynı kaynak olmasından ve kaynakların konu çeşitliliği açısından sınırlılık göstermesinden dolayı koleksiyonun istenen düzeyde olmadığı belirtilmiştir. Analizlerin gerçekleştirildiği okullarda bir koleksiyon geliştirme politikası bulunmamaktadır.

Z-kütüphanelerde masaüstü bilgisayar ve akıllı tahta gibi araçların bulunduğu bilinmektedir. Bu kapsamda analiz edilen okulların yalnızca üçünde bilgisayarların ve internetin aktif bir şekilde kullanıldığı görülmüştür. Bu okullardaki projelerin ve kütüphaneden sorumlu olan öğretmenin çabalarının bu tür araçların kullanımında önemli ölçüde etkili olduğu görüşmelerde dile getirilen bir nokta olmuştur. Dokuz okuldaki z-kütüphanede masaüstü bilgisayar ve internetin öğrenciler tarafından aktif bir şekilde kullanılmadığı belirtilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak literatürde z-kütüphanedeki bilgisayarların öğrenciler tarafından çok yoğun bir şekilde kullanıldığını vurgulayan çalışmalar olduğu gibi bilgisayarların bozulduğu ya da kullanılmadığı için kütüphanelerden kaldırıldığını raporlayan çalışmalar da bulunmaktadır (Öztürk ve Tağa, 2018; Duran ve Ertan Özen, 2018; Polat ve Akkaya, 2015). Araştırmamızda elde edilen bulgular her iki durumu da betimlemektedir. Bu çerçevede bilgisayar ve diğer teknoloji araçlarının okullardaki kullanımlarının farklılık gösterdiği söylenebilir.

Z-kütüphane kurulum sürecinde okullara web tabanlı bir otomasyon sistemi sağlanmakta ve kütüphanelerin koleksiyonlarını bilgi ve belge yönetimi alanındaki uluslararası standartlara uygun bir yapıya sahip olan bu sistemde tanımlamaları beklenmektedir. Araştırmada incelenen okulların yalnızca birinin web sayfasında bu sisteme yönelik bir yönlendirme ve kullanım dokümanı bulunmaktadır. Okullardan ilgili otomasyon sisteminde (<http://kutuphanem.meb.gov.tr/>) tanımlanan bilgi kaynağı sayıları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Otomasyon sisteminde tanımlanan kaynak sayısı

Okul	Otomasyon sistemindeki kayıt sayıları
İ1	511
İ2	354
İ3	0
İ4	0
O1	910
O2	598
O3	0
O4	742
L1	96
L2	10027
L3	0
L4	847

Tablo 4'te verilen bilgiler doğrultusunda bazı z-kütüphanelerdeki bilgi kaynaklarının katalog kayıtlarının otomasyon sisteminde oluşturulmadığı görülmektedir. Bir z-kütüphanede tanımlanan kaynak sayısı 96'dır. Bu durum otomasyon sisteminin beş z-kütüphanede aktif olarak kullanılmadığını yansıtan bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Bir okuldaki z-kütüphaneden otomasyon sistemine 10.000'in üzerinde kayıt girildiği de dikkati çekmektedir. Bu sayının nedeni, ilgili okulda daha önce kütüphanecilik alanındaki uzman bir personelin görevlendirilmesiyle birlikte kaynakların bibliyografik kayıtlarının sistemde oluşturulması olarak gösterilmektedir. Diğer yandan yöneticiler ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerde yedi okuldaki z-kütüphanede otomasyon sisteminin kullanılmadığı, iki okulda ise bu sistemin yetkililer tarafından kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bir okulda z-kütüphane otomasyon sisteminin kurulumundan önce web tabanlı bir başka sistemde bilgi kaynaklarının tanımlandığı ve bu süreç için bir halk kütüphanesinden yardım alındığı dile getirilmiştir.

Araştırmada son olarak katılımcıların z-kütüphanelerde karşılaştıkları sorunların neler olduğunu açıklamaları istenmiştir. Verilen yanıtlar benzerliklerine göre gruplandırılmıştır. Bu bağlamda analizlerin gerçekleştirildiği 12 okulda karşılaşılan sorunları genel olarak aşağıdaki gibi sunmak mümkündür:

- Z-kütüphanenin kurulum aşamasının uzun sürmesi,
- Otomasyon sistemindeki yetkilendirmelerin geç yapılması,
- Yüksek öğrenci sayısı nedeniyle toplu etkinliklerin gerçekleştirilememesi,
- Uzman personel ihtiyacı,
- Öğretmenlerin iş yükleri nedeniyle kütüphanenin etkin bir yönetiminin olmaması,
- Geleneksel kütüphanecilik hizmetlerine yönelik sorunlar,
- Ödünç verme uygulamalarında denetim sorunları,

- Koleksiyon geliştirme politikası gibi süreçlerde karar verme sorunları,
- Kütüphane alanına ilişkin yetersizlikler,
- Bütçe problemleri.

Buna göre z-kütüphanelerde karşılaşılan sorunların, genellikle kütüphane hizmetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanamamasına yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Okul kütüphaneleri, bireylerin aldıkları temel eğitim sürecinde önemli bir yeri olan kütüphane türlerindedir. Okul içerisinde bilgi hizmetlerinin sunulmasında öne çıkan aktörlerden biri olan okul kütüphaneleri, hizmet verdiği kitle bakımından bilgi iletişim ve teknolojiye yönelik güncellemelere en yoğun ihtiyaç duyan yapılardan biridir. Bu noktada okul kütüphanelerinin başta teknik altyapı olmak üzere birçok konuda yeniliklerde bulunarak hizmet verdiği kitlenin bilgi ile olan etkileşimlerini artırmaya yönelik çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Literatürde de okul kütüphaneleri kapsamında koleksiyon geliştirme, bilgi okuryazarlığı, kullanıcı araştırmaları, kütüphane eğitimi, üniversite ve halk kütüphaneleriyle iş birliği, sosyal medya ve internet gibi konulara değinilmektedir. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de okul kütüphanelerine yönelik konular ve karşılaşılan sorunlar çok yönlü olarak ele alınmakta, okul kütüphanelerinin geliştirilmesi bağlamında girişimlerde bulunmaktadır. Bu girişimlerden biri olan z-kütüphane projesi Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Okullardaki kütüphanelerin birer sosyal öğrenme ortamına dönüşümünü hedefleyen proje 2014 yılında başlamıştır. Proje kapsamında Türkiye genelinde z-kütüphaneye sahip okul sayısı 2014 yılında 56 iken, 2019 yılı Ekim ayı itibarıyla bu sayı 1549’a ulaşmıştır. Bu artış okullarda kütüphaneye yönelik yatırımların artış gösterdiğini yansıtan bir durum olarak yorumlanabilir.

Bu çalışmada Ankara’nın Çankaya ilçesinde yer alan okullardaki z-kütüphanelerin mevcut koşullarının ve hizmet olarak sunulan olanaklarının betimlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde z-kütüphane ile okullarda sunulan sosyal öğrenme ortamının yönetimine ilişkin karar verici ya da verilen kararı uygulayıcı pozisyonunda bulunan yönetici ve z-kütüphaneden sorumlu öğretmenlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada ayrıca ziyaret edilen z-kütüphanelere ilişkin mekân verileri ve bibliyografik kayıt verileri için okul ve z-kütüphane web sayfası ile ilgili otomasyon sistemi kullanılmıştır. Sunulan bulgular çerçevesinde sonuçlar değerlendirildiğinde araştırmadaki okulların üçünde daha önceden planlanmış bir kütüphane alanının olmadığı dikkati çekmektedir. Bunun yanı sıra bir dersliğin z-kütüphaneye dönüştürülmesi ilgili okul binasına ve bina planına, bir başka deyişle mekân tasarımına yönelik eksiklikleri ortaya koymaktadır. Okul türü açısından kütüphane alanlarına yönelik bulgular ilk ve ortaokullardaki z-kütüphanelerin alanlarının liselerdeki z-kütüphanelere göre nispeten daha küçük olduğunu yansıtsa da okul bazında kütüphane alanları farklılık gösterebilmektedir. Analizlerin gerçekleştirildiği okullardaki z-kütüphanelerin alanları ilkokul, ortaokul ve lise için belirtilen standart kütüphane alanlarıyla uyumluluk göstermektedir. Ancak standartlarda belirtilen alan ölçülerine uygun olsa dahi dersliklerdeki öğrenci sayısı fazlalığı nedeniyle z-kütüphanenin toplu bir şekilde kullanımı ile ilgili sorunlarla karşılaşabilmektedir. Burada öğrenci sayılarının ve kütüphane iç dekorasyonunun önemli birer etken olduğunun göz önüne alınması gerekmektedir.

Analiz edilen z-kütüphanelerin kullanımlarına yönelik bulgular ilkökul ve ortaokulda okuma saatleri kapsamındaki kullanımın yoğunluk gösterdiğini, lise düzeyinde ise ders çalışma amaçlı kullanımın öne çıktığını göstermiştir. Burada özellikle sınavlara hazırlık amacıyla öğrencilerin kütüphaneyi kullandıkları yönetici ve öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Diğer taraftan üçer okulda seminerler, konferanslar, yazar söyleşileri ve internet erişimi gibi kullanım amaçlarının da olduğu görülmektedir. İlk araştırma sorusuyla (S1) da bağlantılı olan bu konuda ilgili okullardaki yönetici ve öğretmenlerin konuya yönelik farkındalığının, okuldaki projeler ve uluslararası programlara uyumluluk çalışmalarının kütüphanelerdeki etkinlik çeşitliliğinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada analiz edilen z-kütüphanelerin önemli bir bölümünün bir uzman personel olmadan yönetildiği sonucuna ulaşılmıştır. Daha önceki birçok çalışmada da değinilen bu sonuç, z-kütüphanenin sürdürülebilirliği ile yakından ilgili bir konu olarak değerlendirilmektedir. İncelenen z-kütüphanelerde çoğunlukla öğretmenler, nöbetçi öğrenciler ve öğrenci kulüpleri görev almaktadır. Bu kapsamda kütüphanenin genel yönetimi ile ilgili süreçlerde de (örneğin katalog kaydı oluşturma, ödünç verme işlemleri gibi) bu kişilerin görev yapması beklenmektedir. Ancak görevli öğretmenlerin haftalık ders yükleri ve söz konusu süreçlerde bilgi ve belge yönetimi alanı uzmanlığına yönelik gereksinimler belirtilen süreçlerin tamamlanamamasına neden olabilmektedir. Z-kütüphanelere sağlanan otomasyon sistemindeki kayıt sayıları da bu durumu doğrular niteliktedir. Z-kütüphanelerdeki ödünç verme işlemleri de personel eksikliği ile ilişkilendirilebilecek bir sorun olarak görülebilir. Otomasyon sisteminden gerçekleştirilebilecek bir işlem olan ödünç verme işlemleri birçok okulda yapılamamakta ve bilgi kaynakları yalnızca z-kütüphane içerisinde kullanıma sunulmaktadır. Ödünç verme işleminin yapıldığı z-kütüphanelerde ise kayıt defterleri kullanılmaktadır. Bu noktada otomasyon sisteminin özelliklerine yönelik farkındalığın oluşturulması gerekmektedir. Sadece bir kütüphanenin web sayfasında otomasyon sistemine bir yönlendirme ve yardım dokümanı bulunmaktadır. Analiz sonuçları z-kütüphanelerdeki bilgisayar ve diğer teknik olanakların kullanımında da okullar arasında farklılık olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle üç okulda internet erişimi aktif olarak kullanılırken, dokuz okulda bu olanakların kullanılmadığı, bir okulda da z-kütüphanede bulunan projektör ve sunum perdesinin kütüphanede düzenlenen seminerlerde kullanıldığı belirtilmiştir. Bir okulda ise bilgisayarların bozulduğu ve güncellenmesine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır. İkinci araştırma sorusu (S2) ile bağlantılı olan bu konu ile otomasyon sistemine yönelik sonuçlar z-kütüphanede yapılandırılan bu araçların sürdürülebilirliğine yönelik ihtiyaçları yansıtmaktadır.

Araştırmadaki üçüncü soru (S3) ile ilgili sonuçlar incelenen okulların z-kütüphanelerin kurulum aşamasından itibaren çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını ortaya koymuştur. Uzman personel ve farkındalık eksikliği, hizmet tasarımına yönelik sorunlar, teknik sorunlar, kütüphane kullanımı ve bütçe ile ilgili sorunlar, geleneksel bilgi ve belge yönetimi uygulamalarına yönelik ihtiyaçlar gibi sorunların ortak noktasının z-kütüphanenin yönetimine ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik olduğu görülmektedir. Nitekim bir dönem bilgi ve belge yönetimi alanından bir uzmanı istihdam eden okulun z-kütüphanesinde daha sonra kaynakların denetimine yönelik sorunların yaşanması, alan uzmanlarına yalnızca kurulum ve başlangıç aşamasında değil, bu kütüphanelerin sürdürülebilirliği için de ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bir okuldaki yetkililer ise otomasyon sistemindeki yetkilendirme süreçlerinin

uzun zaman aldığını ifade etmiştir. Yetkililer bu durum karşısında çözüm olarak açık kaynak kodlu ve ücretsiz hizmet sunan web tabanlı başka bir platformda bilgi kaynaklarını katalogladıklarını dile getirmiştir. Bulgularda dokuz okuldaki yönetici ve öğretmen z-kütüphaneyi sosyal öğrenme ortamına dönüştürecek bir hizmet geliştirme ya da tasarlama sürecinden söz etmemiştir. Bu durum ilgili yönetici ve öğretmenlerin konuya yaklaşımlarını göstermekle birlikte z-kütüphanenin kurulum amacının yerine getirilmesinde önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Konuyla ilgili olarak okullardaki z-kütüphaneleri sosyal öğrenme ortamı olarak güçlendirecek yenilikçi hizmetlerin geliştirilmesine ve bu konuya yönelik yönlendirmelere ihtiyaç bulunmaktadır.

Son olarak araştırmada on iki okuldaki z-kütüphanede yapılan analizler çerçevesinde okullarda farklı sorunların yaşandığı ve bu sorunların z-kütüphanelerin kurulumu odağında değil, sürdürülebilirliğiyle ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Z-kütüphane projesinin hayata geçirildiği 2014 yılından itibaren z-kütüphanelerle ilgili etki değerlendirme çalışmalarının sayısının sınırlılığı bu ve sonrasında yapılacak benzer çalışmalar için temel gerekçe niteliği taşımaktadır.

Kaynakça

- Ahlfeld, K. (2019). On the field, not in the stands: shared foundation VI: Engage in the national school library standards for learners, school librarians, and school libraries. *Journal of Library Administration*, 59(6), 673-683. doi:10.1080/01930826.2019.1626645
- Aisah, M. A., Abrizah, A., Aspura, M. K. I. Y. I. ve Dollah, W. A. K. W. (2018). Development of an information literate school community: Perceived roles and practices of teacher librarians. *Malaysian Journal of Library & Information Science*, 23(2), 63-75. doi:10.22452/mjlis.vol23no2.4
- Ak, Ş. ve Çetintaş, B. (2015). Eğitimde zenginleşmiş kütüphanelerin yeri ve önemi: Ahmet Mesut İlkokulu zenginleştirilmiş kütüphane uygulaması. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(208), 18-32.
- Akbulut Güneş, A. (2013). *Türkiye’de köy ilköğretim okul kütüphaneleri ve okuma alışkanlığı: Kastamonu örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara. Erişim adresi: <http://bbytezarsivi.hacettepe.edu.tr/jspui/handle/2062/400>
- Akman, İ. ve Akman, N. (2017). Çocuk ve gençlerde okuma alışkanlığı sorunu: Okul kütüphanelerinin işlevselliğine bir bakış. *Türk Kütüphaneciliği*, 31(2), 281-285.
- Arıcan, S. ve Yılmaz, B. (2010). 100 Temel Eser uygulamasının öğrencilerin okuma alışkanlıklarına etkisi ve bu uygulamada kütüphanelerin rolü konusunda öğretmen görüşleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(3), 495-518.
- Aslan, C. (2017). Toplam kalite yönetimi perspektifinde eğitim ve okul kütüphanelerinin organizasyonu üzerine bir inceleme. *Türk Kütüphaneciliği*, 31(2), 251-258. doi:10.24146/tkd.2017.13
- Aşıcı, M. ve Özarslan, H. (2002). İlköğretim 1. kademede okul kitaplığını kullanma alışkanlığı. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15, 45-56.
- Aydın, A. (2004). *Okul kütüphanesinin çağdaş eğitime katkısı ve yasal dayanaklar açısından Türkiye’de durum* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul. Erişim adresi: <http://bbytezarsivi.hacettepe.edu.tr/jspui/handle/2062/447>
- Baji, F., Bigdeli, Z., Parsa, A. ve Haeusler, C. (2018). Developing information literacy skills of the 6th grade students using the Big 6 model. *Malaysian Journal of Library & Information Science*, 23(1), 1-15. doi:10.22452/mjlis.vol23no1.1

- Baker, D. M., Smith, D., Shea, M. ve Wu, W.-N. (2014). Collaborative resource sharing between public and school libraries. *Interlending & Document Supply*, 42(4), 159-164. doi:10.1108/ILDS-09-2014-0045
- Brissett, M. M. (2011). Characters of color: A content analysis of picture books in a Virgin Islands Elementary School Library. *New Trends in Qualitative and Quantitative Methods in Libraries* içinde (s. 213-217). Singapur: World Scientific. doi:10.1142/9789814350303_0027
- Brown, C. A. ve Hill, J. (2009). Connecting media specialists, students, and standards through web 2.0. M. Orey, V. J. McClendon ve R. M. Branch (Ed.), *Educational Media and Technology Yearbook* içinde (s. 211-229). Boston, MA: Springer US. doi:10.1007/978-0-387-09675-9_15
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (23. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. doi:10.14527/9789944919289
- Cevizbaş Akyol, S. (2006). *Okul kütüphanecisi ile öğretmen arasındaki işbirliğinin özellikleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul. Erişim adresi: <http://bbytezarsivi.hacettepe.edu.tr/jspui/handle/2062/457>
- Cevizbaş, S. (2003). Türkiye’de özel okul kütüphanelerinin sorunları: Özel okul kütüphanelerine yönelik bir anket. *Türk Kütüphaneciliği*, 17(4), 386-396.
- Chu, W. (2013). Library exposure from the prior years: An examination of public high school library websites. *The Journal of Academic Librarianship*, 39(5), 392-400. doi:10.1016/j.acalib.2013.03.003
- Clyde, L. A. (2004). School library Web sites: 1996-2002. *The Electronic Library*, 22(2), 158-167. doi:10.1108/02640470410533425
- Çakmak, T. ve Önal, H. İ. (2013). Bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasında okul kütüphanecilerinin rolleri ve algıları. *Türk Kütüphaneciliği*, 27(4), 633-647.
- Çakmakaya, İ. (2017). Okul kütüphanelerinde ve eğitim sürecinde dijital olanaklar. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 15(57), 106-118.
- Dawkins, A. M. ve Gavigan, K. W. (2017). The School librarian’s role in writing instruction: research, perceptions, and practice. *Libri*, 67(4), 299-312. doi:10.1515/libri-2017-0034
- Debus-López, K., McCroskey, M., Reynolds, R. R., Saccucci, C., Williams, C. ve Zwiarski, M. (2017). Transforming the CIP data block: Assessing user needs to re-envision a venerable library icon. *Cataloging & Classification Quarterly*, 55(7-8), 522-548. doi:10.1080/01639374.2017.1354116
- DeMarco, J. K. (2014). *Assistive technology in school libraries* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). University of Central Missouri, Warrensburg. Erişim adresi: https://centralspace.ucmo.edu/bitstream/handle/123456789/371/DeMarco201430_RP_Assistive.pdf?sequence=7&isAllowed=y
- Dengiz, A. Ş. ve Yılmaz, B. (2007). 2004 İlköğretim Programı’nda okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıklarına ilişkin öğretmen görüşleri. *Bilgi Dünyası*, 8(2), 203-229.
- Dow, M. J. ve Lakin, J. M. (2012). School librarian staffing levels and student achievement as represented in 2006-2009 Kansas Annual Yearly Progress Data. *School Library Research*, 15, 2-15.
- Duran, E. ve Ertan Özen, N. (2018). Ortaokul öğrencilerinin Z-Kütüphane ile ilgili görüşleri. *ASOS Journal*, 6(69), 65-77.
- Durukan, A. Y. (2015a). Dijital dünyada okul kütüphaneciliği ve 21. Yüzyıl becerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(208), 106-120.

- Durukan, A. Y. (2015b). Neden kütüphane öğretmenine ihtiyacımız var? *Türk Kütüphaneciliği*, 29(1), 46-49.
- Erol Alkan, S. (2017, 29 Eylül). *Okul kütüphanelerinin bilgi okuryazarlığına etkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul. Erişim adresi: <http://bbytezarsivi.hacettepe.edu.tr/jspui/handle/2062/345>
- Faba-Pérez, C. ve Infante-Fernández, L. M. (2019). The content disseminated on social media by public secondary school libraries as a reflection of society. *The Electronic Library*, 37(1), 16-34. doi:10.1108/EL-04-2018-0073
- Farmer, L. S. J. ve Safer, A. M. (2019). Trends in school library programs 2007-2012: Analysis of AASL's School Libraries count! data sets. *Journal of Librarianship and Information Science*, 51(2), 497-510. doi:10.1177/0961000617726128
- Fitzgerald, M. A. (2009). Wikipedia: Adventures in the new info-paradigm. M. Orey, V. J. McClendon ve R. M. Branch (Ed.), *Educational Media and Technology Yearbook* içinde (s. 177-187). Boston, MA: Springer US. doi:10.1007/978-0-387-09675-9_12
- Fletcher, J., Grimley, M., Greenwood, J. ve Parkhill, F. (2012). Motivating and improving attitudes to reading in the final years of primary schooling in five New Zealand schools. *Literacy*, 46(1), 3-16. doi:10.1111/j.1741-4369.2011.00589.x
- Fombad, M. ve Jiyane, G. V. (2015). School libraries in South Africa and the post-2015 Millennium Development Goals (MDGs). *Libri*, 65(3), 191-205. doi:10.1515/libri-2015-0005
- Foo, S., Majid, S., Mokhtar, I. A., Zhang, X., Chang, Y. K., Luyt, B. ve Theng, Y. L. (2014). Information literacy skills of secondary school students in Singapore. *Aslib Journal of Information Management*, 66(1), 54-76. doi:10.1108/AJIM-08-2012-0066
- Frank, E. W. (2012). Sağlık ve Eğitim Vakfı (SEV)/AmerikanBord Heyeti (ABH) Okulları öğrenci ve öğretmenlerinin okul kütüphaneleri hakkındaki görüşleri üzerine bir araştırma (A. Aydın, Çeviren). *Türk Kütüphaneciliği*, 26(1), 97-141.
- Gaver, M. (1958). "Every child needs a school library". *Opening Address at School Libraries, Information Literacy*. Chicago, IL: American Library Association.
- Gerrity, C. (2018). The new National School Library Standards: Implications for information literacy instruction in higher education. *The Journal of Academic Librarianship*, 44(4), 455-458. doi:10.1016/j.acalib.2018.05.005
- Gildersleeves, L. (2006). Evaluating evaluation. *Aslib Proceedings*, 58(1/2), 73-88. doi:10.1108/00012530610648680
- Groves, C. (2019). The power of partnerships academic and high school libraries collaborate for student research success. *Reference Services Review*, 47(2), 193-202. doi:10.1108/RSR-02-2019-0010
- Güneş, A. ve Güneş, F. (2014). Eleştirel okumanın eğitimle ilişkisi ve okul kütüphanecilerinin rolü. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(2), 182-188.
- Hashempour, L. ve Taghizadeh Sapchi, A. (2015). Okul kütüphanelerinde renk etkileri ve önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(208), 51-60.
- Hughes, H., Bland, D., Willis, J. ve Burns, R. E. (2015). A happy compromise: Collaborative approaches to school library designing. *The Australian Library Journal*, 64(4), 321-334. doi:10.1080/00049670.2015.1033380
- IFLA. (2015). *IFLA School library guidelines*. (2nd ed.). Den Haag: IFLA. Erişim adresi: <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines.pdf>

- Johnson, A. M., Willenborg, A., Heckman, C., Whitacre, J., Reynolds, L., Sterner, E. A., ... Drerup, S. (2018). Library instruction and information literacy 2017. *Reference Services Review*, 46(4), 628-734. doi:10.1108/RSR-07-2018-0061
- Jones, S. A., Downs, E. ve Jenkins, S. J. (2015). Transparency in the ePortfolio creation process. *TechTrends*, 59(3), 64-70. doi:10.1007/s11528-015-0854-x
- Jorosi, B. N. ve Isaac, G. G. (2008). Teaching information literacy skills in community junior secondary schools in Gaborone, Botswana. *Information Development*, 24(2), 123-134. doi:10.1177/0266666908091126
- Koçak, M. ve Çetintaş, B. (2015). Okul kütüphanelerinde iletişim algısı: Özel okul kütüphaneleri örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(208), 158-172.
- Kuno, K. (2011). School libraries as the “third place”. *Lifelong Education and Libraries*, 11, 109-118. Erişim adresi: https://repository.kulib.kyoto-u.ac.jp/dspace/bitstream/2433/152088/1/le11_109.pdf
- Küçükcan, B. (2015). Okul kütüphanelerinde mekân tasarımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(208), 218-232.
- Lo, P., Allard, B., Ho, K. K. W., Chen, J. C., Okada, D., Stark, A., Henri, J. ve Lai, C. (2019). Librarians’ perceptions of educational values of comic books: A comparative study between Hong Kong, Taiwan, Japan, Australia and New Zealand. *Journal of Librarianship and Information Science*, 51(4), 1103-1119. doi:10.1177/0961000618763979
- Lo, P. ve Chiu, D. K. W. (2015). Enhanced and changing roles of school librarians under the digital age. *New Library World*, 116(11/12), 696-710 doi:10.1108/NLW-05-2015-0037
- Loh, C. E. (2016). Levelling the reading gap: A socio-spatial study of school libraries and reading in Singapore. *Literacy*, 50(1), 3-13. doi:10.1111/lit.12067
- Martins, J. T. ve Martins, R. M. (2012). Portuguese school libraries evaluation model: an analysis of primary schools’ results for the ‘reading and literacy’ domain. *The Australian Library Journal*, 61(4), 265-280. doi:10.1080/00049670.2012.10739060
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). *Zenginleştirilmiş kütüphaneler (z-kütüphane) etki analiz araştırması: Kısa özet*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. Erişim adresi: https://dhgm.meb.gov.tr/dosyalar/Z_Kutuphane_Etki_Analizi_Arast%C4%B1rmasi.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2015). *Okuma Kültürü ve Z-Kütüphane Çalıştayı sonuç raporu ve sonrası için planlama*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2016). *Z-kütüphane*. Erişim adresi: <http://z-kutuphane.meb.gov.tr/Home/Hakkimizda>
- Milli Eğitim Bakanlığı Z-Kütüphane Haritası. (2019). Erişim adresi: <http://z-kutuphane.meb.gov.tr:8076/zharita.html>
- Moorefield-Lang, H. (2014). Makers in the library: Case studies of 3D printers and maker spaces in library settings. *Library Hi Tech*, 32(4), 583-593. doi:10.1108/LHT-06-2014-0056
- Moorefield-Lang, H. (2019). Lessons learned: Intentional implementation of second makerspaces. *Reference Services Review*, 47(1), 37-47. doi:10.1108/RSR-07-2018-0058
- Neufert, E. (2000). *Yapı tasarım bilgisi*. Ç. Özaslan (ed.). İstanbul: Beta.
- Oltmann, S. (2015). Variables related to school media center LGBT Collections. *Libri*, 65(1), 25-33. doi:<http://dx.doi.org/10.1515/libri-2014-0069>
- Onyebuchi, G. U. ve Ngwuchukwu, M. N. (2013). Information literacy delivery in Nigerian primary schools: A case study of Enugu State, Nigeria. *African Journal of Library, Archives & Information Science*, 23(2), 113-121.

- Osadcebe, N. E., Babarinde, E. T., Ekere, J. N. ve Dike, V. W. (2018). Competencies required by teacher librarians for improved primary school library services in Enugu State of Nigeria. *African Journal of Library, Archives & Information Science*, 28(1), 61-75.
- Öçalan, A. (2010). *Halk kütüphaneleri ve okul kütüphaneleri arasındaki işbirliği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara. Erişim adresi: <http://bbytezarsivi.hacettepe.edu.tr/jspui/handle/2062/209>
- Önal, H. İ. (1985). *Türkiye’de okul kütüphanelerinin yönetimi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara. Erişim adresi: <http://bbytezarsivi.hacettepe.edu.tr/jspui/handle/2062/72>
- Önal, H. İ. (1986). Türkiye’de okul kütüphanelerinin hizmet vermesini etkileyen yönetsel faktörler. *Türk Kütüphaneciliği*, 35(1), 17-30.
- Önal, H. İ. (1992). *Bilgi gereksinimlerinin karşılanması ve okul kütüphaneleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara. Erişim adresi: <http://bbytezarsivi.hacettepe.edu.tr/jspui/handle/2062/566>
- Önal, H. İ. (2005). Okul kütüphanelerinde derme geliştirme: Politikalar ve dermelerin betimlenmesi. *Bilgi Dünyası*, 6(2), 193-218.
- Önal, H. İ. (2015). Okul kütüphaneleriyle öğrencilerin 21. Yüzyıla hazırlanması. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(208), 233-248.
- Önal, H. İ. ve Alaca, E. (2015). Okul kütüphanesi kullanımında öğretmenlerin rolü ve sorumlulukları. *Bilgi Dünyası*, 16(1), 105-126. doi:10.15612/BD.2015.482
- Önal, H. İ. ve Ekici, S. (2012). Okul kütüphanecilerinin görüşlerine göre okul kültürü değerlendirmesi. *Bilgi Dünyası*, 13(1), 138-164.
- Öztürk, H. ve Tağa, T. (2018). Ortaokul öğrencilerinin bir yıllık Z-Kütüphane deneyimleri: Bir durum çalışması. *Türk Kütüphaneciliği*, 32(1), 7-18. doi:10.24146/tkd.2018.27
- Paiva, M. de A. M. de ve Ferraz, M. N. (2018). Public libraries and school libraries: Major differences. *Transinformação*, 30(2), 237-247. doi:10.1590/2318-08892018000200008
- Paton-Ash, M. ve Wilmot, D. (2015). Issues and challenges facing school libraries in selected primary schools in Gauteng Province, South Africa. *South African Journal of Education*, 35(1), 01-10.
- Pirola, A., Blasi, G., Cavalli, N., Luschi, P., Pala, P., Pandini, F. ve Zanni, A. (2015). MediaLibraryOnLine (MLOL). *Bibliothek Forschung und Praxis*, 39(3), 358-377. doi:10.1515/bfp-2015-0043
- Polat, C. ve Akkaya, M. A. (2015). Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde hizmet veren lise kütüphanelerinin niceliksel analizi: İzmir Buca örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(208), 173-193.
- Ragle, K. S. (2011). The perceptions of high school teachers on the roles and responsibilities of library media specialists. D. Williams ve J. Golden (Ed.). *Advances in Library Administration and Organization (Advances in Library Administration and Organization, Vol. 30)* içinde (s. 289-334). Bingley: Emerald Group Publishing. doi:10.1108/S0732-0671(2011)0000030009
- Reynolds, L., McClellan, S., Finley, S., Martinez, G. ve Linares, R. H. (2016). Library instruction and information literacy 2015. *Reference Services Review*, 44(4), 436-543. doi:10.1108/RSR-08-2016-0051
- Reynolds, L., Willenborg, A., McClellan, S., Linares, R. H. ve Sterner, E. A. (2017). Library instruction and information literacy 2016. *Reference Services Review*, 45(4), 596-702. doi:10.1108/RSR-08-2017-0028

- Rumberger, A. T. (2018). Constructing the literate child in the library: an analysis of school library standards. *Berkeley Review of Education*, 7(2), 115-137. doi:10.5070/B8bre7232303
- Sudhier, K. G. ve Priya, C. D. (2017). Use and awareness of school library blogs: A case study. *Annals of Library and Information Studies*, 64(2), 137-143.
- Şahbaz, N. K. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin kütüphane kullanma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 31, 259-274. doi:10.17133/tba.20181
- Şahin, A., İşcan, A. ve Maden, S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin okul kütüphaneleri ve sınıf kitaplıklarını kullanma durumları (Erzurum ili örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 183-196.
- Tabassum, F., Batool, S. H., Ameen, K. ve Hassan, M. (2019). Status of school libraries and developmental issues in Pakistan. *Global Knowledge, Memory and Communication*, 68(4/5), 377-391. doi:10.1108/GKMC-08-2018-0070
- Tedd, L. A., Ellis, D., Lonsdale, R. ve Armstrong, C. (2006). The role of the university library in supporting information literacy in UK secondary schools. *Aslib Proceedings*, 58(6), 553-569. doi:10.1108/00012530610713623
- Tuna, M. (2005). *Ankara'daki üniversitelere bağlı özel ilköğretim okul kütüphanelerinde derme geliştirme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara. Erişim adresi: <http://bbytezarsivi.hacettepe.edu.tr/jspui/handle/2062/138>
- Udina, K. (2014). Emerging technologies or technophobia in school libraries survey: technology and learning in school libraries in Croatia. S. Kurbanoglu, S. Špiranec, E. Grassian, D. Mizrahi ve R. Catts (Ed.), *Information Literacy. Lifelong Learning and Digital Citizenship in the 21st Century* içinde (s. 291-296). Springer International Publishing.
- Valenza, J. ve Hobbs, R. (2016). School librarians as stakeholders in the children and media community: A dialogue. *Journal of Children and Media*, 10(2), 147-155. doi:10.1080/17482798.2015.1127841
- Wang, X., Shen, D., Chen, H. ve Wedman, L. (2011). Applying web analytics in a K-12 resource inventory. *The Electronic Library*. doi:10.1108/02640471111111415
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, B. (1998). Halk kütüphaneleri-okul kütüphaneleri arasında işbirliği ve Türkiye'de durum. *Türk Kütüphaneciliği*, 12(2), 110-130.
- Yılmaz, E. (2015). Eğitimde okul kütüphaneleri: Türkiye'de durum. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(208), 259-286.
- Yılmaz, M. (2015). Okul kütüphanecisinin matematiksel yöntem ile seçimi: OWA (Sıralı Ağırlıklandırılmış Ortalama). *Milli Eğitim Dergisi*, 45(208), 200-217.
- Yin, R. K. (1984). *Case study research: Design and methods*. Beverly Hills, Calif: Sage Publications.
- Yüksel İleri, F. (2011). *Okul kütüphanelerinde bilgi okuryazarlığı eğitimi ve bir örnek: Marmara Eğitim Kurumları İlköğretim Okulu* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul. Erişim adresi: <http://bbytezarsivi.hacettepe.edu.tr/jspui/handle/2062/340>
- Zinn, S., Stilwell, C. ve Hoskins, R. (2016). Information literacy education in the South African Classroom: Reflections from teachers' Journals in the Western Cape province. *Libri*, 66(1), 31-44. doi: 10.1515/libri-2015-0102

Summary

School libraries are institutions that contribute to students' achievement and intelligence. These institutions have a vital role in education and teaching activities at schools. Being in the center of learning activities, as a place, school libraries have a crucial position in improving problem solving skills and innovative ideas. The school library is identified as an organization that enables pupils to be proficient and avid readers, and to have intelligence about their environments, and to follow opportunities in subsequent conditions (Gaver, 1958). Advances in technology provide opportunities in many sectors. Online education opportunities and increasing interest in these applications caused the transformation of learning environments. In this regard, school libraries need to keep up with the changes. In this understanding, beside the traditional services, the new approaches adopted in school libraries contribute to the school curriculum. These libraries with their spatial designs become attractive spaces where pupils can meet their peculiar information needs.

As is in other countries, the projects and practices related to school libraries are carried out by the Ministry of National Education in Turkey. One of the projects for school libraries in Turkey is the z-library project. Since 2014, the project, which has been launched by the Ministry of National Education, proposes to improve the functions of libraries in schools in conformity with the requirements of the era. Z-Library is characterized as a social learning place that allows pupils to interact with information, supports teaching and learning activities, and provides relaxation spaces in schools with its aesthetic and ergonomic design (Milli Eğitim Bakanlığı, 2016). This definition also points to the purpose of the establishment of z-libraries. From this rationale, it can be claimed that the essential objective of z-libraries is to transform school libraries into social learning spaces. However, the physical improvements of libraries and the increase in the number of materials are not satisfactory to accomplish this intention. In addition, it is necessary to expand the library services, strengthen the quality of the services and set up a sufficient environment for various usage purposes. This study designs to investigate the prevailing approaches and managerial frameworks of school principals and teacher-librarians about z-libraries that depict the technological transformation of school libraries in Turkey. In this regard, the study scrutinizes the minds of school principals and teacher-librarians regarding the management of z-libraries located in Çankaya district of Ankara, Turkey. Additionally the current conditions, and practices carried out in such libraries are also observed in the study.

The problem statement of this research is determined as “established as a social learning environments, z-libraries in Çankaya district of Ankara have managerial issues.” Based on the research problem, the succeeding questions are inspected in schools having z-libraries in the Çankaya district of Ankara.

RQ1. What are the intended use of z-libraries and current spatial space conditions?

RQ2. Based on the school principals and teacher-librarians' judgments, what kind of problems are experienced in the administration of z-libraries?

RQ3. In the light of school principals and teacher-librarians' examinations and approaches, how technological facilities and other materials are utilized in z-libraries?

In line with the purpose, and the problem statement, this study is based on a descriptive research. Descriptive research is expressed as a research aimed at defining a given situation as accurately and rigorously as possible (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz and

Demirel, 2017, p. 24). The study also represents the case study which is one of the qualitative research methods.

Semi-structured interview and direct observation techniques were employed to gather data. In this context, a form consisting of questions to detail the practices and approaches in z-libraries was evolved. In order to improve this form, preliminary unstructured interviews were organized with the school principals or teacher-librarians in four schools. In these interviews, the existing conditions of z-libraries was outlined and the interview form to be utilized in the interviews in other schools was redesigned.

Following the development of the form, the z-library map published on the official web page of the project is used and it was identified that 20 schools have z-libraries in Çankaya district of Ankara (Milli Eğitim Bakanlığı Z-Kütüphane Haritası, 2019). In the end, the data were accumulated from twelve schools including four elementary schools, four secondary schools and four high schools. In addition, the automation system and the official z-library website were used for finding the space and bibliographic record data.

In relation to the first research question (RQ1); the results display that three schools do not have a library space before the establishment of z-library. Furthermore, the results related to the use of the z-libraries indicated that the libraries in elementary and secondary schools are extensively used in reading hours while those in high schools are employed for studying for courses, exams and national exams. On the other hand, it is anticipated that the three schools organize seminars, conferences, author talks in their z-libraries. Z-libraries in three schools are used for internet access. It is thought that the awareness of the school principals and teacher-librarians, the projects and the efforts to comply with the international programs are efficient in the diversity of activities in the libraries.

The results also demonstrate that there is a difference between schools in the use of computers and other technological facilities in z-libraries. In this regard, internet access is actively used in three z-libraries while it is not used in nine z-libraries. It is also declared that in one z-library, the projector and presentation screen are used in seminars. Moreover, it is seen that the computers in one z-library are broken and they are required to be renovated. Results regarding the use of the automation system report that the number of cataloged resources in the system is relatively low, and in some z-libraries, the circulation modules of the system are not used and the circulation data are recorded to a notebook. In connection with the second research question (RQ2), the results highlight that the technical facilities in z-libraries (i.e. automation systems, computers, and software) need to be maintained.

The results referred to the third research question (RQ3) point out that the school principals and teacher-librarians are experienced numerous problems since the establishment of their z-libraries. It is possible to express that the experienced problems (i.e. lack of professional personnel and understanding, lack of supposed use of the z-libraries mentioned in establishment phases, funding problems, need for professional assistance in the field of information management, maintenance issues of technological equipments), are related to management and sustainability of z-libraries. In this regard, there is a need for the development of innovative services that will strengthen z-libraries in schools as a social learning environment and guidance on this issue.

Lastly, it is considered that the various problems practiced in the z-libraries in twelve schools are not concerned with the establishment of z-libraries, but their sustainability.

Ankara Üniversitesi Öğretim Elemanlarının Elektronik Kaynak Kullanımının Değerlendirilmesi*

*Evaluation of the Electronic Resource Usage of Ankara University Faculty Members***

Doğan Atılğan***, Cemal Atakan****, Vedat Gültekin****, Tuna Can****, Ü. Berk Sezgin****, E. Emin Aydın*****

Öz

Günümüzde üniversiteler, eğitim-öğretim, araştırma ve uygulama faaliyetleri içerisinde bulunabilmek için bilimsel bilgiye en doğru ve en hızlı biçimde ulaşmayı hedeflemektedir. Bundan dolayı, Ankara Üniversitesi akademik personelinin bilimsel bilgiye erişim için çağdaş bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanması kaçınılmazdır. Bilimsel her veri tabanının standart taşınması gereken belirli özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler veri tabanında yer alan verilere erişimin doğru ve hızlı olması bakımından önem kazanmaktadır. Ankara Üniversitesi mensuplarına gereksinim duyacakları bilimsel bilgi kaynakları elektronik ortamda en çağdaş bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak sunulmaktadır. Bu çalışmada, Ankara Üniversitesi akademik personelinin bilgi gereksinimleri doğrultusunda oluşturulan ve elektronik kütüphanede yer alan veri tabanlarının kullanılıp kullanılmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır; bu amaca yönelik bilgi modeli ve içeriği belirlenerek uygulamaların gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Elektronik veri tabanları; elektronik kaynaklar; üniversite kütüphaneleri; veri tabanı değerlendirme.

* Ankara Üniversitesi BAP desteği ile yapılan ve 2017 yılında tamamlanan “Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Altyapısının Desteklenmesi” adlı projeden üretilmiştir.

** This text was produced from the project titled “Supporting the Scientific Research Infrastructure of Ankara University”, which was completed in 2017 with the support of Ankara University Scientific Research Projects.

*** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E-posta: atilgan@ankara.edu.tr

Prof. Dr., Ankara University Department of Information and Records Management, Turkey.

**** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi İstatistik Bölümü. E-posta: atakan@science.ankara.edu.tr

Prof. Dr., Ankara University Department of Statistics, Turkey.

**** Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu. E-posta: vgultekin@ankara.edu.tr

Lecturer, Ankara University Vocational School of Health Services, Turkey.

***** Kütüphaneci, Ankara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı. E-posta: tcan@ankara.edu.tr

Librarian, Ankara University Library and Documentation Department, Turkey.

***** Öğr. Gör., ODTÜ Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı. E-posta: sezginb@metu.edu.tr

Lecturer, Middle East Technical University Library and Documentation Department, Turkey.

***** Kütüphaneci, Ankara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.

E-posta: eeydin@ankara.edu.tr

Librarian, Ankara University Library and Documentation Department, Turkey.

Geliş Tarihi - Received: 10.02.2020

Kabul Tarihi - Accepted: 17.03.2020

Abstract

Education, research, and implementation activities of universities necessitate access to information in the most accurate and fastest manner in today's conditions. In this regard; Members of Ankara University have to access scientific information through the most contemporary information and communication technology in the electronic environment, primarily through the global internet system. Each scientific database has specific standard characteristics. These properties gain importance in terms of the correctness and speed of access to the data contained in the database. The sources of scientific information that the members of Ankara University will need are presented in the electronic environment using the most contemporary information and communication technologies. This article aims to determine the information needs of the members of Ankara University and to determine the information access and the use of information by identifying the information access model for researching the educational facilities and the necessary infrastructure and technical support so that the maximum benefit can be obtained from the electronic library. Aims at realizing their application by determining the information model and content for this purpose.

Keywords: *Electronic databases; electronic resources; university libraries; database evaluation.*

Giriş

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler bilgi hizmetlerini yoğun bir şekilde etkilemiştir. Bilgi teknolojilerinin yayıncılık alanında kullanılması, oluşturulan yayınların içerik ve sunuluş biçimlerini de önemli ölçüde değiştirmiştir. Bilgi kaynaklarının elektronik ortamlarda saklanması, bu bilgilere erişmek için bazı teknolojilerin geliştirilmesi ve ağlar aracılığı ile söz konusu bilgilerin kullanıma sunulması ise elektronik kütüphane kavramının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır.

Bilgi kaynaklarının hızla artması kütüphanelerin bu kaynakların tümüne basılı ortamda sahip olma ve güncel olarak hizmete sunmasında güçlüklerle karşılaşmasına neden olmuştur. Basılı kaynaklardaki hızlı artış ile erişim ve hizmete sunmadaki güçlükler yayınların elektronik ortamda üretilmesi ve hizmete sunulması ile giderilmeye çalışılmıştır. Bilgi kaynaklarındaki bu gelişmeler ile birlikte bilgi teknolojilerindeki hızlı değişim kütüphanelerin de yeniden yapılanmalarını zorunlu hale getirmiştir. Yayınların elektronik olarak sağlanması, düzenlemesi arşivlenmesi ve internetin sunduğu olanaklardan yararlanarak hizmete sunulması elektronik kütüphane kavramını doğurmuştur.

Kullanıcıların elektronik bilgi hizmetlerine ve bilgi kaynaklarına kullanımı kolay bir arayüz aracılığı ile erişim sağlayan elektronik kütüphanenin işlevsel olabilmesi için elektronik bilgi kaynaklarının yönetimi ve bu kaynaklara erişimin sağlanması ile elektronik bilgi hizmetlerinin devamlılığı için gerekli finansal desteğin sürdürülmesi en başta ele alınması gerekli unsurlardır. Bu unsurlardan başka hizmet verilmesi için gerekli teknik alt yapı, standartlar ve yetişmiş insan gücü de önemle vurgulanması gereken unsurlar arasındadır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin ekonomik kalkınmada kullanılabilmesi için ulusal bilgi alt yapısının kurulmuş olması ve her türlü bilgi hizmetlerinin örgütlenmiş olması gereklidir. Bir ülkenin bilgi alt yapısı var olan bilgilerin işlenmesi, depolanması, iletilmesi ve gerektiğinde erişilebilmesine olanak sağlayan teknolojileri, standartları ve politikaları kapsar.

Bilgi hizmetlerinin odak noktasında bilgi vardır. Bilgi ne zaman, nerede, hangi ortamda ve kim tarafından üretilmiş olursa olsun önemli olan bu bilgilere erişimi sağlamaktır. Gelişmiş ülkeler kendi ülkelerinde üretilen bilgileri denetim altına alıp bunları başka ülkelere pazarlarken, bir yandan da başka ülkelerde üretilen bilgilere erişmek için gerekli çalışmaları yapmaktadırlar. Ülkemizde ulusal bilgi birikimi tam olarak denetim altına alınamamıştır. Mevcut bilgiye erişim için gerekli düzenlemelerin tam olarak yapılamaması nedeniyle yurt dışındaki bilgiye kimi zaman yurt içindekinden daha kolay erişmek mümkün olabilmektedir. Bu nedenle de önemli ölçüde bir ulusal kaynak yurt dışına akmaktadır.

Üniversitelerde bilgi teknolojilerinin ve buna bağlı olarak bilginin yaygınlıkla kullanılması araştırma ve akademik çalışmaların yoğunluğundan kaynaklanmaktadır. Bilgi teknolojilerinin ve buna bağlı olarak bilginin yoğun olarak kullanıldığı bir üniversitede bilgi daha çok üretilmekte ve bu üniversite bilgi teknolojilerinin yoğun olarak kullanılmadığı üniversitelerden daha önde yer almaktadır.

Materyal ve Yöntem

Bilgi ve bilgi teknolojilerinin araştırma ve geliştirmedeki öneminin bilincinde olan Ankara Üniversitesi araştırmacı ve öğretim elemanlarına bu teknolojilerden yararlanarak geniş bir bilgi hizmeti sunmaktadır. Verilen hizmetlerin değerlendirilmesinin bilimsel verilere dayanarak yapılandırılması, çağdaş bilgi erişim uygulamalarının kullanım durumunun saptanması, veri tabanlarının kullanımının teşvik edilmesi ve buna yönelik eğitim ve yönlendirme çalışmaları yapmak amacıyla öğretim elemanlarına elektronik kütüphane kullanım anketi uygulanmıştır. Anket sonucunda elde edilen veriler ile veri tabanlarının kullanım istatistikleri ve yarar-maliyet analizleri yapılarak performans değerlendirmesini ölçülebilir hale getirmek hedeflenmektedir.

Bu araştırmanın amacı, Ankara Üniversitesi akademik personelinin bilgi gereksinimleri doğrultusunda oluşturulan ve elektronik kütüphanede yer alan veri tabanlarının kullanılıp kullanılmadığını belirlemektir. Bu amaca yönelik olarak Ankara Üniversitesi Tandoğan Yerleşkesinde yer alan akademik personelin görüşlerinin alınması için anket çalışması yapılmış ve yapılan anket çalışması sonucunda Ankara Üniversitesi Tandoğan Yerleşkesinde yer alan akademik personele “Elektronik Kütüphane Kullanımı Eğitimi” verilmiştir.

Analiz ve Bulgular

Ankara Üniversitesi elektronik kütüphanesinde bulunan veri tabanlarının kullanımı ve sağladığı yararların değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, Ankara Üniversitesinin Tandoğan Yerleşkesindeki akademik personelin tamamına anket gönderilmiştir. Gönderilen 515 anket formundan 203 tanesi cevaplanmıştır. Cevaplanan 203 anketin tamamı değerlendirmeye alınmıştır. Anket formlarının değerlendirilmesi sonucunda elde edilen bulgular ile üniversitemizin yeni dönemde elektronik veri tabanlarından aboneliği sürdürülecekler ya da yeni abone olunacakların belirlenmesi konusunda önemli bilgiler elde edilmiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğunu araştırma görevlileri oluşturmaktadır. İkinci sırada ise profesörler yer almaktadır. Unvan dağılımına bakıldığında katılımcılar genellikle akademik hayatın başında olanlar ile akademik hayatta deneyimli olan kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların unvan dağılımları Tablo 1’de ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Ankete katılanların, çalıştıkları bölümlere göre dağılımları Tablo 2’de verilmiştir. Buna göre en fazla kimya alanından katılımcının olduğu görülmektedir. İkinci sırayı fizik alanındaki, üçüncü sırayı ise farmakoloji alanındaki katılımcılar oluşturmaktadır.

Tablo 1

Katılımcıların unvanlara göre dağılımı

Unvan	n	%
Arş. Gör.	94	46,3
Prof. Dr.	63	31,0
Doç. Dr.	20	9,9
Yrd. Doç. Dr.	14	6,9
Uzman	9	4,4
Öğr. Gör.	3	1,5
Toplam	203	100,0

Tablo 2

Katılımcıların çalıştıkları bölümlere göre dağılımı

Bölümler	n	%
Kimya	78	38,4
Fizik	45	22,2
Farmakoloji	36	17,7
Matematik/İstatistik	18	8,9
Jeoloji	16	7,9
Astronomi	10	4,9
Toplam	203	100,0

Katılımcıların büyük çoğunluğu veri tabanlarını kullandıklarını belirtmiştir (%87,2, n=177). Veri tabanlarını kullanmayan katılımcıların veri tabanlarını kullanmama nedenleri Tablo 3’te verilmiştir. Veri tabanlarını kullanmadığını belirten 26 kişiden büyük kısmı (n=18; %69,2) bilgi gereksinimlerini başka kaynaklardan karşıladıkları için veri tabanlarını kullanmadıklarını belirtmiştir. Bilgi gereksinimi başka kaynaklardan sağlayan akademik personelin yararlanmak istediği kaynaklar konusunda herhangi bir talebi olmaması üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. İlgilendiği veri tabanını nasıl kullanacağını bilmediğinden dolayı veri tabanlarını kullanmadığı belirten 4 kişi bulunmaktadır. Bu durum yıl içerisinde düzenlenen veri tabanı eğitimlerine katılmamalarından veya kullanıcıların ilgilendikleri veri tabanı ile ilgili eğitim talebinde bulunmamasıyla bağdaştırılabilir.

Tablo 3

Katılımcıların veri tabanlarını kullanmama nedenleri

Nedenler	n	%
Bilgi gereksinimimi başka kaynaklardan karşıyorum	18	69,2
İlgilendiğim veri tabanının nasıl kullanılacağını bilmiyorum	4	15,4
İlgilendiğim bir veri tabanı mevcut değil	2	7,7
Bilgi teknolojileri kullanımı konusunda yetersizim	2	7,7
Toplam	26	100,0

Katılımcıların araştırma yaparken kullandıkları kaynaklar Tablo 4’te gösterilmiştir. Bu soruda katılımcılar birden çok seçeneği işaretleyebilmiştir. Buna göre katılımcıların araştırma yaparken birinci ve ikinci öncelik olarak çoğunlukla Google, Yahoo, Bing, Yandex gibi arama motorları ile kütüphane web sayfasında yer alan akademik arama motorunu kullandıkları görülmektedir. Yine öncelik sırasına bakıldığında basılı kitap ve basılı dergilerin daha az

kullanıldığı görülmektedir. Bu durumda elektronik ortamda bulunan kaynakların kullanımının daha fazla olduğunu söylemek mümkündür (Tablo 4). Ancak, araştırma için arama motorlarını kullanan katılımcıların bir kısmının arama motorları aracılığıyla eriştiği yayınlara üniversitemizin aboneliği olduğu için eriştiklerini bilmedikleri saptanmıştır.

Tablo 4

Araştırma yaparken kullanılan kaynakların öncelik sırası

Kaynaklar	1. öncelik		2. öncelik		3. öncelik		4. öncelik	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Arama motorları (Google, Yahoo, Bing, Yandex vb.)	98	49,2	65	32,7	15	7,5	21	10,6
Küt. web sayfasında yer alan akademik arama motoru	89	45,9	52	26,8	24	12,4	29	14,9
Basılı dergiler	38	20,5	32	17,3	79	42,7	36	19,5
Basılı kitaplar	27	14,1	46	24,0	58	30,2	61	31,8

Katılımcıların araştırma yaparken kullandıkları kaynakların unvanlara göre dağılımı Tablo 5'te gösterilmiştir. Tabloya göre, ankete katılan profesörler ve doçentler araştırma yaparken birinci öncelik olarak kütüphane web sayfasında yer alan akademik arama motorlarını tercih etmektedir. Araştırma görevlileri arama motorlarını (Google, Yahoo, Bing, Yandex vb.) birinci öncelik olarak tercih etmektedir. Basılı kitap ve dergileri birinci öncelik olarak kullananların sayısı ise oldukça düşüktür. Bu sonuçlara göre, akademik hayatta deneyime sahip olan profesörlerin ve doçentlerin güvenilir bilginin gerekliliğine inandığı söylenebilir.

Tablo 5

Katılımcıların unvanlarına göre kaynak kullanma öncelikleri

Kaynaklar		1. öncelik		2. öncelik		3. öncelik		4. öncelik	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Küt. web sayfasında yer alan akademik arama motoru	Prof. Dr.	33	56,9	14	24,1	4	6,9	7	12,7
	Doç. Dr.	11	61,1	3	16,7	1	5,6	3	16,7
	Yrd. Doç. Dr.	6	42,9	4	28,6	3	21,4	1	7,1
	Öğr. Gör.	1	33,3	1	33,3	1	33,3	0	0,0
	Arş. Gör.	35	37,6	28	30,1	13	14,0	17	18,3
Arama motorları (Google, Yahoo, Bing, Yandex vb.)	Uzman	3	37,5	2	25,0	2	25,0	1	12,5
	Prof. Dr.	26	43,3	23	38,3	5	8,3	6	10,0
	Doç. Dr.	7	35,0	9	45,0	2	10,0	2	10,0
	Yrd. Doç. Dr.	9	64,3	3	21,4	1	7,1	1	7,1
	Öğr. Gör.	1	33,3	1	33,3	0	0,0	1	33,3
Basılı dergiler	Arş. Gör.	50	53,8	26	28,0	7	7,5	10	10,8
	Uzman	5	55,6	3	33,3	0	0,0	1	11,1
	Prof. Dr.	13	25,5	12	23,5	20	39,2	6	11,8
	Doç. Dr.	4	21,1	1	5,3	10	52,6	4	21,1
	Yrd. Doç. Dr.	5	35,7	3	21,4	6	42,9	0	0,0
Basılı kitaplar	Öğr. Gör.	0	0,0	0	0,0	3	100,0	0	0,0
	Arş. Gör.	15	16,9	15	16,9	34	38,2	25	28,1
	Uzman	1	11,1	1	11,1	6	66,7	1	11,1
	Prof. Dr.	10	17,5	10	17,5	20	35,1	17	29,8
	Doç. Dr.	1	5,3	6	31,6	4	21,1	8	42,1
Basılı kitaplar	Yrd. Doç. Dr.	2	14,3	5	35,7	5	35,7	2	14,3
	Öğr. Gör.	0	0,0	1	50,0	1	50,0	0	0,0
	Arş. Gör.	11	12,1	23	25,3	25	27,5	32	35,2
	Uzman	3	33,3	1	11,1	3	33,3	2	22,2

Katılımcıların büyük çoğunluğu veri tabanlarının kullanımına yönelik yapılan eğitimlerden e-posta yoluyla haberdar olmak istediklerini belirtmiştir. Günümüzde sosyal medya çok sık kullanılmasına rağmen bu kanalla haberdar olmak isteyenler oldukça azdır (Tablo 6).

Tablo 6

Katılımcıların veri tabanlarının kullanımına yönelik eğitimlerden haberdar olma tercihleri

Haberdar olma tercihleri	n	%
E-posta yolu ile	190	93,6
Kütüphane web sayfasında yer alacak duyurular ile	29	14,3
Afiş, poster vb. ile	18	8,9
Sosyal medya yolu ile	13	6,4

Katılımcıların veri tabanlarının kullanımı ile ilgili eğitimleri hangi yolla almak istedikleri Tablo 7’de gösterilmiştir. Buna göre belirli aralıklarla düzenlenen kullanıcı eğitimlerini tercih edenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Tablo 7

Katılımcıların veri tabanlarının kullanımıyla ilgili kullanıcı eğitimi alma tercihleri

Kullanıcı eğitimi alma tercihleri	n	%
Belirli aralıklarla düzenlenen kullanıcı eğitimleri ile	129	63,5
Webinar aracılığı ile	52	25,6
Fakülte kütüphanesinde çalışan kütüphanecinin desteği ile	38	18,7

Ankete katılanların en az kullandıkları veri tabanları Hiperkitap (%91,3), JoVE (%90,4), Proquest Dissertations and Theses Global (%88,8), SAGE (%76,9), BioOne 1 & 2 (%73,9) ve Thieme E-Journals (%79,1) olarak belirtilmiştir. Elsevier, Wiley Online Library ve SciFinder Scholar çok sık kullanıldıkları belirtilen veri tabanlarının başında gelmektedir. Bu veri tabanlarının dışında %24,1 ile ACS (American Chemical Society) Publications, %27,1 ile Nature, %17,2 ile RSC (Royal Society of Chemistry) veri tabanları çok sık kullanılmaktadır. Diğer veri tabanlarının kullanım sıklıkları Tablo 8’de belirtilmiştir. Bu sonuçlara göre, bazı veri tabanlarının kullanım oranı oldukça düşük olmakla birlikte bazı veri tabanları ise çok sık kullanılmaktadır. Ayrıca, anket yapılan bölümlerin isteği üzerine alınmış veri tabanları kullanılmakla birlikte kullanım oranlarının düşüklüğü dikkat çekmektedir.

ACS (American Chemical Society) Publications veri tabanının bölümlere göre kullanım oranına bakıldığında, kimya alanındaki akademisyenlerin sıklıkla kullandıkları görülmektedir. Doğrudan kimya alanıyla ilgili veri tabanı olması nedeniyle çok sık kullanıldığı söylenebilir. ACS veri tabanı kimya alanında çok kullanılmakla birlikte farmakoloji alanında kullanımı çok sınırlıdır. Bu durum, farmakoloji alanında çalışan akademik personelin bilgi gereksinimlerini başka kaynaklardan karşılıyor olmasından ya da alanıyla ilgili veri tabanlarının içeriklerini bilmemesinden kaynaklanıyor olabilir.

Tablo 8
Veri tabanlarının kullanılma sıklıkları

Veri tabanları	Hiç Kullanmıyorum		Nadiren Kullanıyorum		Kullanıyorum		Sık Kullanıyorum		Çok Sık Kullanıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
ACS (American Chemical Society) Publications	58	43,6	14	10,5	20	15,0	9	6,8	32	24,1
AIP (American Institute of Physics)	88	62,9	13	9,3	16	11,4	11	7,9	12	8,6
APS (American Physical Society)	86	63,2	18	13,2	12	8,8	11	8,1	9	6,6
Annual Reviews	45	35,4	27	21,3	30	23,6	11	8,7	14	11,0
Biological Sciences	64	52,0	19	15,4	21	17,1	9	7,3	10	8,1
BioOne 1 & 2	85	73,9	21	18,3	5	4,3	3	2,6	1	0,9
Cambridge	42	33,3	36	28,6	21	16,7	10	7,9	17	13,5
Ebrary	74	61,2	19	15,7	13	10,7	9	7,4	6	5,0
EBSCOhost	64	50,0	12	9,4	18	14,1	21	16,4	13	10,2
Elsevier	6	3,5	7	4,1	29	17,1	34	20,0	94	55,3
Emerald	83	72,8	19	16,7	6	5,3	2	1,8	4	3,5
Hiperkitap	105	91,3	5	4,3	5	4,3	0	0,0	0	0,0
International Pharmaceutical Abstracts	68	55,7	16	13,1	13	10,7	10	8,2	15	12,3
IOP (Institute of Physics)	81	59,1	15	10,9	9	6,6	13	9,5	19	13,9
JoVE	104	90,4	6	5,2	4	3,5	0	0,0	1	0,9
JSTOR	93	76,2	9	7,4	4	3,3	7	5,7	9	7,4
MathSciNet	86	72,3	12	10,1	12	10,1	3	2,5	6	5,0
Nature	27	18,8	18	12,5	35	24,3	25	17,4	39	27,1
Oxford University Publication	44	31,7	25	18,0	32	23,0	21	15,1	17	12,2
Proquest Dissertations and Theses Global	103	88,8	7	6,0	2	1,7	1	0,9	3	2,6
Reaxys	86	75,4	9	7,9	4	3,5	5	4,4	10	8,8
RSC (Royal Society of Chemistry)	71	58,2	9	7,4	8	6,6	13	10,7	21	17,2
SAGE	90	76,9	8	6,8	9	7,7	5	4,3	5	4,3
Science Online (AAAS)	44	35,2	21	16,8	29	23,2	11	8,8	20	16,0
SciFinder Scholar	43	31,9	12	8,9	18	13,3	19	14,1	43	31,9
Thieme E-Journals	91	79,1	9	7,8	5	4,3	7	6,1	3	2,6
Wiley Online Library	14	9,3	9	6,0	23	15,2	35	23,2	70	46,4

AIP (American Institute of Physics) veri tabanı, doğrudan fizik alanında bilgiler içermesinden dolayı, bu alandaki akademik personel tarafından büyük oranda kullanılmaktadır (Tablo 10).

APS (American Physical Society) veri tabanı, doğrudan fizik alanında bilgiler içermesinden dolayı, AIP (American Institute of Physics) veri tabanı gibi bu alandaki akademik personel tarafından büyük oranda kullanılmaktadır (Tablo 11).

Tablo 9

Katılımcıların ACS (American Chemical Society) Publications veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Bölüm	Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren Kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanıyorum	Çok sık kullanıyorum
Kimya	Prof.	2	2	9	2	2
	Doç. Dr.	0	0	1	2	2
	Yrd. Doç. Dr.	2	0	0	0	2
	Öğr. Gör.	0	0	0	0	2
	Araş. Gör.	6	2	7	3	18
	Uzman	0	0	0	0	1
Farmakoloji	Prof.	4	2	0	0	0
	Doç. Dr.	1	1	0	0	0
	Yrd. Doç. Dr.	2	1	0	0	0
	Araş. Gör.	8	2	0	1	2

Tablo 10

Katılımcıların (Fizik Bölümü) AIP (American Institute of Physics) veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanıyorum	Çok sık kullanıyorum
Prof.	0	2	2	4	6
Doç. Dr.	0	0	4	0	2
Yrd. Doç. Dr.	0	0	1	0	0
Araş. Gör.	2	0	4	3	2
Uzman	1	0	0	2	0

Tablo 11

Katılımcıların (Fizik Bölümü) APS (American Physical Society) veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanıyorum	Çok sık kullanıyorum
Prof.	0	3	5	1	5
Doç. Dr.	0	0	1	2	1
Yrd. Doç. Dr.	0	0	0	0	1
Araş. Gör.	1	0	4	3	2
Uzman	1	0	0	2	0

Tablo 12'den de görülebileceği gibi Annual Reviews veri tabanı fizik alanındaki akademik personel tarafından kullanılmakla birlikte, kimya alanında çoğu akademisyen tarafından neredeyse hiç kullanılmamaktadır. Kimya alanındaki en belirgin kullanım araştırma görevlileri grubundadır. Farmakoloji alanında ise, araştırma görevlileri tarafından pek tercih edilmese de profesörler ve doçentler tarafından kullanılmaktadır. Bunun nedeni, veri tabanının içeriğinin tam olarak bilinmemesi ya da araştırmalarda yararlanılacak birincil kaynak olarak tercih edilmemesi olabilir.

Tablo 12
 Katılımcıların Annual Reviews veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Bölüm	Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanıyorum	Çok sık kullanıyorum
Fizik	Prof.	1	3	0	1	0
	Doç. Dr.	1	2	0	0	2
	Araş. Gör.	2	2	2	2	0
	Uzman	1	0	0	0	0
Kimya	Prof.	8	3	2	0	3
	Doç. Dr.	1	2	0	0	1
	Yrd. Doç. Dr.	2	0	0	2	0
	Öğr. Gör.	0	0	1	0	1
	Araş. Gör.	7	5	14	4	2
	Uzman	0	0	0	0	1
Farmakoloji	Prof.	3	1	4	0	0
	Doç. Dr.	0	1	0	0	1
	Yrd. Doç. Dr.	0	2	0	0	0
	Araş. Gör.	6	3	2	1	1

Biological Sciences veri tabanı kimya ve farmakoloji alanında kullanılmakla birlikte özellikle kimya alanında hiç kullanmayanlar büyük çoğunluktadır (Tablo 13).

BioOne 1 & 2 veri tabanı, kimya, farmakoloji ve jeoloji alanlarını doğrudan ilgilendiren ve bu alanlarda araştırma yapan akademik personel için kullanıma açılmış bir veri tabanı olmasına rağmen kullanmayanların oranı oldukça yüksektir (Tablo 14).

Tablo 13
 Katılımcıların Biological Sciences veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Bölüm	Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanıyorum	Çok sık kullanıyorum
Kimya	Prof.	11	0	1	2	2
	Doç. Dr.	2	1	0	1	1
	Yrd. Doç. Dr.	0	3	1	0	0
	Öğr. Gör.	1	1	0	0	0
	Araş. Gör.	10	4	9	4	4
	Uzman	0	1	0	0	0
Farmakoloji	Prof.	3	0	3	0	1
	Doç. Dr.	1	0	0	0	1
	Yrd. Doç. Dr.	0	1	1	0	0
	Araş. Gör.	5	3	3	1	1

Tablo 14
Katılımcıların BioOne 1 & 2 veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Bölüm	Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanıyorum	Çok sık kullanıyorum
Kimya	Prof.	12	1	0	1	1
	Doç. Dr.	3	1	0	0	0
	Yrd. Doç. Dr.	2	2	0	0	0
	Öğr. Gör.	2	0	0	0	0
	Araş. Gör.	20	7	1	2	0
	Uzman	0	0	1	0	0
Farmakoloji	Prof.	4	2	0	0	0
	Doç. Dr.	0	1	1	0	0
	Yrd. Doç. Dr.	1	1	0	0	0
	Araş. Gör.	8	4	0	0	0
Jeoloji	Prof.	2	0	0	0	0
	Yrd. Doç. Dr.	1	0	0	0	0
	Araş. Gör.	4	0	0	0	0
	Uzman	2	0	0	0	0

International Pharmaceutical Abstracts veri tabanını, kimya alanında kullanılmakla birlikte kullanmayanlar da büyük çoğunlukta. Farmakoloji alanında önemli bir kaynak olan bu veri tabanı çok sık kullanılmaktadır (Tablo 15).

JoVE veri tabanını, kimya ve farmakoloji alanlarına ilgilendirmesine rağmen kullanmayanların oranı çok yüksektir (Tablo 16).

Tablo 15
Katılımcıların International Pharmaceutical Abstracts veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Bölüm	Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanıyorum	Çok sık kullanıyorum
Kimya	Prof.	8	1	2	0	2
	Doç. Dr.	1	1	1	0	1
	Yrd. Doç. Dr.	3	0	1	0	0
	Öğr. Gör.	1	1	0	0	0
	Araş. Gör.	12	6	5	4	4
	Uzman	0	0	0	0	1
Farmakoloji	Prof.	2	2	0	2	1
	Doç. Dr.	1	0	0	0	2
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	0	0	3
	Araş. Gör.	4	3	3	3	1

Tablo 16
Katılımcıların JoVE veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Bölüm	Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanıyorum	Çok sık kullanıyorum
Kimya	Prof.	9	2	0	0	0
	Doç. Dr.	4	0	0	0	0
	Yrd. Doç. Dr.	3	1	0	0	0
	Öğr. Gör.	2	0	0	0	0
	Araş. Gör.	28	2	0	0	1
	Uzman	1	0	0	0	0
Farmakoloji	Prof.	6	0	0	0	0
	D0ç. Dr.	1	1	0	0	0
	Yrd. Doç. Dr.	2	0	0	0	0
	Araş. Gör.	9	2	0	0	0

MathSciNet veri tabanını, fizik alanında kullanılmakla birlikte kullanmayanların oranı çoğunluktadır. Astronomi alanındakiler tarafından hiç kullanılmamaktadır. Matematik-İstatistik alanını doğrudan ilgilendiren veri tabanı, bu alandakiler sık tercih etmektedir (Tablo 17).

Tablo 17
Katılımcıların MathSciNet veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Bölüm	Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanıyorum	Çok sık kullanıyorum
Fizik	Prof.	2	2	2	0	0
	Doç. Dr.	2	1	0	0	0
	Araş. Gör.	4	0	2	1	0
	Uzman	1	0	0	0	0
Matematik-İstatistik	Prof.	0	0	1	0	1
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	1	0	0
	Öğr. Gör.	0	0	0	0	1
	Araş. Gör.	0	0	2	1	4
	Uzman	0	1	1	0	0
Astronomi	Prof.	1	0	0	0	0
	Doç. Dr.	2	0	0	0	0
	Yrd. Doç. Dr.	1	0	0	0	0

Nature veri tabanı fizik alanındaki uzmanlar tarafından hiç kullanılmamaktadır. Kimya, astronomi, farmakoloji ve jeoloji alanlarındaki akademisyenlerin büyük çoğunluğu kullanmaktadır (Tablo 18).

Tablo 18
Katılımcıların Nature veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Bölüm	Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanıyorum	Çok sık kullanıyorum
Fizik	Prof.	1	1	6	2	2
	Doç. Dr.	0	1	2	0	2
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	1	0	0
	Araş. Gör.	0	1	2	2	4
	Uzman	1	0	0	0	0
Kimya	Prof.	5	2	5	1	3
	Doç. Dr.	0	0	3	2	1
	Yrd. Doç. Dr.	0	1	0	0	3
	Öğr. Gör.	0	0	0	1	1
	Araş. Gör.	4	3	6	8	12
	Uzman	0	0	0	0	1
Astronomi	Prof.	0	2	0	0	0
	Doç. Dr.	1	0	0	1	0
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	0	1	0
Farmakoloji	Prof.	1	0	3	2	2
	Doç. Dr.	0	0	2	0	1
	Yrd. Doç. Dr.	0	1	0	1	0
	Araş. Gör.	2	3	3	1	4
Jeoloji	Prof.	1	0	2	1	0
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	0	0	1
	Araş. Gör.	0	1	0	2	1
	Uzman	0	1	0	0	1

Tablo 19'dan kimya ve farmakoloji alanının temel veri tabanlarından olan Reaxys veri tabanını hiç kullanmayanların büyük çoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 19
Katılımcıların Reaxys veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Bölüm	Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanıyorum	Çok sık kullanıyorum
Kimya	Prof.	8	1	1	1	0
	Doç. Dr.	2	0	0	1	1
	Yrd. Doç. Dr.	3	0	1	0	0
	Öğr. Gör.	1	0	0	0	1
	Araş. Gör.	14	4	2	3	8
	Uzman	0	1	0	0	0
Farmakoloji	Prof.	5	1	0	0	0
	Doç. Dr.	2	0	0	0	0
	Yrd. Doç. Dr.	2	0	0	0	0
	Araş. Gör.	12	1	0	0	0

RSC (Royal Society of Chemistry) veri tabanı kimya ve farmakoloji alanlarında kullanılmakla birlikte özellikle farmakoloji alanında kullanmayanların oranı azımsanmayacak derecede yüksektir (Tablo 20).

Tablo 20

Katılımcıların RSC (Royal Society of Chemistry) veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Bölüm	Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanıyorum	Çok sık kullanıyorum
Kimya	Prof.	5	3	3	1	3
	Doç. Dr.	0	0	0	4	0
	Yrd. Doç. Dr.	3	0	1	0	0
	Öğr. Gör.	0	0	0	0	2
	Araş. Gör.	11	1	2	6	12
	Uzman	0	0	0	0	1
Farmakoloji	Prof.	4	0	1	0	0
	Doç. Dr.	1	0	0	0	0
	Yrd. Doç. Dr.	2	0	0	0	0
	Araş. Gör.	10	1	0	1	1

Thieme E-Journals veri tabanı farmakoloji alanında önemli bilgiler içermesine rağmen büyük çoğunlukla kullanılmamaktadır (Tablo 21).

Tablo 21

Katılımcıların (Farmakoloji Alanı) Thieme E-Journals veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanıyorum	Çok sık kullanıyorum
Prof.	4	0	0	1	0
Doç. Dr.	1	1	0	0	0
Yrd. Doç. Dr.	2	0	0	0	0
Araş. Gör.	12	0	0	1	0
Uzman	4	0	0	1	0

En çok kullanılan veri tabanlarından biri olan Elsevier içeriği itibariyle tüm alanlarda sıklıkla kullanılmaktadır (Tablo 22).

Tablo 22
Katılımcıların Elsevier veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Bölüm	Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanıyorum	Çok sık kullanıyorum
Fizik	Prof.	0	1	4	5	7
	Doç. Dr.	0	0	1	2	4
	Yrd. Doç. Dr.	0	1	0	0	0
	Araş. Gör.	0	0	1	6	4
	Uzman	0	0	1	2	0
Kimya	Prof.	3	0	6	3	7
	Doç. Dr.	0	0	1	1	4
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	0	0	4
	Öğr. Gör.	0	0	0	0	2
	Araş. Gör.	3	2	5	3	23
	Uzman	0	0	0	0	1
Matematik-İstatistik	Prof.	0	1	0	0	1
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	0	1	0
	Araş. Gör.	0	0	1	1	5
	Uzman	0	0	0	1	1
Astronomi	Prof.	0	0	1	0	0
	Doç. Dr.	0	0	1	0	1
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	0	0	1
Farmakoloji	Prof.	0	0	1	3	6
	Doç. Dr.	0	0	0	1	2
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	1	1	3
	Araş. Gör.	0	1	3	2	9
Jeoloji	Prof.	0	1	2	1	2
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	0	0	1
	Araş. Gör.	0	0	0	1	4
	Uzman	0	0	0	0	2

En çok kullanılan veri tabanlarından bir diğeri olan ve fizik alanında kullanılan SciFinder Scholar veri tabanını kullanmayanların oranı jeoloji ve fizik alanlarında yoğunlaşmaktadır. Kimya alanında özellikle araştırma görevlileri tarafından sık kullanılmaktadır. Astronomi alanındaki profesör ve doçentler tarafından kullanılmamaktadır. Farmakoloji alanında kullanılmakla birlikte araştırma görevlilerinin yaklaşık yarısı kullanılmamaktadır. Jeoloji alanında hiç kullanmayanlar çoğunluktadır (Tablo 23).

Tablo 23

Katılımcıların SciFinder Scholar veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Bölüm	Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanıyorum	Çok sık kullanıyorum
Fizik	Prof.	2	1	1	1	1
	Doç. Dr.	3	0	0	1	1
	Araş. Gör.	3	1	1	1	1
	Uzman	1	0	0	0	0
Kimya	Prof.	5	2	3	1	6
	Doç. Dr.	0	0	0	1	4
	Yrd. Doç. Dr.	1	0	1	1	1
	Öğr. Gör.	0	0	0	1	1
	Araş. Gör.	9	1	4	1	19
	Uzman	0	0	0	0	1
Matematik-İstatistik	Prof.	1	0	1	0	0
	Yrd. Doç. Dr.	1	0	0	0	0
	Öğr. Gör.	0	0	0	1	0
	Araş. Gör.	2	3	0	1	1
	Uzman	1	1	0	0	0
Astronomi	Prof.	1	0	0	0	0
	Doç. Dr.	2	0	0	0	0
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	1	0	0
Farmakoloji	Prof.	0	1	4	2	1
	Doç. Dr.	0	0	0	2	1
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	0	2	2
	Araş. Gör.	5	1	2	3	2
Jeoloji	Prof.	2	0	0	0	0
	Yrd. Doç. Dr.	1	0	0	0	0
	Araş. Gör.	2	1	0	0	0
	Uzman	1	0	0	0	1

Tablo 24’te görüldüğü gibi Wiley veri tabanı diğer tüm alanlarda da kullanıma sahip olmakla birlikte özellikle kimya alanında oldukça sık kullanılmaktadır.

Tablo 24

Katılımcıların Wiley Online Library veri tabanını kullanım sıklığı (n)

Bölüm	Unvan	Hiç kullanmıyorum	Nadiren kullanıyorum	Kullanıyorum	Sık kullanmıyorum	Çok sık kullanıyorum
Fizik	Prof.	1	3	2	2	3
	Doç. Dr.	3	0	0	0	2
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	1	0	0
	Araş. Gör.	1	0	2	3	2
	Uzman	1	0	1	0	0
Kimya	Prof.	1	1	2	4	8
	Doç. Dr.	0	0	0	4	3
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	0	2	2
	Öğr. Gör.	0	0	0	0	2
	Araş. Gör.	2	0	4	7	23
	Uzman	0	0	0	0	1
Matematik-İstatistik	Prof.	0	1	1	0	0
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	1	0	0
	Araş. Gör.	1	0	1	0	5
	Uzman	0	0	0	2	0
Astronomi	Prof.	1	0	1	0	0
	Doç. Dr.	0	0	1	0	1
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	0	1	0
Farmakoloji	Prof.	0	1	2	3	3
	Doç. Dr.	0	0	0	1	1
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	0	0	3
	Araş. Gör.	1	1	2	3	8
Jeoloji	Prof.	0	1	1	1	1
	Yrd. Doç. Dr.	0	0	0	1	0
	Araş. Gör.	2	1	1	0	1
	Uzman	0	0	0	1	1

Sonuç

Kullanıcıların veri tabanları üzerindeki hareketlerini takip ederek gelecek dönemlerde veri tabanlarına yapılacak yatırımları yönlendirmek amacıyla uygulanan anket sonuçları yol gösterici niteliktedir. Veri tabanlarının unvanlara göre dağılımına bakıldığında, alanıyla ilgili veri tabanlarını daha çok akademik hayatının olgunluk dönemindeki profesörler ve doçentler sık kullanmaktadır. Akademik hayatın başında yer alan diğer akademik personel tarafından kullanılmakla birlikte çoğu tarafından tercih edilmemektedir. Üzerinde durulması gereken bir diğer önemli nokta ise bazı veri tabanlarının alanlarıyla ilgili olmasına rağmen akademik personel tarafından tercih edilmemesidir. Bunun nedeni olarak, araştırma yaparken başka kaynakları tercih ediyor olması ya da alanıyla ilgili başvurabileceği veri tabanlarından haberdar olmaması düşünülebilir.

Üniversitemiz Tandoğan Yerleşkesindeki ankete yanıt veren öğretim elemanlarının %87,2'sinin veri tabanlarını kullanıyor olması oldukça önemli bir sonuçtur. Nitekim hizmete sunulan veri tabanlarından istenilen düzeyde yararın sağlanması ve yeni bilgilerin üretilmesi veri tabanlarının sık bir şekilde kullanılması ile mümkündür. Ancak, araştırma yaparken arama motorlarının birinci öncelik olarak tercih edilmesi üzerinde durulması gereken bir konudur.

Katılımcılardan bazılarının yapılan görüşmelerde veri tabanlarına arama motorları üzerinden eriştiği belirlenmiştir. Arama motorları üzerinden ulaştığı veri tabanlarını kullanabilmesi üniversitemizin aboneliği sayesinde. Katılımcıların bir kısmının bu durumdan haberdar olmadıkları ve aradıkları kaynakların tam metnine arama motorları sayesinde eriştikleri düşüncesinin hâkim olduğu saptanmıştır. Ayrıca, abone olduğumuz veri tabanlarının çoğuna sadece üniversitemize verilen linklerden erişilmektedir. Bu nedenle pek çok kaynağa üniversitenin erişimi olmasına rağmen öğretim elemanları arama motorlarını kullandığı için bu kaynaklara erişememektedir. Burada üzerinde durulması gereken iki önemli nokta vardır. Birincisi bu konuda öğretim elemanlarının bilgilendirilmesi; ikincisi ise abone olunan veri tabanlarının ve elektronik kütüphanenin arama motorları üzerinden taranma ve erişimini sağlamak için arama motorları ile iş birliği yapılmasıdır. Bunun yanında %12,8 oranında katılımcının veri tabanlarını kullanmadığı görülmektedir. Veri tabanlarını kullanmayan katılımcı sayısı az olsa da bu kesimin en aza indirilmesi konusu önemlidir ve bu konuda yapılan çalışmalar mevcuttur. Ankara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığının elektronik posta yoluyla, daire başkanlığı web sitesi üzerinden, sosyal medya kanalıyla ve fakülte kütüphaneleri aracılığıyla tüm personel için duyurular yapması bu çalışmalar içerisinde yer almaktadır. Bunun yanında yine Ankara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı yıl içerisinde çeşitli veri tabanlarının kullanıcı eğitimlerini organize etmektedir. Çalışmanın bulgularından biri katılımcıların büyük çoğunluğunun eğitimlerden ve etkinliklerden elektronik posta yoluyla haberdar olmak istemesidir.

Elektronik veri tabanları arasında en çok kullanılanlar sırasıyla Elsevier, SciFinder Scholar ve Wiley'dir. Bazı veri tabanlarının kullanımının düşük olması sadece belirli bir konu ile sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır.

Bölgümlere göre ilgili oldukları veri tabanlarını kullanma oranlarına bakıldığında bazı bölümler (fizik, kimya, matematik, istatistik) konusıyla ilgili veri tabanlarını sık kullanmakla birlikte bazı bölümler (farmakoloji, jeoloji) neredeyse hiç kullanmamaktadır. Bu durum veri tabanlarının satın alınması sürecinde kullanım istatistikleri ile birlikte dikkate alınmalıdır.

Konu Otorite Dizini Nedir? Nasıl Oluşturulur?*

*What is the Subject Authority File? How is it Created? ***

Vedat Gültekin***

Öz

Kütüphaneler, kullanıcılarının ihtiyaç duydukları bilgileri sağlayan kurumlardır. Bilgiye erişebilmek için öncelikle mevcut bilginin, belirli standartlar doğrultusunda kataloglanarak denetim altına alınması gereklidir. Kullanıcı, kataloglanarak denetim altına alınan bilgiye yazar adı, eser adı gibi erişim unsurlarının yanı sıra eserin konusundan da erişmek istemektedir. Bundan dolayı bibliyografik kayıtlarda konu ek girişlerinin oluşturulması oldukça önemlidir. Konu ek girişleri ve yönlendirmelerinin doğru bir şekilde yapılması kullanıcının aradığı bilgiye kolaylıkla erişebilmesini sağlayacaktır.

Çalışmanın amacı, konu otorite dizini hakkında bilgi vermek ve konu otorite dizini oluşturma konusunda dikkat edilmesi gereken noktaları ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak otorite işi, otorite kontrolü ve otorite dizin tanımları verilmiş ve bilgi erişim aracı olarak konu otorite dizininin öneminden bahsedilmiştir. Daha sonra konu otorite dizininin nasıl oluşturulması gerektiği konusunda faydalı olacağı düşünülen bilgilere değinilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Konu başlıkları; otorite işi; otorite kontrolü; konu otorite dizini; otorite dizin.

Abstract

Libraries are bridges between information and the library user in the context of information retrieval. It is necessary to control the information by cataloging according to related standards for accessing the information. The library users want to access information sources by subject as well as other access elements. Therefore, it is vital to create subject entries in bibliographic records. If subject added entries and their redirections are done correctly, it will make it easier for users to access the information they are looking for.

The aim of the study is to give information about the subject authority file and to set out the points to be considered in creating the subject authority file. For this purpose, firstly, definitions of authority work, authority control, and authority file were given, and the importance of the subject authority file as information accessing tool was mentioned. Later, useful information on how to create the subject authority file has been mentioned.

* Bu yazı, Gültekin'in (2017) "Türkiye'de konu otorite dizini çalışmaları: Ankara Üniversitesi örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** This text was produced from Gültekin's master thesis titled (2017) "Subject authority file studies in Turkey: Sample of Ankara University."

*** Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu. E-posta: vgultekin@ankara.edu.tr
Lecturer, Ankara University Vocational School of Health Services

Geliş Tarihi - Received: 10.02.2020

Kabul Tarihi - Accepted: 18.03.2020

Keywords: *Subject headings; authority work; authority control; subject authority file; authority file.*

Giriş

Kütüphanelerde yapılan kataloglamanın amacı bilgi kaynaklarını denetim altına alarak bilginin kullanıcı ile buluşmasını sağlamaktır. Kullanıcıyı aradığı bilgiye hızlı ve doğru bir biçimde ulaştırmanın yolu ise bilgi kaynaklarının katalog kayıtlarının standartlara uygun bir şekilde kaydedilmesinden geçmektedir.

Kütüphanecilik standartlar mesleğidir. Bu yüzden kataloglama işlemlerinde de bazı standartların ve kuralların uygulanması gereklidir. Kataloglama işlemleri Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları, Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları 2 ve Kaynak Tanımlama ve Erişim (Resource Description and Access-RDA) ile standart hale getirilmiştir. Günümüzde RDA uygulamalarının hız kazanması ile birlikte mesleğimiz açısından eksiklik hissettiğimiz konu otorite dizinlerimizin hazırlanması kaçınılmaz hale gelmiştir. Kataloglama yaparken konu ek girişlerinin oluşturulması için standart listelerinin hazırlanması önemlidir. Standart listelerinin ortaya çıkarılması için de uyulması gereken ilke ve standartlar mevcuttur.

Konu otorite dizinleri sayesinde konu ek girişlerinde istenilen standartlaşma sağlanabilecektir. Kütüphanelerimizde konu otorite dizininin bulunması, hem katalog yapan personel hem de kullanıcı açısından faydalı olacaktır.

Konu Otorite Dizini Nedir?

Dizin, bir koleksiyonu meydana getiren malzemenin belli bir sıraya göre yapılan ve o koleksiyonun en kolay ve rahat biçimde kullanılmasına yardım eden, yer ve içindekileri gösteren bir listesidir (Cinol, 1970, s. 141).

Koleksiyonu belirten listenin belli bir sıraya göre oluşturulması ve koleksiyona rahat ve kolay erişim sağlaması konumuz açısından önemlidir. Belirli sıradan kasıt, erişim uçlarının standartlara uygun olarak belirlenmesi ve kurallara uygun olarak oluşturulmasıdır.

Dizin, genellikle sayfa numarasına yönlendiren, kişi adları, yer adları, başlıklar vb. gibi detaylandırılmış alfabetik liste ya da konu tablolarıdır (Prytherch, 2005, s. 345; Hamzaoğlu, 2015, s. 11). Tanımlardan da anlaşıldığı üzere dizinlerin oluşturulma amacı kullanıcıyı aradığı bilgiye çeşitli yollardan ulaştırmaktır. Kullanıcıyı bilgiyle buluşturma noktasında önemli bir rol üstlenen dizinleri oluşturmak için kullanıcı kitlesinin bilgi arama davranışlarının bilinmesi, dizin oluşturulacak alanla ilgili literatüre hâkim olunması gerekmektedir. Diziner bir kaynağın içindeki önemli noktaları işaret eden yazar adı, eser adı, konu, coğrafi ad gibi alanlar için oluşturulabileceği gibi bütün koleksiyona erişim sağlanması için de oluşturulabilir.

Yayınlanmış bilgiye erişebilmek için bilginin kaydedilmesi aşamasında belirli kurallara uyularak standartların uygulanması gerekmektedir. Standartların herkes tarafından anlaşılması ve uygulanması bibliyografik denetimi ve bilginin uluslararası düzeyde erişilebilmesini sağlayacaktır (Atılğan, 1988, s. 42).

Kataloglama yaparken giriş öğelerinin belirli standartlara göre yapılması gerekmektedir. Bilgiye ulaşmak için erişim ucu olabilecek öğelerin kurallara uygun olması bilgiye erişimi arttırabileceği gibi giriş öğelerinin oluşturulması aşamasında da tek biçimlilik

sağlanabilecektir. Bunun sağlanması otorite kayıtların standartlara uygun şekilde oluşturulması ve otorite dizinlerin kontrolünün sağlanması ile mümkündür. Otorite kontrolünün yapılabilmesi için otorite ile ilgili bazı adımlar vardır. Bu adımlardan ilki otorite işi olarak adlandırılan süreçtir. Otorite işi, bir bibliyografik kayıta başlık olarak kullanılacak isim, başlık ya da konu kavramının, yönlendirmelerin ve bu başlıkların diğer otorite başlıklar ile ilişkilerinin oluşturulup oluşturulmayacağı belirlenmesidir (Taylor, 1984, s. 1).

Bibliyografik kayıta erişim ucu olabilecek başlıkların tespiti ve bunların yönlendirmelerinin yapılması kullanıcının bilgiye erişim oranını önemli ölçüde etkilemektedir. Zira kullanıcı oluşturulmuş başlığın eş anlamlısı ile tarama yaptığı zaman yönlendirme ve bağlantı yapılmadığı zaman aradığı bilgiye ve yönlendirme yapılmamış bilgilerin tamamına ulaşamayacaktır.

Otorite işinin birkaç amacı vardır (Dickson ve Zadner, 1989, s. 57). Bunlar:

- Tüm ilişkili eserlerin tek biçim başlıklar altında toplanmasını sağlamak için tek biçim başlıkların (erişim uçlarının) oluşturulması,
- Oluşturulmuş başlıkların çeşitli biçimlerine de erişim sağlamak için bağlantıların (genellikle yönlendirmeler ile) oluşturulması,
- Oluşturulmuş başlığın diğer benzer başlıklardan (eş sesli) ayırt edilmesi için yeterli bilginin sağlanmasıdır.

Otorite işi ile belirlenmiş olan başlıkların ve bunların nasıl oluşturulduğu gibi bazı bilgilerin bazı standartlara göre belirli ortamlara kaydedilmesi gerekmektedir. Otorite kontrolünün ikinci adımını da otorite kaydı oluşturur. Otorite kaydı, otorite işinin sonucunda oluşturulmuş basılı ya da makinaca okunabilir bir kayıttır (Taylor, 1984, s. 1). Otorite işi sonucunda oluşturulan otorite kaydının rolleri (Burger, 1985, s. 5):

- Her bir erişim ucu için standart biçimde bir kayıt,
- Aynı erişim ucu ile tüm kayıtların birlikte toplanmasını sağlamak,
- Katalog kaydının standartlaşmasına olanak sağlamak,
- Erişim noktası ve kaynağı için alınan kararları belgelemek,
- Kullanılacak başlık ile başlığın diğer erişim ucunun tüm biçimlerini kaydetmektir.

Otorite kaydı, konu terimlerini standartlaştırarak konuyla ilgili tüm kayıtların bir arada toplanmasını sağlamaktadır. Otorite kaydında, kullanılacak otorite başlığın yanlış veya kullanılmayan biçimlerinin otorite başlığa yönlendirmesi de sağlanmaktadır. Otorite kayıtları, bibliyografik dizinden ayrı olarak bir otorite dizininin içine biriktirilir. İsim, eser ve konu için üst veri içeren otorite dizinleri ile bibliyografik dizindeki üst veri dizinleri arasında bağlantı olduğu takdirde kullanıcıların tarama sonuçlarında otorite kayıtlarından referanslar gösterilebilir (Taylor ve Joudrey, 2009, s. 254).

Bir otorite kaydı temel olarak aşağıdaki öğeleri içerir (Chan ve Salaba, 2016, s. 36):

- Bibliyografik kayıtlarda erişim noktası olarak kullanılmak üzere yetkilendirilmiş bir konu, bir kişi, bir yer ya da bir kaynaktan tercih edilen başlık,
- Bu başlıkların kullanılmayan biçimlerine yapılan göndermeler,
- Başlığın oluşturulmasında kullanılan kaynaklar vb.

Hem kontrollü terminoloji hem de çapraz gönderme araçlarını sağlayan herhangi bir erişim sisteminde kelimeler ve göndermeler üzerinde kontrol sürekliliği otorite kontrolü ile sağlanır. Otorite kontrolü, bir otorite dosyasına başvurarak bibliyografik dosyada yer alan başlıklardaki tutarlığı sağlama sürecidir (Taylor, 1984, s. 1). Avram (1984, s. 331) otorite kontrolünü “Bir kütüphane kataloğunda başlıkların tutarlılığını sağlamak için bir süreç” olarak tanımlamaktadır. Tanımlar ne kadar farklı yapılmış olsa da otorite kontrolü, konu otorite kayıtları sayesinde bibliyografik kayıtlara konu terimlerinin atanması sırasında tutarlığın sağlanması ve tek biçim kayıtların oluşturulması sürecidir. Otorite kontrolü, erişim ucu için girişin tüm gösterimlerinin, tercih edilen gösterimi seçme, başlığı formüle etme, kullanılan ile kullanılmayan başlık arasında bağlantı kurma ve sonuçta tüm süreci belgeleme sürecidir. Bu, sorunlu bibliyografik evrende katalogcular tarafından geliştirilen bir çözümdür (Jeng, 2010, s. 92). Otorite kontrolü katalog kayıtları üzerinde tek biçimliliği, tutarlılığı, erişim uçları arasındaki bağlantıları sağlamak amacıyla yapılır. Tek biçimlilik ve standart otorite kayıtlarının sürdürülebilirliği açısından otorite kontrolü önemlidir. Doğru otorite kontrolü için giriş başlığının tek biçim oluşturulduğunun doğrulanması, girişin oluşturulması ve seçimi için kesin standartların oluşturulması, girişlerin tüm değişkenleri ile otorite giriş arasındaki bağlantıların sağlanması gerekir (Clack, 1988, s. 35).

Otorite kontrolünün amacı, “kütüphane kataloglarına tutarlılık getirmektir. Otorite kontrolü isim, başlık, konu gibi katalog kayıtlarındaki erişim uçlarının yönetilmesi işlemidir. Katalogda ilişkili başlıklar ve değişkenleri için bağlantı ağının sağlanması, oluşturulması ile içerikte tutarlı ve tek biçim erişim uçlarını sağlamaktır” (Vellucci, 1999, s. 33). Otorite kontrolü, kullanıcılar açısından bilgiye erişim, katalogcular açısından da kataloglarda tutarlılık sağlamak amacı güdülerek gerçekleştirilir. Daha açıklayıcı olması bakımından otorite kontrolü ile tam olarak şunlar amaçlanmaktadır (Taylor ve Joudrey, 2009, s. 250):

- Araştırmacının kelimelerini kullanarak bir yazarı, bir yeri, bir konuyu veya diğer öğeleri bulmak (Örneğin; araştırmacı H.C. Andersen yazdığında Hans Christian Andersen’e erişim sağlanması),
- Tanımlamak (Örneğin; Michael Gorman’ın bir kütüphaneci mi yoksa mimar mı olduğu),
- Toplamak (Örneğin; ilişkili bilgi kaynaklarını, ilişkili kurum isimlerini bir araya getirmek),
- Değerlendirme ve seçmede yardımcı olmak (Örneğin; bir araştırmada “bridge (köprü)” kullanımı mimari bir terim mi yoksa dışçılık ile ilgili bir terim mi?),
- Konu aramasına veya kişi, kurum, eserlerin değişik biçimlerinin sağlanmasına yardımcı olmak için eş anlamlılık ve sindetik (bağlayıcı) yapı sağlamak.

Otorite kontrolü olan bir otomasyon sisteminde kullanıcı konuyla ilgili eserlerin bir arada bulunacağını ya da en azından kurulan bağlantı yoluyla bunlara ulaşabileceğini bilir. Otorite kontrolü, sindetik (bağlayıcı) yapıda erişim noktaları için tutarlı karakter dizilerinin bağlanması ile katalogda bağlantıları sağlar (Joudray, Taylor ve Miller, 2015, s. 504). Örneğin; Türkiye İstatistik Kurumunun eski adı olan Devlet İstatistik Enstitüsü ile bağlantı kurulması gibi. Otorite kontrolü, kullanıcının kullandığı terim ile maksimum anlamlı kaynağa erişebilmesi için gerekli olan bütün fonksiyonları sağlamak üzere oluşturulmaktadır. Farklı dillerde

yazarların farklı kullanımları mevcut olsa bile farklı yazımların bir araya getirilerek evrensel bir erişim sağlanması amaçlanmaktadır.

“Otorite dizin, katalogda kullanılan adlar, konular veya dizilerin doğru biçimleri için tutulan kayıtlardır” (Bloomberg ve Evans, 1989, s. 385). Otorite dizin, otorite işi sonucu oluşturulmuş otorite kayıtların tanımlandığı ve ilişkilerinin kurulduğu bilgi kümesi olarak tanımlanabilir. Otorite dizin, katalogda kullanılmak için seçilen isim, başlık ya da konu kayıtlarının gruplandırılması ile oluşur. Bir otorite dizinindeki her bir otorite kaydı, otorite erişim noktası olarak seçilen biçime ek olarak, gönderme olarak kullanılacak değişik biçimleri ya da terimlerin listesini içerebilir (Joudrey, Taylor ve Miller, 2015, s. 17). Bir otorite dizini, bibliyografik kontrol için kullanılacak kontrollü kelimelerden oluşur ve bir esere konu terimi atarken dizine bağlı kalınması gereklidir. Otorite dizin oluşturmanın amaçlarından birisi, “başlıkları her zaman aynı biçimde kaydetmek, temel ve ek girişleri tek biçim sürdürebilmek ve kataloglama işleminde kullanılan başlıkların kurum içinde standart bir biçimde olmasını sağlamaktır” (Dursun, 1991, s. 35). Tek biçimlilik sayesinde kataloglardaki şişmeler önlenilecek, kullanıcılar aradıkları bilgiye rahat ve doğru biçimde ulaşabilecektir.

Otorite dizinleri oluşturulurken seçilecek başlıklar titizlikle oluşturulmalıdır. Zira otorite dizinindeki en küçük hata bile tüm kayıtları etkileyebileceğinden başlıkların seçilmesine dikkat edilmelidir. Bilgiye konu erişimi açısından konu otorite dizinleri üzerinde özenle durulması gereklidir. Konu otorite dizini, belirli bir katalogda kullanılan ve kendisine atıfta bulunulan konu başlıkları listesidir (Prytherch, 2005, s. 469). Bir başka tanıma göre ise “Konu otorite dizini, katalogda kullanılmış olan konu başlıklarının ve bir başlığa yapılmış olan bakınız ve ayrıca bakınız yöneltmelerinin kayıdır” (Bloomberg ve Evans, 1989, s. 371). Dursun’a (1991, s. 47) göre konu otorite dizini “Belirli bir konu başlıkları listesinin yanı sıra başka pek çok konu başlıkları listesinden yararlanıldığı zaman, konularda uyuma sağlamak amacıyla hazırlanan ve salt konu başlığı ya da anahtar sözcüğün sıralanmasından oluşan dizimdir.” Konu otorite dizini, kütüphanedeki kaynaklara konusal erişim açısından önemlidir. Konu otorite dizini sayesinde katalogdaki konular üzerinde denetim sağlamak, tek biçimliliği sürdürebilmek, konular arasındaki ilişkileri kurabilmek, değişiklikleri tüm kataloga yansıtılabilmek mümkündür. Ayrıca kullanıcı, standart bir şekilde oluşturulmuş konu otorite dizini sayesinde aradığı konuyla ilgili tüm kayıtlara erişebilecektir.

Bilgiye Konu Yaklaşımı ve Bilgi Erişim Aracı Olarak Konu Otorite Dizinleri

On binlerce esere sahip kütüphanede görevli personelin, kütüphanesindeki tüm kaynakların bilgisini hafızasında tutması beklenemez. Kütüphanede belirli bir yazarın hangi kitabının veya belirli konuda hangi eserlerin bulunduğunu belirlemek için kataloglara ihtiyaç vardır (Bayter, 2000, s. 19). Katalog sayesinde, kullanıcı aradığı bilgilere kısa sürede zahmetsizce erişebilecektir.

“Kataloglar, kütüphane koleksiyonuna ulaşmayı sağlayan anahtarlardır. Katalogların sağlıklı ve kullanışlı olması ulaşımı da o denli kolaylaştıracaktır” (Atılğan, 1987, s. 71). Bilgi erişim aracı olarak otorite dizinlerinin önemini anlayabilmek için kütüphane kataloglarının önemini anlamamız gerekir. Kataloglar, kütüphane koleksiyonunu otorite dizinlerin kontrolü altında yansıtan bibliyografik kayıt setidir. Kütüphane kataloglarının iki temel fonksiyonu vardır. Birincisi bulma fonksiyonu olarak da bilinen kütüphanede hangi kaynağın nerede

olduğunu kullanıcıya göstermesidir. Bu fonksiyonu yerine getirebilmesi için yazar, başlık, konu gibi erişim uçlarının standart ve kontrollü bir şekilde depolanması gerekmektedir. Katalogların ikinci fonksiyonu ise bir yazarın tüm eserlerinin, bir konudaki tüm çalışmaların gösterilmesini sağlamaktır. Bu da katalogun toplama fonksiyonu olarak bilinir. Konu otorite dizinleri sayesinde, kontrollü kelimelerden seçilen terimler bibliyografik kayıtlara doğru bir şekilde aktarıldığında aynı konudaki tüm materyallerin bir arada toplanması sağlanabilir (Clack, 1985, s. 129-132).

Bilgiye erişmek ya da araştırma yapmak için sadece yazar veya eser adının bilinmesi gerekmez. Kullanıcılar, konudan da belirli bir alandaki eserlere ulaşmak isteyebilirler. Bu nedenle, konudan esere erişmek amacıyla konu terimi atanması için oluşturulacak konu otorite dizinleri bilgi erişim açısından önemlidir.

Katalogların içinde erişim ucu olarak oluşturulan konu ek girişleri kullanıcıyı bilgiyle buluşturan sistemin bir parçasıdır. “Kullanıcının bilgiye erişiminde konu yaklaşımı, yazarın ve eserin adı kadar önem taşımaktadır. Gerçekte de okuyucu, konuyu ve bunun bir parçasını bilerek kütüphaneleri kullanmaya çalışmaktadır. Çoğunlukla tamamını hatırlayamadığı eser adını konu adıyla özleştirmektedir” (Baydur, 1985, s. 171).

Bilgiye erişimde eser adı önemli olsa da bazı sakıncalı vardır. Sadece eser adına göre bilgiye erişmek her zaman arzu edilen sonuçları vermeyebilir. Eser adları her zaman erişim açısından betimleyici değildir ve konu içeriği açısından yanıltıcıdır. Örneğin; “The Tiger of Canada West” isimli eser kaplanları değil Kanadalı bir siyasetçinin hayatını anlatmaktadır (Williamson, 1997, s. 74). Bu nedenle bibliyografik kayıtlarda konu erişim noktalarının oluşturulması bilgi erişimin olmazsa olmazlarından biridir.

Kütüphane kataloglarında ve bibliyografik veri tabanlarında bilgiye konu yaklaşımı bilgi arayıcılar tarafından oldukça değerlidir, ancak konu erişim sisteminin yetenekleri buna göre yapılandırılmalıdır. Kütüphanemizde kontrollü terimler yoksa veya bir bibliyografik kayıta eser için uygun konu terimi seçilmemiş ise kullanıcı katalogda arama stratejisini belirleyemeyeceği gibi aradığı konuyla ilgili kaynaklara tam isabetle erişemeyecektir (Alkan, 1995, s. 97). Konu otorite dizinleri, bilgi arama sonuçlarında kesin isabet oranını artıran önemli bir araçtır. Kurulan ilişki ağı sayesinde kullanıcı aradığı konuyla ilgili bilgiyi yakalayabildiği gibi ilişkili olduğu konulara da erişim sağlayabilecektir. Konu otorite dizinleri, konu terimlerinin değişik kullanım zenginlikleri yansıtacağı gibi tercih edilecek terimlerde tutarlılığı ve benzer konular için aynı terimlerin kullanılmasını da teşvik eder (Harpring, 2010, s. 12).

Konu otorite dizinleri oluştururken terimler arasındaki bağlantıların oluşturulamaması bilgi erişim açısından büyük bir eksikliklerdir. Örneğin; kullanıcı ziraat konusunda araştırma yaparken, eğer “ziraat”ın benzer kullanımlarına yönlendirme yapılmadıysa, “tarım” konu ek girişi ile ilgili kaynaklara erişemeyecektir. Konu erişiminde etkinliği sağlamak için erişim noktalarının tutarlılığı ile dokümanın içeriği ve dizin teriminin (konu) arasında eşleşmenin olması da önemlidir.

Katalogcuların otorite dizin oluşturma bilgisi ve kullanma becerisinin olmayışı hatalı otorite girişlerinin oluşmasına neden olmaktadır. Ayrıca bu alanda herhangi bir denetimin olmaması, katalogdaki dizinlerin zamanla bozulması sürecini de hızlandırmaktadır. Kataloglamanın her alanında olduğu gibi konu otorite listelerinin oluşturulması ve kullanılması standart hale getirilmelidir. Kullanıcı açısından doğru yapılandırılmış konu otorite dizinleri,

aradığı konuyla ilgili tüm kaynaklara erişmesi açısından önemlidir. Böylece kullanıcı zaman ve emekten tasarruf edecektir. Katalogcu açısından da tek biçimliliğin sağlanması ve devam ettirilmesi için büyük bir öneme sahiptir. Katalogcuyu kontrollü bir şekilde başlık oluşturmaya ittiğinden dolayı oto-kontrol görevi görmektedir.

Bibliyografik denetimin tam anlamıyla sağlanması için konu otorite dizinlerinde de tek biçimlilik sağlanmalıdır. Konu otorite dizininin kontrolünün sağlanmaması dizinde benzer girişlerin oluşmasına ve bunun sonucunda dizinin şişmesine de neden olacaktır. Konu otorite dizini oluştururken seçilen terimin tüm değişkenleri saptanmalı ve ilişkiler doğru bir şekilde oluşturulmalıdır.

Konu Otorite Dizini Oluşturma

Bibliyografik kontrolün temel amacı eserlere erişim sağlamaktır. Dünya üzerinde üretilen kayıtlı bilginin depolanması ve istenildiğinde hizmete sunulması için erişim uçlarının oluşturulması ve bunun sürdürülebilmesi gereklidir. Kütüphane ve/veya bilgi merkezlerinde konu otorite dizininin oluşturulması için standart listelere ihtiyaç vardır. Konu otorite dizini, LCSH (Library of Congress Subject Headings), MESH (Medical Subject Headings), Sears Subject Headings veya herhangi bir kontrollü kelime listesine göre oluşturulur. Konu otorite dizininin kontrolünü sağlayacak listenin belirli ilke ve kurallara göre oluşturulması yetkili başlıklarda standartlaşma sağladığı gibi kararsızlık, karışıklık ve tekrarların oluşmasını da engelleyecektir.

İlkeler

Konu otorite dizininin sağlıklı bir şekilde oluşturulması ve kontrolünün etkili bir şekilde yürütülebilmesi listenin ilkelere uygun olarak oluşturulabilmesine bağlıdır. İkelere uygun olarak oluşturulacak liste sayesinde kullanıcılar arama stratejilerini belirleyebileceği gibi konu erişiminde de isabet oranı artacaktır.

Konu otorite kontrolünü oluşturacak standart listelerin oluşturulması için bazı ilkeler göz önünde bulundurulmalı ve bu ilkelere bağlı kalınmalıdır. Modern konu başlığı uygulamasının kökleri 1876'da yayınlanan Charles A. Cutter'ın "Rules for a Dictionary Catalog" eserine dayanır. Konu kataloglaması ile ilgilenen sonraki teorisyenler tarafından Charles A. Cutter'ın ilkeleri belirginleştirilip genişletilmiştir. 1950 yılının başlarında David Judson Haykin bir konu listesi oluşturmak için terimlerin seçiminde uyulması gerektiğine inandığı ilkeleri sıralamıştır (Joudrey ve diğerleri, 2015, s. 537).

Konu otorite dizini oluştururken terimlerin seçiminde şu beş temel ilke dikkate alınmalıdır (Joudrey ve diğerleri, 2015, s. 537):

- 1) Kullanıcıya yönelik olma ilkesi,
- 2) Teklik ilkesi,
- 3) Kullanımda yaygınlık ilkesi,
- 4) Yabancı terim kullanmama ilkesi,
- 5) Özgüllük ilkesi.

Sefercioğlu'na (1968, s. 34) göre bu ilkelerin açıklanması ile konu terimlerinin oluşturulması ve tespitinde izlenecek yol belirlenmiş olacaktır. Böylece, konu terimlerinin

oluşturulmasında ve atanmasında uyulacak kuralların hangi temellere dayandığı veya dayanması gerektiği aydınlığa kavuşmuş olacaktır.

Kullanıcıya Yönelik Olma İlkesi

Kullanıcı, tüm kataloglama ilkeleri ve uygulamalarının odak noktasıdır. Diğer tüm hizmetlerde olduğu gibi kullanıcıyı konu başlıklarının oluşturulmasında çalışmanın merkezine koymak gerekmektedir. Diğer ilkeler, seçilecek terimin kullanıcının arayabileceği şekilde olması karşısında ikinci derecede önemlidir (Haykin, 1951, s. 7). Konu başlıklarının ve dizindeki yerinin belirlenmesinde katalogcunun eğilimi değil, kullanıcının o konudaki eserleri hangi terim altında arayabileceği hususu dikkate alınmalıdır (Sefercioğlu, 1968, s. 35).

Konu otorite dizini oluştururken seçilecek terimler, mümkün olduğunca kullanıcının doğrudan arayabileceği biçimde seçilmelidir. Kullanıcıların bilgiye erişim amacıyla tercih edebileceği terimler saptanırken dikkat edilmelidir. Zira kullanıcının mantıksal aramaları kadar psikolojik aramaları da bilgi erişimde önemlidir. Kullanıcıyı hedef almadan oluşturulacak terimler kullanıcının erişim oranını etkileyeceğinden konu otorite dizini işlevini tam olarak yerine getiremeyecektir.

Teklik İlkesi

Konu otorite dizininin amacı aynı konudaki eserlerin aynı terim altında toplanmasını sağlayarak kullanıcının aradığı konuyla ilgili eserlere ulaşmasını sağlamaktır. Herhangi bir konu için farklı zamanlarda konuyu açıklayıcı çeşitli terimler kullanılmış olsa da o konuyu belirtmek üzere bir terim seçilmeli ve otorite olarak o terim kullanılmalıdır. Terimlerde tekliğin sağlanması ile aynı konudaki bütün eserler farklı terimler kullanılmış olsa bile tek bir başlık altında bir araya getirilmiş olacak, başlıklarda birlik ve süreklilik sağlanacaktır. Ancak, aynı konudaki bütün eserlere tek bir başlık atanacağından terim seçiminde dikkatli olunmalı, bir terim sadece bir konu için kullanılmalıdır (Sefercioğlu, 1968, s. 36).

Konu otorite dizinini oluşturacak terimler özenle seçilip benzer konudaki eserler için aynısı uygulanmalıdır. Böylece benzer konudaki eserlerin aynı başlık altında toplanması suretiyle kullanıcılara konu taramalarında kolaylık sağlanacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, bir konu için seçilen terim ile eş anlamlısının olduğu durumlarda gerekli yönlendirmelerin yapılmasıdır. Yeterli ve etkili yönlendirmenin yapılmadığı durumlarda konu otorite dizininin etkinliği azalacağı gibi kullanıcının aradığı konuya erişme imkânı olmayacaktır.

Kullanımda Yaygınlık İlkesi

Konu otorite dizini oluştururken seçilecek terimlerin kullanımında yaygınlık ilkesi önemlidir. Yaygın kullanılan terimlerden oluşturulması ve gerekli kontrollerin yapılması sayesinde dizin güncel kalacaktır. Dizindeki başlıklar, hizmet verilen kullanıcıların arayabileceği terimlerden oluşmalı, değişen literatür göz önünde tutularak dizine yansıtılmalıdır. Terk edilen terimlerin yerini yaygın kullanılan ve güncel terimler almalıdır.

Konu otorite dizininin, popüler terimlerden mi yoksa bilimsel terimlerden mi oluşması gerektiği iyi saptanmalıdır. Kütüphanede hizmet verilen kullanıcılara göre terimler seçilmelidir. Halka hizmet veren kütüphanelerde popüler terimler kullanılması gerekirken araştırma

kütüphanelerinde ise bilimsel terimler tercih edilmelidir. Ancak, bilimsel çevrede kendine yer edinmiş, aynı zamanda günlük yaşamda da kullanılan terimler olursa bunlar da alınmalıdır. Örneğin; “arı”nın (bee) bilimsel adı “apis” olmasına karşın bilimsel literatürde de “arı” (bee) yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu yüzden, yaygın olarak kullanılan “arı” (bee) terimi başlık olarak tercih edilmelidir (Haykin, 1951, s. 8).

Yabancı Terim Kullanmama İlkesi

Konu otorite dizini oluştururken seçilecek terimler belirlenirken yabancı terim kullanılmamasına dikkat edilmelidir. Ancak,

- 1) Seçilecek terimin anlamını tam olarak yansıtacak yerli bir terim bulunamadığında,
- 2) Özellikle bilimsel terimlerin konuyu daha iyi ifade ettiği durumlarda yabancı terim kullanılabilir (Haykin, 1951, s. 9).

Az kullanılan, eskiyen veya yaygın olarak bilinmeyen sözcük veya terimlerin yerine yaygın olarak bilinenleri alınır. Ayrıca eski eserlerde görülecek, artık tercih edilmeyen sözcük veya terimler yerine yenileri tercih edilir (Sefercioğlu, 2008, s. 111).

Özgüllük İlkesi

Konu otorite dizini oluştururken seçilecek terimlerin belirlenmesinde en çok zorlanılan ilke özgüllük ilkesidir. Spesifiklik olarak da bilinen bu ilke konu terimlerinin belirlenmesi ve seçilmesinde olmazsa olmazlardandır. Özgüllük, belirli bir kontrollü sözcük grubunda bulunan semantik (anlamsal) derinlik seviyesidir (Taylor ve Joudrey, 2009, s. 342). Derinlik seviyesinden kasıt, konu terimlerinin geniş anlamlarından en dar anlamına kadar hiyerarşik bir yapı sağlanmasıdır. Bu derinlik, özel bir konu alanı ya da disiplin için oluşturulmuş konu başlığı listeleri ve gömülerde (thesaurus) daha belirgindir.

Bu ilke, bir eseri, konusunun içinde bulunduğu sınıfın başlığı altında değil, o konuya özgü oluşturulmuş başlık altında gösterilmesi gerektiğini belirtmektedir (Cutter, 1904, s. 66). Örneğin; ördeleri anlatan bir eser için, kuşlar başlığı değil kendisini belirten ördeler başlığı kullanılmalıdır. Konuyu temsil etmesi için seçilen terim, konudan daha geniş kapsamlı olmamalıdır. Özgüllük ilkesi doğrultusunda terim, eserin adına bağlı kalınmadan belirlenmeli, eserin konusu göz önünde tutularak seçilmeli, daha kapsamlı konular için kullanılmamalı ve güncelliğini korumalıdır (Pakin, 1990, s. 14).

Konu otorite dizini oluştururken seçilecek terimler olabildiğince spesifik olmalıdır. Terimlerin derine inilmeden oluşturulması kullanıcı açısından erişim sıkıntısı yaratabilir. Taramada geniş kapsamlı terimlerle uğraşması kullanıcının erişmek istediği konu için daha fazla zaman ve emek harcamasına neden olabilir.

Konu Başlığı Biçimleri ve Yapısı

Konu otorite dizinini oluşturan başlıkların belirli bir yapı içinde oluşturulması, konuyu sınırlayıcı alt bölümler ve yönlendirme gibi yardımcı unsurların kurallarının belirlenmesi dizinin tutarlılığı ve işlerliği açısından önemlidir. Konu otorite dizininde kullanılacak başlıklar, yapı yönünden oluşturuldukları dilin özelliklerine, hitap edeceği kullanıcılara, kütüphane koleksiyonunun büyüklüğüne ve özelliğine göre çeşitlilik gösterirler (Sefercioğlu, 1968, s. 74).

Konu otorite dizininde kullanılacak başlıklar yapı ve biçim yönünden oluşturulduğu dilin yapısında uygun olmalıdır. Bir dilin yapısına göre oluşturulan başlıklar, başka bir dile çevrildiğinde o dilin yapısı ve biçimine göre tekrar düzenlenmelidir.

Başlıkların oluşturulmasında diğer önemli bir nokta ise hizmet verilecek kullanıcılar açısından özgüllük derecesinin ve koleksiyonun büyüklük veya niteliğine göre başlıkların kapsamının belirlenmesidir. Konu başlıkları, yapıları bakımından yalın başlıklar, tamlama başlıklar, ibare başlıklar ve bileşik başlıklar olarak gruplandırılabilir. “Yalın başlıklar, herhangi bir konuyu tek bir kelime içinde verebilen, belirtebilen başlıklardır” (Sefercioğlu, 1968, s. 75). Yalın başlıklar, herhangi bir açıklamaya gerek duyulmaksızın bir konuyu tek bir kelime ile açıklayabilir. Eğer bir konuyu tam olarak temsil edebiliyorsa yalın başlığın kullanılmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Yalın başlıkların oluşturulmasında ve kullanılmasında dikkat edilmesi gereken diğer önemli nokta ise bu kelimelerin eş anlamlarının olabileceğidir.

Bir konu veya kavram için atanacak başlıkların eş anlamlarının bulunması durumunda, hangi başlığın otorite başlık olarak atanacağı meselesinin yanında otorite olarak seçilmeyen başlıklardan otorite başlığa gönderme yapılması gerekmektedir (Sefercioğlu, 1968, s. 76).

Tamlama başlıklar, “konuyu belirtmek üzere seçilen kelimeyi nitelemek, onu açıklığa ve bütünlüğe kavuşturmak için, ona yapıldığı dilin kurallarına uygun biçimde ad ve sıfat eklenmesi yoluyla elde edilen terimlerden ibarettir” (Sefercioğlu, 1968, s. 79). Bu şekilde oluşturulan başlıklarda dikkat edilmesi gereken nokta, tamlamanın ilk kelimesinin anlamlı olup olmadığı ve kullanıcılar tarafından konu taramalarında aranıp aranmayacağıdır. Eğer ilk terimin kapsamını ve sınırını belirtmekten başka bir görevi yoksa bu başlıklar tercih edilmemelidir. Örneğin, karşılaştırmalı psikoloji tamlamasında “karşılaştırmalı” sözcüğünden giriş yapmak yerine “psikoloji, karşılaştırmalı” gibi bir yapı tercih edilerek iki terim arasında yönlendirme ile bağlantı sağlanmalıdır. Ancak, tamlama başlıkların oluşturulması ve kullanımında istisnalara dikkat edilmelidir. Bir kısım tamlamalar deyim niteliği kazandığından başlık bir bütün olarak kabul edilmelidir. Örneğin; “uluslararası hukuk” terimi için “hukuk, uluslararası” yerine bir bütün halinde “uluslararası hukuk” olarak alınmalıdır. Tamlama başlıkların oluşturulması ve kullanımında kullanıcının konuya hangi açıdan yaklaştığı ve hangi terimden erişmek isteyeceği önemlidir.

İbare başlıklar (deyim), Türk dilinin kurallarına uymadığından oluşturulması ve kullanılması tercih edilmeyen başlık türüdür. İngilizce’de bu başlıklar arasındaki ilişki bağlaç kullanılmadan belirtilebilir. İngiliz dilinde “photography of children” örneğinde görüldüğü gibi oluşturulan başlıklar Türk dilinde “çocuk fotoğrafçılığı” tamlaması halinde kullanılabilir (Pakin, 1990, s. 21).

Bileşik başlıklar, bir “ve” bağlacı yardımıyla, iki veya daha çok kelimedden kurulur ve şu amaçları gerçekleştirmek için tercih edilirler (Sefercioğlu, 1968, s. 84):

- İki kavram ya da konu arasındaki ilişkiyi belirtmek (çocuklar ve internet vb.),
- Başlığın amacını göstermek için verilmesi gerekli olan, kimi zaman birbirine zıt, iki konu veya bir konunun iki farklı yönünü göstermek (sevinç ve keder vb.),
- İki terimden birinin ötekini açıklığa kavuşturmasını sağlamak (nükte ve mizah vb.).

Kullanış bakımından yararlı olabilecek bu başlıklardan hangisinin otorite olarak seçileceği, diğer başlıktan göndermenin yapılp yapılmayacağı, başlığın eş anlamlısının bulunması durumunda nasıl bir yol izleneceğinin tam olarak belirlenmesi gerekmektedir.

Konu Başlığı Alt Bölümleri

Konu başlıkları, kapsadıkları konuyu tam olarak yansıtabilecek spesifiklikte olmalıdır. Ancak, bazı durumlarda bu spesifikliğin sağlanamamasından dolayı konuyu açıklayıcı alt başlıklara ihtiyaç vardır.

Konuyu açıklayıcı, konunun sınırlarını çizerek konuya spesifiklik kazandıran unsurlar alt bölüm veya alt başlık olarak adlandırılır. Bu başlıklar, bazen konunun özel bir yanını veya yönünü, belirli bir zamanını, dönemini ve coğrafi olarak sınırlarını belirtir (Sefercioğlu, 1968, s. 86).

Konunun özel bir yönünü gösteren konu alt başlıkları, belirli bir dönemi içine alan dönem alt başlıkları, belirli bir coğrafi yeri gösteren yer alt başlıkları ve eserin hazırlanış biçimini gösteren biçim alt başlıkları bulunmaktadır.

Konu başlıklarını, eserin biçimine veya konusunun düzenine göre sınırlandıran ve açıklayan başlıklar biçim alt başlığı olarak adlandırılır (Sefercioğlu, 1968, s. 88).

Konuyu mekân olarak sınırlamak için coğrafi tanımlamanın yapıldığı alt başlıklar ise yer alt başlıkları olarak bilinir.

Yer alt başlıkları, konunun coğrafik veya politik alanla ilgili olduğu ve coğrafi olarak sınırlandırılması gerektiği zaman oluşturulan başlıklardır (Sefercioğlu, 1968, s. 89).

Konunun geçtiği zamanı belirtmede zamansal tanımlamanın yapılabilmesi için zaman alt başlıkları kullanılır.

Zaman alt başlıkları, bir konu veya yerin tarihini belirtmek için oluşturulur ve kullanılır. Zaman alt başlıkları sayesinde değişik konuların kesin tarihi ya da dönemi belirtilebilir (Sefercioğlu, 1968, s. 91).

Belirli bir konunun bir yönünü açıklamak ve belirtmek için kullanılan başlıklar ise konu alt başlıklarıdır. (Sefercioğlu, 1968, s. 92). Örneğin; eğitim konusunun sadece eğitimin tarihini anlatan bir eser için “tarih” alt konu başlığı kullanılır.

Yardımcı Unsurlar

Konu otorite dizininde eş anlamlı kelimelerden de erişim sağlanabilmesi ve terimler arasında ilişkilerin kurulabilmesi için bazı yardımcı unsurlara ihtiyaç vardır. Dizinin tutarlılığı ve kullanılabilirliği açısından yardımcı unsurların kullanılmasına özen gösterilmelidir.

Konu otorite dizininde bulunan yardımcı unsurları, yönlendirmeler ve kapsam notları olarak iki grupta toplayabiliriz. Yönlendirmeler, otorite olmayan terim ve/veya terimlerden otorite olarak belirlenmiş terime, geniş kapsamlı başlıklardan daha spesifik başlıklara, otorite olarak kullanılan terimle ilgili diğer başlıklara erişilmesini sağlar. Göndermeler, otorite olarak kullanılmayan terimden otorite terime ulaşılmasını sağlayan “bakınız” ve bir konu ile ilgili terimden ilişkili olduğu ya da ilişkisi olabilecek terimlere erişilmesini sağlayan “ayrıca bakınız” olarak iki çeşittir (Sefercioğlu, 1968, s. 95). Yönlendirmeler, otorite dizinlerde mutlaka bulunması gereken öğelerdir. Yönlendirmelerin oluşturulmasında titiz davranılmalı, gereğinden çok yönlendirme kullanılmamalıdır. Gereğinden çok yapılan yönlendirmeler, otorite kayıtların erişilemez duruma gelmesine neden olabilir (Sefercioğlu, 2008, s. 110).

Kapsam notları, başlıklara eklenen ve onun kapsamını belirten bilgilendirici unsurlardır. Kapsam notları, terim olarak kesin bir açıklığı olmayan, diğer terimlerle karıştırılabilecek başlığın kapsadığı sınırları belirterek, terime açıklama getirir (Sefercioğlu, 1968, s. 100).

Konu Otorite MARC Formatı

Otorite dizini oluştururken kullanılacak kayıtların makinaca okunabilir ve kurumlar arasında değişilebilir olması için belirli bir biçimde oluşturulması gerekmektedir. Bunun için MARC 21 otorite veri formatı kullanılır.

MARC 21 otorite veri formatı, otorite dizininin oluşturulması için resmi kuralları ve gereksinimleri içerir. Bir otorite kaydı için hangi bilginin hangi alana yazılacağı veri formatında açıkça belirtilmiştir. Konu otorite işi ile uğraşan katalogcular MARC 21 konu otorite formatının esaslarını bilmelidir. MARC otorite kaydı, değişken uzunlukta veriler ve sabit uzunlukta veriler olmak üzere iki kısımdan oluşur. Değişken kısımda alanlar ve alt alanlar vardır. Değişken kısımda, MARC yetki alanları üç basamaklı sayılarla 001'den 999'a kadar etiketlenmiştir. Bu sayılar etiket (tag) olarak adlandırılır. Etiketleri iki basamaklı göstergeler (indicators) takip eder (Maxwell, 2002, s. 12). Sabit kısımda ise, katalogcu tarafından doldurulacak kayıtlarla ilgili kodlanmış veriler bulunur. 008 alanı, genellikle otorite kaydında metin halinde tekrarlanan kodlanmış verileri barındırır (Ferguson, 2005, s. 76). Otorite kaydı, bibliyografik kayıttaki gibi kayıtlarla ilgili kodlanmış verilerden oluşan 008 alanı içerir. 008 alanında dizine giriş tarihi, romanizasyon şeması, kataloglamanın dili, dizini oluşturan konu başlığı sistemi, uygulanan kataloglama kuralı gibi kayda ilişkin özel bilgiler yer alır.

Bibliyografik kayıta olduğu gibi otorite kaydında da belirli MARC alanları mevcuttur. Bibliyografik kayıta erişim noktası olarak kullanılacak isimlerin, konuların ve alt bölümlerin yetkili biçimlerine ilişkin bilgi vermek amacıyla otorite kayıtların tanımlanması için MARC 21 otorite veri formatı tasarlanmıştır. MARC 21'e göre konu otorite kaydı oluştururken her bir konu başlığı ve alt başlıklar için (genel terim, coğrafi terim vb.) farklı MARC alan etiketleri kullanılmaktadır. Yine MARC 21'de yönlendirmeler ve konu otorite kaydı hakkındaki bilgilerin yer aldığı farklı MARC alan etiketleri de mevcuttur.

Konu otorite kaydında yoğun olarak kullanılan alan etiketleri (tag) ve alt alan kodları örnekleriyle birlikte aşağıda verilmiştir.

Başlık alanları:

150 - Heading - Topical Term (Başlık – Konu Terimi)

150 __ \$a Kataloglama

150 __ \$a Biyoorganik kimya

151 - Heading - Geographic Name (Başlık – Coğrafi İsim)

151 __ \$a Mississippi River

151 __ \$a Altay Dağları

155 - Heading - Genre/Form Term (Başlık – Biçim Terimi)

155 __ \$a Fotoğraflar

155 __ \$a Sözlükler

180 - Heading - General Subdivision (Başlık – Genel Alt Bölüm)

180 __ \$x Siyasi yönleri

180 __ \$x Study and teaching

181 - Heading - Geographic Subdivision (Başlık – Coğrafi Alt Bölüm)

181 __ \$z Türkiye

181 __ \$z Paris (France)

182 - Heading - Chronological Subdivision (Başlık – Kronolojik Alt Bölüm)

182 __ \$y Middle Ages, 600-1500

182 __ \$y 1918-1923

185 - Heading - Form Subdivision (Başlık – Biçim Alt Bölümü)

185 __ \$v Ders kitapları

185 __ \$v Guidebooks

Yaygın kullanılan alt alanlar:

\$v Form subdivision (Biçim alt bölümü)

150 __ \$a Kütüphanecilik \$v Kongreler

\$x General subdivision (Genel alt bölümü)

151 __ \$a Afyonkarahisar (Türkiye) \$x Tarih

\$y Chronological subdivision (Kronolojik alt bölüm)

150 __ \$a Baharat ticareti \$y 2000-2017

\$z Geographic subdivision (Coğrafi alt bölüm)

151 __ \$a Eğitim \$z Finlandiya

İzleme ve gönderme alanları:

400 - See From Tracing - Personal Name (Bakınız - Kişi Adı)

100 0_ \$a Halikarnas Balıkcısı, \$d 1890-1973

400 1_ \$a Kabağaçlı, Cevat Şakir, \$d 1890-1973

410 - See From Tracing - Corporate Name

(Bakınız – Kurum, Kuruluş Adı)

110 2_ \$a Türkiye İstatistik Kurumu

410 2_ \$a Devlet İstatistik Enstitüsü

411 - See From Tracing - Meeting Name (Bakınız – Toplantı Adı)

111 2_ \$a International Symposium on Laser Anemometry

411 2_ \$a Symposium on Laser Anemometry, International

430 - See From Tracing - Uniform Title (Bakınız – Tek biçim Başlık)

130 _0 \$a Nasreddin Hoca Masalları

430 _0 \$a Nasrettin Hoca Masalları

448 - See From Tracing - Chronological Term

(Bakınız – Kronolojik Terim)

148 __ \$a 16. yüzyıl

448 __ \$a On altıncı yüzyıl

450 - See From Tracing - Topical Term (Bakınız – Konu Terimi)

150 __ \$a Başkalaşan kayalar

450 __ \$a Kayalar, Başkalaşan

150 __ \$a Ekoturizm

450 __ \$a Ekolojik turizm

451 - See From Tracing - Geographic Name (Bakınız – Coğrafi Terim)

151 __ \$a İstanköy (Yunanistan)

451 __ \$a Kos Adası (Yunanistan)

151 __ \$a İzmir (Türkiye)

451 __ \$a Smyrna

455 - See From Tracing - Genre/Form Term (Bakınız – Biçim Terimi)

155 __ \$a Panoramalar

455 __ \$a Panoramik görüntüler

480 - See From Tracing - General Subdivision

(Bakınız – Genel Alt Bölüm)

180 __ \$x Tanıtım ve seyahat

480 __ \$x Tanımlama ve seyahat

480 __ \$x Açıklama ve seyahat

481 - See From Tracing - Geographic Subdivision

(Bakınız – Coğrafi Alt Bölüm)

181 __ \$z Tayland Körfezi

481 __ \$z Siyam Körfezi

482 - See From Tracing - Chronological Subdivision

(Bakınız – Kronolojik Alt Bölüm)

182 __ \$y Neolitik Çağ

482 __ \$y Cilalı Taş Devri

482 __ \$y Yeni Taş Çağı

485 - See From Tracing - Form Subdivision (Bakınız – Biçim Alt Bölümü)

185 __ \$v Sözlükler

485 __ \$v Lügatlar

185 __ \$v Dizin

485 __ \$v İndeks

485 __ \$v Bulduru

500 - See Also From Tracing - Personal Name

(Ayrıca bakınız - Kişi Adı)

100 1_ \$a Twain, Mark, \$d 1835-1910

500 1_ \$w nnc \$a Clemens, Samuel Langhorne, \$d 1835-1910

510 - See Also From Tracing - Corporate Name

(Ayrıca bakınız – Kurum, Kuruluş Adı)

110 1_ \$a Maryland. \$b Bureau of Air Quality Control

510 1_ \$wa \$a Maryland. \$b Air Quality Programs

150 __ \$a Müzeler

510 1_ \$a Topkapı Sarayı Müzesi

511 - See Also From Tracing - Meeting Name

(Ayrıca bakınız – Toplantı Adı)

111 2_ \$a International Drip Irrigation Congress

511 2_ \$wa \$a International Drip Irrigation Meeting

511 2_ \$wb \$a International Drip/Trickle Irrigation Congress

530 - See Also From Tracing - Uniform Title

(Ayrıca bakınız – Tek biçim Başlık)

130 _0 \$a Habakkuk commentary

530 _0 \$a Dead Sea scrolls

548 - See Also From Tracing - Chronological Term

(Ayrıca bakınız – Kronolojik Terim)

148 __ \$a 1918-1923

548 __ \$a 1900-1950

550 - See Also From Tracing - Topical Term

(Ayrıca bakınız – Konu Terimi)

150 __ \$a Kütüphaneler

550 __ \$a Halk kütüphaneleri

550 __ \$a Üniversite kütüphaneleri

150 __ \$a Kaplanlar

550 __ \$a Memeliler

550 __ \$a Sibirya kaplanı

551 - See Also From Tracing - Geographic Name

(Ayrıca bakınız – Coğrafi Terim)

151 __ \$a Barents Sea

551 __ \$wg \$a Arctic Ocean

151 __ \$a Adriyatik Denizi

551 __ \$a Otranto Boğazı

551 __ \$a İyonya Denizi

555 - See Also From Tracing - Genre/Form Term

(Ayrıca bakınız – Biçim Terimi)

155 __ \$a Motion pictures

555 __ \$wh \$a 3-D films

580 - See Also From Tracing - General Subdivision

(Ayrıca bakınız – Genel Alt Bölüm)

180 __ \$a Anıtlar

580 __ \$a Türbeler

580 __ \$a Tapınaklar

581 - See Also From Tracing - Geographic Subdivision

(Ayrıca bakınız – Coğrafi Alt Bölüm)

582 - See Also From Tracing - Chronological Subdivision

(Ayrıca bakınız – Kronolojik Alt Bölüm)

150 __ \$a Başkomutanlık Meydan Muharebesi, 1922

582 __ wg \$y 1918-1921

585 - See Also From Tracing - Form Subdivision

(Ayrıca bakınız – Biçim Alt Bölümü)

185 __ \$v Acronyms

585 __ \$v Abbreviations

Yaygın 4XX ve 5XX alt alanları:**\$i Relationship information (İlişki bilgisi)****\$w Control subfield (Kontrol alt alanı)****\$4 Relationship code (İlişki kodu)****Not alanları:****667 - Nonpublic General Note (Kullanıcıya açık olmayan genel not)****670 - Source Data Found (Otorite kaydın kaynak bilgisi)**

110 2_ \$a Adana Etnoğrafya Müzesi

410 2_ \$a Etnoğrafya Müzesi (Adana, Turkey)

410 2_ \$a Adana Ethnography Museum

670 __ \$a Kenthaber website, viewed 30 Jan. 2012: |b Adana > Müzeler > Adana Etnoğrafya Müzesi (Adana Etnoğrafya Müzesi) <http://www.kenthaber.com/akdeniz/adana/seyhan/Rehber/muzeler/adana-etnografya-muzesi>

670 __ \$a Wikipedia, viewed 30 Jan. 2012 |b (Adana Ethnography Museum (Turkish: Adana Etnografya Müzesi); opened in 1983; coordinates: 36.989444°N 35.323056°E)

670 __ \$a Vikipedi [Turkish Wikipedia], viewed 30 Jan. 2012 |b (Adana Etnografya Müzesi)

672 - Title Related to the Entity**(Otorite kayıtle ilişkili başlık bilgisi)**

110 2_ \$a Students Publishing Company (Northwestern University)

670 __ \$a Daily Northwestern web site, Mar. 29, 2012\$b(Students Publishing Company, publisher of the Daily Northwestern, the student newspaper of Northwestern University)

672 _0 \$a Daily Northwestern

673 - Title Not Related to the Entity**(Otorite kayıtle ilişkili olmayan başlık bilgisi)**

100 1_ \$a Williams, Cathy \$b 1953-

670 __ \$a E-mail from author, Feb. 16, 2012:\$b(Cathy J. Williams, b. July 1953; not author of Fifty years of caring and sharing; 99 easy-to-use speech and language activities; Mathcounts)

673 _0 \$a Fifty years of caring and sharing

673 _0 \$a 99 easy-to-use speech and language activities

673 _0 \$a Mathcounts

678 - Biographical or Historical Data (Biyografik veya tarihi bilgi)**680 - Public General Note (Kullanıcıya açık genel not)**

150 __ \$a Firedamp

680 __ \$i Here are entered works on methane as a combustible gas formed in coal mines. Works on methane present in a stratum of coal are entered under \$a Coalbed methane.

682 - Deleted Heading Information (Silinmiş başlık bilgisi)

151 __ \$a Valley Forge National Historical Park (Pa.)

682 __ \$i This heading has been removed from the subject authority file because it is covered by an identical heading in the name authority file (n81-18255).

Kurulan başlık otorite kaydının ana girişini oluşturur ve 1XX alanında bulunur (Ferguson, 2005, s. 76). Kişi otorite kaydı için 100, kurum otorite kaydı için 110, genel konu otorite kaydı için 150, coğrafi otorite kaydı için 151 alanı kullanılır. 1XX alanı tekrarlanamaz. Yetkili başlığın değişik biçimlerini ve kullanımlarını gösteren göndermeler için tekrarlanabilir 4XX alanında yetkili terimin değişik hecelemeleri (yazımları), örneğin Dostoyevskii, Dostoyovski vb., kullanılmayan terim, terimin diğer biçimleri, takma isimler, tercüme edilmiş terimler, kısaltmalar, devrik başlıklar vb. yer alabilir. Ayrıca bakınız yönlendirmesi 5XX alanlarında bulunur ve tekrarlanabilir. Bu başlıklar şirket isimlerinin daha önceki ve sonraki biçimleri, daha geniş terim ya da daha dar terim olabilir. Ayrıca bakınız (5XX) kullanıldığı zaman mutlaka onu karşılayan bir otorite kaydı yaratılmalıdır (Ferguson, 2005, s. 76).

Otorite kaydına ait kaynak notları tekrarlanabilen 670 alanında bulunur. 670 alanı otorite terimin alternatif biçimleri için kullanılan ve kaynak olarak gösterilen sözlük, ansiklopedi gibi referans kaynaklarını içerebilir. Yazar ya da yayıncı ile yapılan yazışmalar ve telefon görüşmeleri de kaynak gösterilebilir. Yazarların eserleri yabancı dile tercüme edilmişse isminin tercüme edilmiş biçimleri genellikle bakınız yönlendirmesinde belirlendiği biçimde 670 alanında tercüme ismin kaynağı belirtilir (Ferguson, 2005, s. 76).

Özet notu 678 alanında bulunur. Bir firmanın kurulduğu meslek, kurulduğu yer ve tarih gibi diğer bilgileri kaydetmek için kullanılır. Bu notlar genellikle manuel dosyaları makinaca okunabilir dosyalara dönüştürürken kullanılır. Bu işlem bittikten sonra özet notu 670 alanına dâhil edilir (Ferguson, 2005, s. 77).

Konu kapsam notları, başlığın kullanımı hakkında daha fazla bilgi vermek amacıyla, genellikle ilgili veya çakışan başlıklara atıfta bulunmak için kullanılır ve 680 alanında bulunur (Ferguson, 2005, s. 77).

Sonuç

Konu otorite dizini, kütüphane kataloglarının bulma ve toplama fonksiyonlarını yerine getirebilmesi konusunda önemli bir araçtır. Yazar, konu gibi erişim uçları sağlayarak kullanıcıyı belirli bir yazarın belirli bir konudaki eserine eriştirebileceği gibi belirli bir konudaki tüm eserlerin tek bir başlık altında toplanmasını sağlayabilmektedir.

Kataloglamanın temel unsurlarından biri olan konu ek girişleri, kullanıcının aradığı konuyla ilgili tüm kaynaklara erişebilmesini sağlamaktadır. Bu durum, ancak standart bir listenin kullanılması ve/veya konu terimlerinin standartlara uygun oluşturulması ile mümkündür.

Konu otorite dizininin oluşturulabilmesi için standart bir listeye ihtiyaç vardır. Standart konu başlığı listesinin oluşturulması aşamasında da uyulması gereken kurallar mevcuttur. Konu başlığı listesinin yazılı kurallara göre oluşturulması konu otorite kontrolünün sürdürülebilirliği açısından son derece önemlidir. Konu terimleri, yazılı kurallara göre oluşturulmadığında bu işle uğraşan personelin kişisel bilgi ve becerisi ön plana çıkacaktır. Kişisel bilgi ve becerilere dayanılarak hazırlanacak bir listenin sürdürülebilirliği olmayacağı gibi oluşturulmuş standart liste zamanla etkinliğini yitirecektir.

Teknolojik gelişmeler ışığında otorite verilerin oluşturulması ve değişimi için birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların sonucunda ortaya çıkmış MARC 21 otorite veri formatı sayesinde konu otorite dizinleri oluşturabilmekte ve bunların kontrolünü sağlayabilmekteyiz.

Kaynakça

- Alkan, N. (1995). Bilgi taramalarında temel başarısızlık nedenleri. *Bilgi Dünyası*, 9, 91-102. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1076>
- Atılğan, D. (1987). Kataloglamada standartlaşma. *Türk Kütüphaneciliği*, 1, 71-78. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1350/1342>
- Atılğan, D. (1988). Kataloglamanın standartlaşmasında milli kütüphanelerin rolü. *Türk Kütüphaneciliği*, 2, 42-47. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1283>
- Avram, H. D. (1984). Authority control and its place. *The Journal of Academic Librarianship*, 9(6), 331-335.
- Baydur, G. (1985). Konu indekslemesi. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 34(4), 171-184.
- Bayter, M. (2000). *Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde kataloglama sorunları ve çözüm önerileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bloomberg, M. ve Evans, G. E. (1989). *Kütüphane teknisyenleri için teknik hizmetlere giriş*. (N. Tuncer, Çev.) Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Burger, R. H. (1985). *Authority work: the creation, use, maintenance, and evaluation of authority records and files*. Littleton, Col.: Libraries Unlimited.
- Chan, L. M. ve Salaba, A. (2016). *Cataloging and classification: An introduction*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Cinol, G. (1970). Dizin türleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 20(3), 141-146.
- Clack, D. H. (1985). Authority control. *Technical Services Quarterly*, 3(1-2), 127-140. doi: 10.1300/J124v03n01_12
- Clack, D. H. (1988). Authority control and linked bibliographic databases. *Cataloging and Classification Quarterly*, 8(3-4), 35-46. doi: 10.1300/J104v08n03_03
- Cutter, C. A. (1904). *Rules for a dictionary catalog*. Washington: U. S. Government Printing Office.
- Dickson, J. ve Zadner, P. (1989). Authority control and the authority files: A functional evaluation of LCNAF on RLIN. *Cataloging and Classification Quarterly*, 9(3), 57-73. doi: 10.1300/J104v09n03_04
- Dursun, A. (1991). *Yetke dizimi (Authority file)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ferguson, B. (2005). *MARC/AACR2/Authority control tagging: A blitz cataloging workbook*. London: Libraries Unlimited.
- Hamzaoğlu, G. (2015). *Şarkiyat yazarlarında otorite dizin sorunu: Ankara Üniversitesi örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Harpring, P. (2010). *Introduction to Controlled Vocabularies: Terminology for Art, Architecture, and Other Cultural Works*. Los Angeles: The Getty Research Institute.
- Haykin, D. J. (1951). *Subject headings: A practical guide*. Washington, D.C.: U. S. Government Printing Office.
- Jeng, L. H. (2010). What authority? Why control? *Cataloging and Classification Quarterly*, 34(4), 91-97. doi: 10.1300/J104v34n04_09

- Joudrey, D. N., Taylor, A. G. ve Miller, D. P. (2015). *Introduction to cataloging and classification*. California: Libraries Unlimited.
- Maxwell, R. L. (2002). *Maxwell's guide to authority work*. Chicago: American Library Association.
- Pakin, E. (1990). *Dil ve edebiyat alanı için Türkçe konu başlıkları listesi*. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları.
- Prytherch, R. J. (2005). *Harrod's Librarians' Glossary and Reference Book: A Directory of Over 10,200 Terms, Organizations, Projects and Acronyms in the Areas of Information Management, Library Science, Publishing and Archive Management*. Aldershot, Hants, England: Ashgate Publishing Ltd.
- Sefercioğlu, N. (1968). *Türk kütüphaneleri için konu başlıkları*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Taylor, A. G. (1984). Authority files in online catalogs: An investigation of their values. *Cataloging and Classification Quarterly*, 4(3), 1-17. doi: 10.1300/J104v04n03_01
- Taylor, A. G. ve Joudrey, D. N. (2009). *The organization of information*. London: Libraries Unlimited.
- Vellucci, S. L. (1999). Metadata and authority control. *Library Resources & Technical Services*, 44(1), 33-43. doi: 10.5860/lrts.44n1.33
- Williamson, N. J. (1997). The importance of Subject analysis in library and information science education. *Technical Services Quarterly*, 15(1-2), 67-87. doi: 10.1300/J124v15n01_07

Blokzincir Teknolojisi Bilgiye Erişimde Nasıl Kullanılır? Mevcut Durum ve Potansiyeller

How does Blockchain Technology use in the Field of Information Retrieval? Current State and Potentials

Belgin Çetin*

Öz

Finans sektörünün gereksinimi olarak gündeme gelen blokzincir teknolojisi hakkında son zamanlarda başta sağlık olmak üzere eğitim, hukuk, yayıncılık sektörü, bilimsel bilişim ve bilgi yönetimi gibi alanlarda da bahsedilmeye başlanmıştır.

Makale, teknolojinin özellikle bilgi yönetimi üzerine etkilerinin yanı sıra bilimsel bilişim, açık veri ve açık bilim konuları üzerindeki etkilerini açıklamaya çalışmaktadır.

***Anahtar Sözcükler:** Bilimsel iletişim; açık bilim; blokzincir; akademik kütüphane servisleri; dijital haklar yönetimi; akıllı kontratlar; merkezi olmayan sistemler.*

Abstract

Blockchain technology, which first comes to the agenda as the need for the financial sector, has also been mentioned, especially in the field of health, education, law, publishing industry, scholarly communication, and information management.

The article aims to explain the effects of technology, especially in the library sector, as well as its impact on scholarly communication, open data, and open science.

***Keywords:** Scholarly communication; open science; blockchain; academic library services; digital rights management; smart contract; decentralized systems.*

Giriş

TÜBİTAK BİLGEM Blokzincir Araştırma Laboratuvarı web sayfasında blokzincir teknolojilerinin nasıl çalıştığını basitleştirilmiş biçimde anlatılmaktadır (“TÜBİTAK”, 2018) Bitcoin dijital parası takma adı Satoşi Nakamoto olan bir kişi tarafından 2008 yılında önerilmiştir. Ortaya çıkışıyla birlikte yeni bir uluslararası para birimi olarak hakkında konuşulmaya başlanmıştır. Bitcoin başlangıçta sadece para birimi olarak değerlendirilirken, blokzincir teknolojisinin daha genel kullanım alanlarının olabileceği fark edilmiştir. Blokzincir teknolojisi, “merkezi bir sunucunun veya güvenilir bir otoritenin kaldırılmasına olanak sağlayarak, merkezi güvenin internet ortamında

* Kütüphane Direktörü, Fenerbahçe Üniversitesi. E-posta: belgin.cetin@fbu.edu.tr
Library Director, Fenerbahçe University, Turkey

dağıtılması” şeklinde tanımlanmakta, yaygın olarak Bitcoin ve Ethereum gibi sanal paraların alt yapısını oluşturan teknoloji olarak bilinmesine rağmen sağladığı olanak ve uygulamalar çok daha fazladır. Blokzincir teknolojisi, günümüzün önemli problemlerinden olan, tek merkeze dayalı güven sistemlerindeki merkezi güven yapısını dağıtması ve bu yolla, söz konusu sistemlerin daha verimli çalışmasını sağlayabileceği için önemli hale gelmektedir. Bu teknoloji, hali hazırda veri transferinin sağlandığı internet ortamında, değerli varlıkların transferine de olanak vermektedir. Bu yönüyle, “tüm hayatımızı yeniden şekillendirecek yepyeni bir teknolojiyi adlandıran merkezi olmayan bir şifreleme kayıt defteridir” (“TÜBİTAK”, 2018).

Blokzinciri Bilgi Profesyonelleri İçin Neden Önemlidir?

ALA (2020) blokzinciri “verilerin, bir önceki blokla, kriptografik doğrulama yapan, zaman mühürlü, sadece dosya yazım yetkisi olanlar tarafından değiştirilebilen şifreleme anahtar yöntemi ile bağlanan, dağıtılmış veri tabanı teknolojisi” olarak tanımlamıştır. Blokzincir teknolojisinin bilgi yönetimi alanındaki potansiyeli ise “dijital verilerin tutulduğu, veri transferlerinin sağlanmasında benzersiz, değişmez prosesler (transactions) aracılığıyla güvenli, doğrulanabilen, kalıcı sistemlerin oluşturulması” şeklinde belirtilmiştir. Bu açıdan bakıldığında, blokzinciri çevrimiçi işlemlerin kesilmesi, veri kayıpları, afet ve sabotajlarda bilgi kayıplarının azaltılması gibi süreçlerin geliştirmesine önemli katkı sağlayabileceği, yapay zeka gibi blokzinciri teknolojisinin de insanların inşa ettiği birçok kurumu kökten değiştirme potansiyeline sahip olduğu söylenmektedir (“ALA”, 2020).

Blokzincir ileride yaygın ve daha az onay mekanizması gerektiren, daha güçlü dijital haklar yönetimi sağlayan, benzer amaca hizmet veren topluluk temelli dijital arşivlerin oluşturulması ile bu alana yeni imkanlar sunabilecektir. Bu, birbirine bağlı bloklardaki bilginin geniş ve açık erişimli olarak dağıtılması teknolojisine dayanmaktadır. Bu anlamda, teknolojinin sektöre sunabileceği dönüşüm, sadece açık veri ve açık arşivler değil, aynı zamanda kütüphane hizmetler süreçlerinde de olacaktır. SJSU (San José State University) Üniversitesi Araştırma Vakfı ve Müze ve Kütüphane Hizmetleri Enstitüsü blokzincirin bilgi yönetimi sektörüne etkilerini belirlemek için ödüllü araştırma proje yarışmaları ve konferanslar düzenlemektedir (“SJSU”, 2018).

Zhang (2019, s. 4) blokzincirin sektöre olacak potansiyel etkilerine aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- Dijital koruma ve takip sistemi,
- Nesnelere, araçları ve hizmetleri paylaşmak için topluluk tabanlı koleksiyonlar,
- Uluslararası finansal işlemler için blokzinciri tabanlı para birimleri,
- Kütüphanelerarası ödünç ve kupon sistemi,
- Kütüphane kimlik bilgilerinin doğrulanması,
- Asıl kaynağın (orjinin) nerede olduğunun önemli olduğu özel dijital koleksiyonlar,
- Kurumsal kütüphane kayıtlarının tutulması,
- Kurumsal veri yönetimi,
- Fikri ve mülkiyet haklarının korunması.

Zhang'a (2019, s. 5) göre hızla büyümekte ve gelişmekte olan blokzincir teknolojisinin yetenekleri, faydaları ve riskleri bilgi profesyonelleri tarafından anlaşılmalı ve bilgi profesyonelleri konu ile ilgili bilgilerini güncel tutmalıdır.

Blokzincir bilimsel iletişim ve akademik yayıncılık alanlarında da önemli dönüşüm ve gelişmelere olanak sağlayacaktır.

Blokzincir Teknolojisi Bilimsel İletişime Nasıl Yardımcı Olabilir?

Dijital Bilim Raporunda (Dijital Science Report), blokzincirin akademik bilişimin şeffaflık, güven, tekrardan üretim gibi kritik konularına ve bilimsel iletişimde karşılaşılan önemli sorunlara (maliyetler, açıklık ve bilimsel bilgiye evrensel erişilebilirlik vb.) çözüm olabileceği belirtilmiştir (Rossum, 2017, s. 2). Günümüzde halen bilimsel iletişim beklentileri eski iş akışları, eski yayıncılık paradigmaları ve iş dünyasının menfaatları ile taban tabana zıttır. Blokzincir bilimsel iletişimin daha şeffaf, açık ve etkin olması konusunda birçok inisiyatife ilham olmuştur. Basılı ortamdan çevrimiçi ortama geçmek bile metrikler, iş akış modelleri, bilimsel çıktılar ve yeniden üretim ile ilgili sorunlara cevap olamamıştır (Rossum, 2017, s. 4).

Blokzincir bilimsel iletişimde süreçleri tamamen değiştirecektir. Blokzincir merkezi olmayan, kendi kendini düzenleyen veri, bütün işlemlerin (transaction) paylaşıldığı ortak bir altyapı sunacaktır. Bilimsel bilgi özünde büyük, dinamik bir bilgi topluluğudur ve ortaklaşa oluşturulmuş, değiştirilmiş, kullanılmış ve paylaşılan veri sistemi, blokzincir teknolojisi felsefesine mükemmel uymaktadır. Yani araştırmacılar oluşturdukları içerik veya araştırmalarının herhangi bir aşamasında etkileşimi tek bir platform üzerinden gerçekleştirebilecektir (Rossum, 2017, s. 8).

Blokzincir teknolojisinin diğer uygulamaları olan kripto para ve dijital haklar yönetimi sistemleri de akademik bilişim ve yayıncılık için önemli potansiyele sahiptir. Özellikle, bilimsel yayıncılıkta hakem değerlendirme süreçlerinin daha şeffaf hale getirilmesiyle ilgili çalışmalar mevcuttur.

Kripto Para

Bilim için bitcoin (Bitcoin for science) söylevi; yayıncılara içerikler kullanıldıkça ödeme yapma imkanı sağlayabilir. Ayrıca, bilimsel faaliyetler için akran değerlendirmesi, istatistiksel destek, laboratuvar ekipmanlarının değişimi, veri saklama (hosting) servisleri, özel araştırmalara dış kaynak sağlama ve internet ortamında kitlesel fonlama (crowdfunding) gibi destekleyici, bilimin etkinliğini arttıran ve kaynak paylaşımına katkı sağlayabilecek potansiyeller sunacaktır. Bu açıdan kripto ekonomisi bilimde değer yaratabilecektir.

İçerik ve Dijital Haklar Yönetiminin Yaygınlaştırılması

Blokzincirin ilginç bir diğer potansiyel boyutu dijital haklar yönetimidir. Dijital haklar internet ortamında karmaşık birçok ürün için yeniden kullanım, izinler ve telif hakları gibi konuları ilgilendirir. Blokzincir aracılığıyla, içeriğin sahipliği (telif ücreti ödeme, içerik kullanımı) otomatik olarak akıllı sözleşmeler (smart contract) yoluyla yürütülebilecektir. Mevcut durumda içerik çeşitli platformlar (Pubmed, yayıncı platformları, Researchgate vs) tarafından sağlanması, kullanımın

izlenmesini zorlaştırmaktadır. Bu durum sadece yayıncılar için değil, kullanımın (metrik) ölçülmesinin önemli olduğu durumlarda araştırmacılar ve kurumlar için de zorluk yaratmaktadır. Blokzincir, raporlama ve hesaplama işlemine mevcut durumdan daha kesin ve hızlı çözümler üretebilecektir.

Araştırma Verilerinin Saklanması

Blokzincirin merkezi olmayan yapısı, tüm araştırma ekosistemindeki faaliyetleri toplu olarak saklama ve sunma imkanı sunar. Merkezi olmayan veri depoları sayesinde araştırmacıların veri yüklediği, istatistiksel analizlerini yapabildiği, araştırması için özet incelemelerinin otomatik olarak takip edildiği bir vizyon mümkündür. Aynı zamanda blokzincir veri depoları, araştırmacılara, araştırmaların performansı ile ilgili daha güvenilir, kesinliği olan veri toplama yöntemlerinin ve daha sofistike, güvenilir metriklerin oluşmasına olanak tanır (Rossum, 2018, s. 96-97).

Blokzincir, bilimsel iletişim için dönüşüm sağlayabilecek potansiyele sahiptir. Mevcut yayıncılık sektöründe güvenilmesi gereken yayıncı, yayın kurulları, editörler gibi üçüncü taraflar vardır. Hakemler ve yazarlar arasındaki teşvik ödemeleri, veri güvenliği gibi birçok iletişim ancak bu şekilde yürümektedir ve sisteme dahil olanlar arasında hep bir güven sorunu mevcuttur. Blokzincir teknolojisi tabanlı yayıncılık platformları mevcut sorunlar için çözüm olabilecektir (Duh, 2019, s. 2). Infnitcodex (<https://Infnitcodex.com/>) firması blokzinciri tabanlı yayıncılık platformuna örnek bir çalışmadır. Bir diğer örnek; Pluto (<https://pluto.network/>) adlı etherium blokzinciri tarafından desteklenen, merkezi olmayan bir bilimsel iletişim platformudur.

Blokzincir tabanlı arama motorları, bilgiye erişimde önemli bir diğer gelişmedir. Söz konusu arama motorları, önümüzde ki beş yıl içinde geleneksel arama motorlarının (Google) yerine geçecektir. Google halen arama pazarının yüzde 90'ını elinde bulundurmaktadır. Google'ın web içeriğindeki tekeli, web içeriğini bilerek veya bilemeyerek kontrolü altında tuttuğu anlamına gelir. Blokzincir tabanlı bir arama motoruyla, hiçbir şirket verilerinizde hak iddia edemez veya arama geçmişinize ve diğer ilgili bilgilere erişemez. Tüm veriler blokzincirde şifrelenecek ve saklanacaktır. Bazı blokzincir tabanlı arama motorları, kullanıcılara verilerini korumak için özel bir anahtar sağlayarak bir adım daha ileri gidecektir. Aramalar şeffaftır ve merkezi olmayan ağdaki herkes gerektiğinde her arama sorgusunu görebilir. Görüntülenen içerikler Google ve diğer geleneksel arama motorları tarafından ele alınan düzinelerce sıralama faktörü yerine yalnızca sorgunun ilgi düzeyine göre sıralanır. Bugün birçok blokzincir tabanlı arama motoru vardır ancak birçoğu hala gelişiminin ilk aşamalarında. Birkaç proje (Presearch, Desearch, BitClave vb.) genel büyümeleri ve istikrarları ile ilgili umut vermektedir (Technology.org, 2019). Bu arama motorları, eşzamanlı ağ yapısı ile ağdaki her bilgisayarda bulunan kayıt defter sonuçlarının aranmasına ve dağıtılmasına katkıda bulunur.

Sonuç

Dijital çağda kütüphaneler ve bilgi profesyonelleri, kullanıcıların ve servislerin dönüşen ve gelişen ihtiyaçlarını karşılayabilecek donanım ve bilgi birikimine sahip olmalıdır. Yüksek öğrenim ekosisteminde faydalı olabilme, değişimin farkında olabilmekle mümkündür. Mevcut hizmetlerin ötesine geçebilmek için yenilikçi bir yaklaşımla, teknolojinin imkanlarını kullanabilme becerileri önem taşımaktadır. Özellikle blokcincir teknolojisinin açık bilim ve açık erişim sistemlerini dönüştürme potansiyeli daha mümkün görünmektedir.

ALA Library Technology Report Şubat 2020 raporu; dördüncü endüstri devrimi ve dijital yıkımın (digital disruption) kütüphanelerdeki etkilerini tartışmakta ve blokcincir teknolojisine özel önem vermektedir (Kim, 2020, s. 21).

Teşekkür

Sözlük çalışması, Fenerbahçe Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü Dr. Öğretim Üyesi Vecdi Emre Levent tarafından yapılmıştır. Değerli hocama katkılarında dolayı teşekkür ederim.

Kaynakça

- ALA Library of the Future. (2020). Blockchain. Erişim adresi:
<http://www.ala.org/tools/future/trends/blockchain>
- Duh, E. S., Duh, A., Droftina, U., Kos, T. (2019). Publish-and-flourish: Using blockchain platform to enable cooperative scholarly communication. *MDPI Publications*. 7(33). doi: 10.3390/publications7020033
- Kim, B. (2020). Moving Forward with Digital Disruption: What Big Data, IoT, Synthetic Biology, AI, Blockchain, and Platform Businesses Mean to Libraries. *'Library Technology Report'*, Feb/March 2020, 56(2). ALA Library Association. doi: <https://doi.org/10.5860/ltr.56n2>
- Rossum, J. (2017). Digital science report, Blockchain for research: Perspectives on a new paradigm for scholarly communication. doi: 10.6084/m9.figshare.5607778
- Rossum, J. (2018). The blockchain and its potential for science and academic publishing. *Information Services & Use*, 38, 95–98. doi: 10.3233/ISU-180003
- SJSU (San José State University) School of Information. Blockchain Technology. (2018). Erişim adresi:
<https://ischool.sjsu.edu/post/blockchain-technology>
- Technology.org. (2019). Blockchain-based search engines: All you need to know. Erişim adresi:
<https://www.technology.org/2019/12/28/blockchain-based-search-engines-all-you-need-to-know/>
- TÜBİTAK BİLGEM UEKAE Blokcinciri Araştırma Laboratuvarı. (2020). Blokcincir. Erişim adresi:
<https://blokcincir.tubitak.gov.tr/blok-zincir.html>
- Zhang, L. (2019). Blockchain: The new technology and its applications for libraries. *Journal of Electronic Resources Librarianship*, 31(4), 278-280. doi: 10.1080/1941126X.2019.1670488

Ek: Blokzincir Teknoloji Sözlüğü

Dağıtık Sistem (Distributed Systems): Ortak bir amaç için, çeşitli iletişim protokolleri aracılığıyla birbirleri ile iletişim halinde olan birden fazla yazılım sisteminin oluşturduğu sistemlerdir. Merkezi depolama sisteminin risklerini azaltmayı hedefler.

Digital Rozet (Dijital Badge): Online öğrenme ortamlarında kazanılabilecek başarı, beceri, kalite veya ilginin doğrulanmış göstergesidir.

Decentralized Systems (Merkezileşmemiş Sistemler): Cüzdanlararası transferlerin doğruluğunun onaylanması sürecinde yapılan veri madenciliği (mining), tüm hesap cüzdanlarının sistemdeki tüm kullanıcılarda bulunması ve sistemin ayakta kalabilmesi için isteyen herkesin veri madenciliği sistemine dahil olabilmesi sistemi tek bir kaynaktan yönetilebilir olmamasını sağlamaktadır. Blokzinciri teknolojisinin en önemli özelliğidir.

Transparency (Şeffaflık): Veri transferlerinde, aktarımlar tüm kullanıcılar tarafından izlenebilmektedir. Gizli bir aktarımın yapılması mümkün değildir.

Bitcoin Wallet (Bitcoin Cüzdanı): Cüzdanı (verinin bulunduğu alan) ifade eder. Cüzdanın anlamı kayıt defterindeki ilgili adreste değişiklik yapabilecek gizli anahtara sahip olunmasıdır.

Consensus Mechanisms (Uzlaşma Mekanizması): Birçok kripto para biriminde işlemlerin doğru olup olmadığı tüm network tarafından kontrol edilir. Burada çoğunluğun kararı geçerli olmaktadır. Bilimsel bilişimde kesinliği olan işlemler için önemli olacaktır.

Decentralized Application (Merkezi Olmayan Uygulama): Kullanıcılara görsel bir arayüz sunabilen ağlar bulunmaktadır. Bu ağlar da web servisleri üzerinden bağlanılabilir. Yani web artık bir işletim sistemi özelliğine sahiptir.

Hash (Veri Denetleme): Bilginin anahtarını çıkaran bir veridir. Bu bilgi anahtarı, veri aktarımı yapılan dosyanın bozulup bozulmadığı veya girilen şifrenin doğruluğu gibi amaçlarla kullanılır.

Private and Public Key (Kişisel ve Kamusal Anahtar): Kriptolojide kişiye özel anahtar (private key) ile şifreleme yapılır, şifreleme ancak kamuya ait anahtar (public key) ile açılabilir. Bu yaklaşım, alıcının kamuya ait anahtar ile uzakta şifrelenmiş bir içeriğin, alıcıya ulaştığında sadece alıcı tarafından çözülebilmesini sağlar.

Smart Contract (Akıllı Kontratlar): Bir blokzincir uygulama alanıdır. Kişiler arasında anlaşma yapılacağında, blokzincirin konsensus mekanizması ile, anlaşma network tarafından korunur.

Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu: Hayatı ve Çalışmaları

Prof. Necmeddin Sefercioğlu: His Life and Studies

Doğan Atılğan*



1931-2019

Öz

Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu'nun vefatı nedeniyle kaleme alınan anı mektubunda Hocamızın hayatı hakkında bilgi verilmekte olup, aynı zamanda insani ve mesleki yönleriyle anılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: *Prof. Dr. Necmettin Sefercioğlu; kütüphanecilik eğitimi; kütüphaneciliğe katkı sunanlar.*

Abstract

In the memory letter penned due to the passing of Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu, the teacher of ours, is commemorated through his life, humanitarian and professional sides as well.

Keywords: *Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu; librarianship education; contributors of librarianship.*

1931 yılında Nevşehir'de doğdu. İlkokulu 1943'te Ankara Ulus İlkokulunda, ortaokulu 1946'da Nevşehir Ortaokulu'nda, liseyi 1949'da Adana Erkek Lisesi'nde bitirdi. 1949 yılında Ankara Hukuk Fakültesi'ne kaydoldu Askerlik hizmetini Ekim 1951 - Ekim 1952 arasında Samsun Piyade Alayında yedek subay olarak yaptı. Ardından memur olarak Vakıflar Genel Müdürlüğüne girdi. 1956 yılında buradaki görevinden ayrılarak Ankara Türk Ocağı'nda ayniyat sorumlusu ve müdür yardımcısı olarak çalışmaya başladı. Üç yıl bu görevi yapan Sefercioğlu, Abdullah Savaşçı'nın çalıştırdığı Hür Basım ve Yayınevinin sorumluluğunu üstlendi. Aynı yıl, seneler önce kaydolduğu ama bir türlü devam etmediği Hukuk Fakültesinden kaydını sildirdi ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Kütüphanecilik Bölümüne kaydoldu. Bu kararında, Kütüphanecilik Bölümünün asistanı Osman Ersoy'un davet ve tavsiyesinin etkisi olmuştur.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E.posta: Dogan.Atilgan@ankara.edu.tr
Prof. Dr., Ankara University Department of Information and Records Management, Turkey

Geliş Tarihi – Received: 05.03.2020

Kabul Tarihi – Accepted: 06.03.2020

Kütüphanecilik Bölümünde öğrenci iken, 1959 yılında Millî Kütüphanede göreve başladı. 1960 yılı yaz döneminde, “Bölge Kütüphaneleri ve Nevşehir Vilâyetindeki Tatbikatı Üzerine Bir Araştırma Denemesi” başlıklı bitirme tezi ile Emily Dean birincilik ödülünü alarak mezun oldu.

1962 yılı başında, açılan sınavı kazanarak Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Kürsüsü asistanlığına geçti. Şubat 1964 - Şubat 1965 yılları arasında, Ford Vakfı bursu ile gittiği Amerika Birleşik Devletleri’nde, ünlü katalogcu Paul S. Dunkin’in Rutgers Üniversitesinde verdiği dersleri izledi. Yaz aylarında ise, ABD’de 11 ve Kanada’da iki şehirdeki üniversite kütüphanelerini ziyaret ederek çalışmalarına ilişkin bilgiler aldı. Bu geziden sonra ABD Kongre Kütüphanesinin (LC) Konu Kataloglaması Bölümünde bir buçuk ay çalıştı.

“Türk Kütüphaneleri İçin Konu Başlıkları” adlı tez çalışmasıyla, 16 Şubat 1968’de “Edebiyat Doktoru” unvanını aldı. 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu’nun yürürlüğe girmesinden sonra açılan sınavı başararak yardımcı doçentliğe yükseldi. 30 Ekim 1984’te “Kütüphanecilik Anabilim Dalında Üniversite Doçenti” unvanını aldı.

Üniversite öğrenciliği döneminden başlayarak, Türk Kütüphaneciliğinin gelişmesine ilişkin çalışma ve eylemlerin içinde aktif olarak görev aldı. Türk Kütüphaneciler Derneğinin (TKD) çeşitli kademe ve organlarında sürekli olarak hizmet etti. 1968-72 ve 1978-92 yıllarında da TKD’nin genel başkanlığını yaptı. Sefercioğlu, 1970 yılında dernekçe “Kütüphanecilik Marşı” yarışmasının açılmasını başkan olarak bizzat yürüttü. Marşın bestelenmesini de sağlayarak meslek camiamıza armağan bıraktı.

1965-1978 yılları arasında TKD temsilcisi olarak, UNESCO Türkiye Millî Komisyonunda genel kurul üyesi, denetçi ve Kütüphane-Arşiv-Dokümantasyon Komitesi üyesi olarak görev aldı. Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu (IFLA) tarafından her yıl bir başka ülkede düzenlenmekte olan genel kurul ve konferanslarından 1995 yılındaki genel kurulun Türkiye’de toplanmasını sağlamak için çok çaba harcadı. Sefercioğlu, peş peşe katıldığı üç genel kurul toplantısında 1995 yılında yapılacak olan genel konferansın Türkiye’de yapılması hususunda IFLA Başkan ve Genel Sekreteri ile gerekli temaslarda bulundu.

Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünün yardımcı doçent kadrosunda görevli iken 11 Şubat 1987’de Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulundaki doçent kadrosuna atandı, burada Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümü Başkanı oldu. 17 Kasım 1988’de okulda yapılan yeni düzenleme ile kurulan İletişim Fakültesinde Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümünün başkanlığına geçti. 1990 yılında profesörlüğe yükseldi.

01 Mart 1998’de yaş haddinden emekliye ayrıldı. Sağlık sorunları nedeniyle evinde kalmaya mecbur olduğu son yıllara kadar mesleki ve akademik çalışmalarını hakkıyla yerine getirdi. Olayları ve kuruluşları, çoğunun içerisinde olduğundan yakından bilirdi. Ömrü boyunca hiç kimseyi kırmadı, çok yoğun sosyal ilişkileri ve kuruluşlardaki görevleri nedeniyle çok sayıda insanla muhatap oldu ama kendi incinse bile kimseyi incitmedi. 04 Nisan 2019 günü vefat etti.

Yayın Hayatı

Türk Kütüphaneciliği dergisinin uzun yıllar yayınının aksamadan çıkarılmasını temin etmiştir. Sefercioğlu, Dernek yöneticiliğine ilâve olarak bu derginin en sadık ve sürekli yazarları arasında yer almış, gerek meslekî ve gerekse kültürel yazılarının çoğunu bu dergide neşretmiştir.

Öğrencilik ve meslek hayatı boyunca kültür, meslek ve bilim alanında yazılar yazmayı ihmal etmeyen Sefercioğlu, Derneğimizin yayın organı dışında değişik meslek yayın organlarında da yazılar ve incelemeler yayımladı. Emekli olduktan sonra yazı ve yayın çalışmalarını kültürel alanda sürdürdü. *Orkun* (1998-2006) dergisinin sürekli yazarlarındandı. 2000 yılından Şubat 2014'e kadar Türk Ocaklarının yayın organı *Türk Yurdu* dergisinin yazı işleri sorumlu müdürü olarak hizmet etti. *Kalem, Ürün, Demokrat Nevşehir, Mefkûre, Gurbet, Okumak, Ark, Sanat Yolu, Kütüphanecilik, Ocak, Kitaplar Âlemi, Yeni Yayınlar, Kütüphaneciliğin Sesi, Kütüphane Haftası, Devlet, Töre, Toprak, Türk Kültürü, Orkun, Sizin Gazete, Kamu Hizmeti, Tercüman, Gazi'nin Sesi, Orta Doğu, Türk Diplomatik* gibi süreli yayınlarda güncel ve biyografik yazılar yazdı. Ayrıca, kültürel nitelikte kitaplar ve kitapçıklar hazırlayıp yayımladı. Aşağıda yer alan çalışmaları birçok yayını arasından biyografi ve tanıtım yazıları dışında kalan araştırma ve mesleki çalışmalarından derlenmiştir. Hocamızı saygı ile anıyoruz.

Başlıca Yayınlarından Seçmeler

Yayımlanmış Kitaplar ve Kitapçıklar

1. *Türkçülükte karabasanlar dönemi.* (2018). Ankara: Türk Ocakları Ankara Şubesi. v, 72 s.
2. *Küçük kütüphaneler için Dewey Onlu Sınıflaması ve konu başlıkları kılavuzu.* (2017). D. Atılğan ile birlikte (Yay. Haz.). Ankara: Ankara Üniversitesi. 66 s.
3. *Türk miliyetçiliği alanında bazı Ankara anıları.* (2016). Ankara: Türk Ocakları Ankara Şubesi. 128 s.
4. *Türk Millî Kütüphanesi'nin ve çağdaş kütüphaneciliğin kurucusu Adnan Cahit Ötüken.* (2015). Ankara: Ankara Üniversitesi. viii, 114.
5. *Türk Milliyetçiler Derneği ve kapatılış dâvâsı.* (2012). İstanbul: Bilge Oğuz. 136 s.
6. Immorh, J. P. (2011). *Kongre Kütüphanesi Sınıflaması için kılavuz.* (Çeviren). Ankara: Ankara Üniversitesi. 240 s.
7. *3 Mayıs 1944 ve Türkçülük Dâvâsı.* (2009). Ankara: Türk Ocakları Ankara Şubesi. iv,68 s.
8. *Milliyetçi dernekler.* (2008). Ankara: Türk Ocakları Ankara Şubesi. v, 72 s.
9. *Kataloglama için kurallar.* (2008). N. Sefercioğlu. (Yayına Hazırlayan). Elden geçirilmiş ve eklemeler yapılmış 2. bs. Ankara: Millî Kütüphane. xvii,167 s
10. *Türkçü dergiler.* (2006). Ankara: Türk Ocakları Ankara Şubesi. iv, 76 s.
11. *Çiftçioğlu Nejdet Sançar: Hayatı ve eserleri.* (2006). Ankara: Türk Ocakları Ankara Şubesi. 57 s.
12. *Tanıdığım ünlü Türkçüler.* (2005). İstanbul: Ötüken. 310 s.
13. *Türk Ocağı'na hizmet edenler: Ocak'ta kim kimdi?* (2004). Ankara: Türk Yurdu. x,149 s.
14. *Kataloglama için kurallar.* (2003). N. Sefercioğlu. (Yayına Hazırlayan) Ankara: Millî

Kütüphane. xviii,147 s.

15. *Arayış: Kütüphanecilik ve kütüphaneler üzerine görüşler ve düşünceler.* (1999). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği. vi, 310 s.
16. *Remzi Oğuz Arık bibliyografyası: Yayınları, hakkında yazılanlar.* (1989). Ankara: Kültür Bakanlığı. 43 s.
17. *Özleştirilmiş kataloglama kuralları: Basitleştirilerek yeniden yazılmış Anglo-Amerikan kataloglama kuralları 2.* (1988). N. Sefercioğlu (Yayına Hazırlayan). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı. xxi, 120 s.
18. *Kataloglama kuralları.* (1980). [*Anglo-American cataloging rules* (North American text, Chicago: 1967) isimli yayının Türkçe örnekler eklenerek yapılan çevirisi]. N. Sefercioğlu (Başkan), B. Çapar, A. Ertunç. (Editörler). Ankara: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, xxxvii, 511 s.
19. Weingast, D. E. (1977). *Komünizmin iç yüzü.* (Çeviren). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı. viii, 235 s. (Kültür Eserleri No: 6).

Mesleki Yazıları

1. (2016). Millî Kütüphane üzerine. *Türk Yurdu*, 10, Eylül, 349.
2. (2016). Ömer Özcan'ın bir kitabı ve Türk dünyasında abece birliği. *Türk Yurdu*, 105, Temmuz, 347.
3. (2011). Türk 'Abece'si üzerine. *Türk Yurdu*, 100, Ekim, 290.
4. (2011). Büyük bir Türk kahramanı üzerine ilgi çekici bir kitap: Osman İslamoğlu'ndan Osman Batur Han'a. *Türk Yurdu*, 100, Temmuz, 287.
5. (2010). Osmanlılardan önce Türkler. *Türk Yurdu*, 99, Ekim, 278.
6. (2010). 1960'daki 'Türk Ocağı Meydan Savaşı' Üzerine. *Türk Yurdu*, 99, Ağustos, 276.
7. (2009). Azınlıkların ve yabancıların aldığı Türkçe adlar ve soyadları sözlüğü. *Türk Yurdu*, 98, Ağustos, 264.
8. (2009). İki önemli eser. *Türk Yurdu*. 98, Haziran, 262.
9. (2009). Azınlıkların ve yabancıların aldığı Türkçe adlar ve soyadlar. *Orkun*, 138, Ağustos. 2009.
10. (2008). İlgi çekici bir ansiklopedi. *Orkun*, 129, Kasım.
11. (2008). Osman ağabeyimin ardından. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(4), 459-464
12. (2006). Geçmişten izler. *Türk Yurdu*, 95 (223), Mart.
13. (2004). TKD Genel Merkez konutu nasıl sağlandı? *Türk Kütüphaneciliği*, 18(2), 204-210.
14. (2002). Ellinci yılında Türk Kütüphaneciliği dergisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 16(3), 264-273
15. (2001). Yüksek öğretimde yönetim ve disiplin karmaşası. *Orkun*, 46, Aralık.
16. (2001). Üniversiteler açılırken. *Orkun*, 44, Ekim.
17. (2001). İstiklâl marşımız seksen yaşında. *Orkun*, 37, Mart.
18. (2000). Vah Türkçem, vah! *Orkun*, 30, Ağustos.
19. (2000). Önemli bir bibliyografya. *Orkun*, 26, Nisan.

20. (1999). Neden okumuyoruz? *Orkun*, 14, Nisan.
21. (1998). Milli Kütüphane'nin derme eksikleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 12(4), 337-341.
22. (1995). Türk Dünyası'nda bibliyografik denetleme. *Türk Kütüphaneciliği*, 9(1), 42-48.
23. (1995). Yine bir kataloglama kuralları kitabı üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*, 9(4), 412-438.
24. (1994). Bir kataloglama kuralları kitabı üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*, 8(4), .288-303.
25. (1992). Geleceğin kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 6(1), 1-3.
26. (1991). Olaylara bakışlar. *Türk Kütüphaneciliği*, 5(4), 151-152.
27. (1991). Yeni bir hedef: 1995. *Türk Kütüphaneciliği*, 5(1), 1-2.
28. (1991). Depreşen haksızlık. *Türk Kütüphaneciliği*, 5(3), 91-92.
29. (1990). Hareketli bir üç ay. *Türk Kütüphaneciliği*, 4(4), 168-169.
30. (1990). Üniversite kütüphaneleri için standartlar. *Türk Kütüphaneciliği*, 4(1), 29-32.
31. (1990). Değişmesi beklenen anlayış. *Türk Kütüphaneciliği*, 4(1), 1-2.
32. (1990). Bir bilimsel bağnazlık örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 4(3), 101-102.
33. (1990). İsveç kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 4(3), 135-142.
34. (1989). Kültür Bakanlığı yeniden kurulurken. *Türk Kütüphaneciliği*, 3(1), 1-2.
35. (1989). Lojman ve konukevi ihtiyacı. *Türk Kütüphaneciliği*, 3(4), 174-175.
36. (1989). TKD'nin kırkıncı yılı. *Türk Kütüphaneciliği*, 3(2), 57-58.
37. (1989). ISBN uygulaması üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*, 3(3), 113-114.
38. (1988). Milli Kütüphane'nin devlet teşkilatındaki yeri. *Türk Kütüphaneciliği*, 2(1), 1-2.
39. (1988). XXIV. Kütüphane Haftası ve bazı sorunlarımız. *Türk Kütüphaneciliği*, 2(2), 49-50.
40. (1988). Kültür ve Turizm Bakanı'na mektup. *Türk Kütüphaneciliği*, 2(3), 97-98.
41. (1988). Olaylar üzerine düşünceler. *Türk Kütüphaneciliği*, 2(4), 149-150.
42. (1987). Japonya'daki kütüphaneler. *Türk Kütüphaneciliği*, 1(1), 33-41.
43. (1987). Kütüphanecilik ve çağı yakalamak. *Türk Kütüphaneciliği*, 1(2), 49.
44. (1987). Kütüphanecilik: Bir standartlar mesleği. *Türk Kütüphaneciliği*, 1(3), 109.
45. (1987). Kütüphaneci istihdamındaki çarpıklıklar. *Türk Kütüphaneciliği*, 1(4), 161.
46. (1985). Kenya'da kütüphanelerin gelişmesi. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 34(1), 33-46.
47. (1982). Otuzuncu cildimiz ve Atatürk yılı. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 30 (1), 1-2.
48. (1981). Atatürk, inkılâpları ve kütüphaneciliğimiz. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 30(2), 49-56.
49. (1980). TKD'nin bazı sorunları ve vakıf ihtiyacı. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 29(2), 61-64.
50. (1980). IFLA'nın başarısı: Milletlerarası işbirliği. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 29(1), 5-8.
51. Filipinler'de kütüphaneler ve kütüphanecilik. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 29(3), 178-185.

52. (1980). Arşivler ve arşivcilik üzerine iki önemli eser. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 29(3), 194-195.
53. (1980). 12 Eylül ve Türk Kütüphaneciler Derneği. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 29(4), 203-204.
54. (1980). Filipinler’de kütüphaneler ve kütüphanecilik. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 29(4), 219-227.
55. (1979). Uluslararası Çocuk Yılı dolayısıyla: Çocuk, kitap, kütüphane ilişkileri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 28(1-2), 67-90.
56. (1979). Halk kütüphaneleri yönetmeliği hakkındaki Türk Kütüphaneciler Derneği görüşü. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 28(3), 157-160.
57. (1979). 1979 da kutladığımız önemli olaylar ve yıldönümleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 28(4), 65-170.
58. (1977). Kataloglamada milletlerarası gelişmeler. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 26(3), 221-234.
59. (1977). Kütüphanecilik mesleğinin yüzüncü. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 26(1), 12-17.
60. (1976). Bâki kalan hoş sadâ; Abdullah Savaşçı. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 25(4), 278-280.
61. (1975). 1975’le gelenler kütüphanecilikle ilgili bazı olaylar üzerine düşünce ve yorumlar. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 24(1), 1-6.
62. (1972). Mesleğimiz "Ağababa" sız kaldı. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 21(2), 94-98.
63. (1972). 1972’nin getirdikleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 21(1), 1-4.
64. (1971). IFLA’nın kuruluşunu sağlayan kurultay. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 20(1), 43-45.
65. (1971). Bilimsel gelişmede ve eğitimde millî ve akademik kütüphanelerin rolü. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 20(3), 173-184.
66. (1971). Bitmesi gereken bir yılan hikâyesi. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 20(4), 193-194.
67. (1971). Unesco’nun 25’nci yılında Unesco Dokümantasyon, Kütüphaneler ve Arşivler Bölümü. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 20(4), 240-250.
68. (1970). Türk Kütüphaneciler Derneğinin VIII. Millî Eğitim Şurası Başkanlığına sunduğu, okul kütüphanelerine ilişkin muhtıra. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 19(4), 349-352.
69. (1970). Hollanda’da halk kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 19(1), 32-49.
70. (1969). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi ile ilgili raporlar. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 18(2), 99-112.
71. (1969). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi ile ilgili raporlar. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 18(3), 174-199.

72. (1967). Tasnif edilmiş kütüphanelerde yer numarası meselesi. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 16(2), 95-100.
73. (1966). Derleme yasalarımız ve bir teklif. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 15(1), 8-13.
74. (1965). Kütüphanecilik Bölümünün ilk ve büyük kaybı Erden Sabuncuoğlu. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 14(1-2), 63-64.
75. (1965). Türk Kütüphaneciliğinin gelişmesinde Türk Kütüphaneciler Derneğinin rolü. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 14(1-2), 14-20.
76. (1963). Pakistan kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 12(3-4), 135-153.
77. (1962). Ankara Cento Kütüphaneciliği Geliştirme Semineri Raporu. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 11(3-4), 104-113.
78. (1961). Kütüphanecileri ilgilendiren eserler. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 10(1-2), 50-57.
79. (1961). Türk kütüphanecilerini ilgilendiren eserler. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 10(3-4), 144-147.
80. (1961). Türk Kütüphaneciliğine hizmet eden yabancı uzmanlar. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 10(1-2), 60-61.
81. (1960). Türkiye Tarih Yayınları Bibliyografyası. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 9(1-2), 51-53.
82. (1960). Yazma ve nadir eserlerimizin durumu. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 9(3-4), 104-110. 1960). Türk kütüphanelerinin gelişmesinde üniversitedeki kütüphanecilik öğretiminin rolü. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 9, (3-4), 162-175.
83. (1959). Halk kütüphanelerimizin dertleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 8(1), 27-31.
84. (1960). Türk kütüphanelerinin gelişmesinde üniversitedeki kütüphanecilik öğretiminin rolü. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 9(3-4), 162-175.
85. (1959). Halk kütüphanelerimizin gelişmesi konusunda düşünceler. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 8(3-4), 29-33.
86. (1956). Türk kütüphanelerini tanzim etmek için yabancı uzmanlara ihtiyaç var mıdır? *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 5(3), 248-249.

Necmeddin Sefercioğlu

Necmeddin Sefercioğlu

Mustafa Akbulut*

Öz

Necmeddin Sefercioğlu Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nden 1960 yılında mezun oldu. 1962 yılında aynı bölüme asistan olarak girdi. Uzmanlık alanı kataloglama ve sınıflama idi. 1982 yılında Doçent, 1990 yılında da Profesör oldu. 1959-1962 yılları arasında Milli Kütüphane'de çalıştı. Ford Vakfı'nın bir yıllık bursundan yararlanarak 1965 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne giderek kütüphaneleri inceledi. Bölüm dışında Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın-Yayın Yüksek Okulunda da mesleki dersler verdi. Kadrosuzluk nedeniyle 1986 yılında Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu'nda Bölüm Başkanı oldu ve 1998 yılına kadar çalıştı, aynı yıl emekli oldu. Sefercioğlu birçok dergi ve gazetede çok sayıda mesleki yazı yazdı. 4 Nisan 2019'da vefat eden hocamız Karşıyaka'da sonsuzluğa uğurlandı. Ruhu şad olsun.

Anahtar Sözcükler: *Necmeddin Sefercioğlu; Türk kütüphaneciliğine kanat gerenler; Türk kütüphaneciliği eğitimi.*

Abstract

Necmeddin Sefercioğlu graduated from Ankara University Faculty of Language, History, and Geography Department of Librarianship in 1960. He became an assistant at the same Department in 1962. His area of specialization was Cataloging and Classification. He became Associate Professor (Doçent) in 1982, and Full Professor in 1990. He worked at the National Library between 1959-1962. He went to the U.S. in 1965 with a fund provided by the Ford Foundation to visit libraries for a year. While he was teaching at the Department of Librarianship, he also gave courses at the Department of Journalism at the Ankara University. Due to the unavailability of position for a professorship at Ankara University, he moved to the Gazi University in 1986, where he worked until 1998. Dr. Sefercioğlu was a prolific writer who wrote many articles on librarianship and educational and cultural fields. He died on April 4, 2019. God bless his soul.

Keywords: *Necmeddin Sefercioğlu; pioneers of Turkish librarianship; Education for Turkish librarianship.*

* Prof. Dr., Emekli Öğretim Üyesi. E-Posta: musak2015@gmail.com
Retired Prof. Dr.

Değerli sınıf arkadaşım, meslektaşım Sefercioğlu'nu geçen yıl sonsuzluğa uğurladık. Yıllar ne de çabuk geçiyor. Ama yaşanan dostluk ve unutulmaz anılar ciltler dolusu kitaplara sığmayacak kadar hacimli.

Necmeddin, Nevşehir'de doğup ilkokulu Ankara'da, ortaokulu Nevşehir'de, liseyi benim memleketim Adana'da okudu. Lise tahsili sırasında sonraki yıllarda ünlü olacak Prof. Dr. Şaban Karataş, Dr. Esat Kıratlıoğlu ile tanıştı. Eski bakanlardan İsmail Safa Giray dönem arkadaşındır. Yine lise yıllarında, aynı lisede öğretmen olan "Bayrak" şairi Arif Nihat Asya'yı tanıdı. İlerdeki yıllarda Milliyetçiler Grubuna katılmasında bu tanışmanın etkili olduğu anlaşılıyor.

Daha o yıllarda gazetecilik mesleğine büyük ilgi duyan Necmeddin, zabıt kâtabi olan babasının yönlendirmeleri ile 1949 yılında Ankara Hukuk Fakültesi'ne kaydolduysa da ilgisini çekmediği için derslere devam etmediği bu fakülteden ayrıldı. 1952 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde memur olarak görev aldı. 1956 yılında Prof. Dr. Osman Turan ve Fakültemiz öğretim üyelerinden Prof. Dr. Emin Bilgiç'in daveti üzerine Ankara Türk Ocağı'nda göreve başladı. Aynı yıl Fakültemizde 1954-55 akademik yılında açılan Kütüphanecilik Enstitüsü'ne kaydoldu. O tarihte ben de Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden kaydımı Kütüphanecilik Enstitüsü'ne naklettim.

Enstitü'de eğitim, Fakültemiz ana binasının dördüncü katında Felsefe Kürsüsü'nün bulunduğu bir sınıfta yapılıyordu. Öğrenci sayısı az olduğu için birbirimizi iyi tanıyorduk. Necmeddin genellikle arka sırada oturur, Türkçe'ye çevrilen Amerikalı hocaların derslerini dikkatle takip ederdi.

O yıllarda devam mecburiyeti olmadığı için aile bütçesine katkı sağlamak durumunda olduğumuzdan ben de Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü'nde çalışmaya başlamıştım. Çalıştığımız kurumlar bize derslere gitmemize tolerans gösteriyordu. Ben de okumaya çok meraklı olduğumdan zaman zaman Necmeddin'i ziyaret eder, Halk Evi'nin zengin kütüphanesinden yararlanırdım.

1957-58 akademik yılında ben Milli Kütüphane'de göreve başladım. O tarihte *Yeni Yayınlar* dergisini çıkarmakta olan Muharrem D. Mercanlıgil ile çalışıyordum. Derginin hazırlanması ve basımı için gerekli işlemleri yaptıktan sonra Ulus'ta Yeni Matbaa'ya götürürdüm.

Ertesi yıl (1959) Necmeddin, Milli Kütüphane uzmanlarından Neced Sancar'ın tavsiyesiyle Kütüphane'de göreve başladı. Milli Kütüphanemizin kuruluşunun 10. yılıydı, birlikte ilginç gelişmelere şahit olduk.

Necmeddin, 1962 yılında Bölümde asistan olarak göreve başladı. 1965 yılında Ford Vakfı'ndan aldığı bir yıllık bursla Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti. New Jersey'deki Rutgers Kütüphanecilik Okulu'nda dersleri takip etti. Daha sonra ABD ve Kanada'daki iki üniversite kütüphanesini ziyaret etti. ABD Kongre Kütüphanesi'nde bir ay çalıştı.

1965 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın bursu ile ABD'ye doktora yapmak için gittiğimden dönüş tarihi olan 1975 Eylülüne kadar Necmeddin'le görüşme imkânım olmadı. Bu tarihten sonra DTCF Kütüphanecilik Bölümü'nde beraber çalıştık. Necmeddin'in Türk Kütüphaneciler Derneği Başkanı olduğu yıllarda (1968-1972 ve 1978-1992 yılları) ben de

Derneğin Başkan Yardımcısı ve 1984-1988 yıllarında Dernek Bülteni'nin Yazı İşleri Müdürü olarak görev aldım.

Necmeddin, sistematik ve son derece titizdi. Zaten verdiği kataloglama dersleri de bunu gerektiriyordu. Bütünlemeye kalan öğrencilerin çoğu O'nun öğrencileriydi. Verdiği bitirme tezlerinin de iyi hazırlanması gerekiyordu. Bölümde iyi bilinir, bir öğrencisinin tezini beğenmemiş, tezi adeta yeni baştan yazılmış gibi düzelterek, teze de not olarak 10 üzerinden beş vermişti.

Bölümdeki dersler dışında, Türk Kütüphaneciler Derneği ile Milli Eğitim ve Kültür Bakanlıklarının açmış olduğu Halk Kütüphaneciliği, Okul Kütüphaneciliği ve Çocuk Kütüphaneciliği kursları ve hizmet içi eğitim çalışmalarında 1963 yılından itibaren uzun bir süre dersler vermiştir.

Sefercioğlu, Fakültemizdeki kadro sorunu nedeniyle 1986 yılında Gazi Üniversitesi'ne geçti, Basın Yayın Yüksek Okulu Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümü Başkanı oldu. Aynı üniversitede Profesörlük unvanı aldı.

Ülkemizde üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimi veren ilk bölüm olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nde Amerikalı öğretim üyelerinin ayrılmasından sonra, ilk Türk kütüphanecilik hocalarından biri olarak verdiği değerli hizmetlerle mesleğimizin gelişmesine, yurtiçi ve dışında tanınmasına önemli katkılar sağlamıştır.

Sefercioğlu, Fakültemiz ve Gazi Üniversitesi dışında üniversitemiz Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu ve Üniversitemiz İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde de dersler vermiş ve tezler yönetmiştir.

Akademik çalışmalar dışında Sefercioğlu, cemiyetçi faaliyetleriyle de dikkat çeker. Türk Milliyetçiler Derneği, Türk Ocakları, Türk Dil Kurumu, Türkiye Yazarlar Birliği, İlesam, Nevşehir Kültürü ve Yardımlaşma Derneği'ne üye olmuş ve bu derneklerin yönetiminde görev almıştır.

İngilizce'de "prolific writer" diye bir deyim vardır. Çok üretken bir yazar demek. Sefercioğlu tam öyle biriydi. Mesleđimizi tanıtmak konusunda ve ülkemizi ilgilendiren diğer konularda birçok dergi ve gazetede yazılar yazmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: *Kalem, Okumak, Ark, Sanat Yolu, Kütüphanecilik, Ocak, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni / Türk Kütüphaneciliği, Kitaplar Álemi, Yeni Yayınlar, Kütüphaneciliğin Sesi, Türk Yurdu, Türk Kültürü, Orkun, Gazi'nin Sesi.*

İyi bir insan, iyi bir arkadaş, iyi bir meslektaş olan Sefercioğlu'nu 4 Nisan 2019 günü Karşıyaka'da sonsuzluğa uğurladık.

Değerli meslektaşım, sen mesleğimizin unutulmazları arasına katıldın.

Ruhun şad, mekanın cennet olsun.

Türk Kütüphaneciliği ve Türk Milliyetçiliği İçin Tüketilen Bir Ömür

A Consumed Life for Turkish Librarianship and Turkish Nationalism

Mustafa Nejat Sefercioğlu*

Öz

İnsanın kendi ailesinden biri hakkında yazı yazması çok zordur. Söz konusu ağabeyim ve bacanağım Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu ise yazı yazmak benim için daha da zor bir iştir; çünkü ailemizin büyüklerinden ve özellikle rahmetli ağabeyimden alçak gönüllü olmayı, övünmemeyi ve abartılı bir şekilde kimseyi övmemeyi öğrendim. O'nun için kütüphanecilik mesleği ve Türk milliyetçiliği ülküsü bir aşk idi. Bütün ömrünü bu iki aşka hizmetle geçirdi. Hiç bir zaman şöhret ve zenginlik peşinde koşmadı ve mütevazı bir hayat yaşadı. Ailesinden esirgediği itibar ve imkânlarını kütüphanecilik, Kütüphaneciler Derneği, öğrencileri ve milliyetçilik için kullandı.

Eğer bugün belli bir noktaya ulaşabilmişsem, bu başarıda en büyük pay ona duyduğum hayranlık ve onu örnek edinmemdir. Onun benim üzerimde, hiçbir zaman ödeyemeyeceğim hakları vardır. O, son nefesine kadar çok okuyan, çok düşünen ve çok yazan bir insan olarak yaşadı. Onun eserleriyle, yetiştirdiği öğrencileriyle ve gösterişten, övünmekten uzak, alçak gönüllü örnek hayat tarzıyla daima yaşayacağı inancındayım.

Anahtar Sözcükler: Necmeddin Sefercioğlu; kütüphanecilik; Türk milliyetçiliği.

Abstract

It is challenging for a man to write about one of his family. Writing for Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu, my brother and brother-in-law, is an even more difficult task for me. Because I learned to humble, not brag and exaggerate anybody from the elders of our family and especially my late brother. For him, the librarian profession and the ideal of Turkish nationalism was a love. He spent his entire life serving these two lovers. He never pursued fame and wealth and lived a modest life. He used the reputations and possibilities that he denied from his family for librarianship, Librarians Association, students, and nationalism.

If I have reached my current status today, the most significant share in this success is my admiration and my example. He has rights over me that I can never pay. He lived as a person who read, thought, and wrote a lot until his last breath. I believe that he will always live with his works, his students, and his modest lifestyle, far from showing off and boasting.

Keywords: Necmeddin Sefercioğlu; librarianship; Turkish nationalism.

* Girne Amerikan Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı. E-posta: msefercioglu@gau.edu.tr
Director, Girne American University Department of Turkish Language and Literature

Bir insan için kendi ailesinden biri hakkında yazı yazması ve ona övücü ifadeler kullanması, bana göre, dünyanın en zor işlerinden biridir. Bu çetin iş, konu ağabeyim ve aynı zamanda bacanağım olan Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu ise daha da güçleşmektedir; çünkü ağabeyim hem yaradılış olarak, hem de aileden aldığı terbiye sebebiyle, ne yaparsa yapsın, yaptığı işlerde ne kadar başarılı olursa olsun asla övünmez, alçak gönüllülüğü elden bırakmaz, kendisinin övülmesinden hiç hoşlanmazdı. Değerli meslektaşları, öğrencileri, dost ve arkadaşları onunla ilgili değerlendirmelerini ve anılarını ifade edeceklerdir. Bu sebeple ben, onun akademik faaliyetleri, yayın çalışmaları, Türk kütüphaneciliğine, Türk Kütüphaneciler Derneği'ne, Türk Ocağı'na ve Türk milliyetçiliğine katkıları konularına değinmeyeceğim. Bu konuları merak edenler ve ilgi duyanlar, onunla ilgili biyografilerden, bibliyografyalardan ve yayınlardan gerekli bilgileri edinebilirler.

Kütüphanecilik ve Türk milliyetçiliği Necmeddin Sefercioğlu için bir aşk, hayatının tek anlamı idi. Türk Kütüphaneciler Derneği Başkanı ve Türk Ocağı Yönetim Kurulu Üyesi iken ailesini ve çocuklarını nasıl ihmal ettiğini, derneği hak ettiği noktalara taşımak için gecesini gündüzüne nasıl kattığını, konu ile ilgili herkes gibi, yakınında yaşayan bir insan olarak çok iyi biliyorum. Derneğin tek kuruluşunun boşa harcanmasına razı olmaz, tasarruf için insanüstü bir gayret gösterirdi. O, derneğin parası harcanmasın diye taksit parası vermemek için derneğe ait kırtasiye malzemesini doldurduğu çuvalı sırtında taşıyarak, ders verdiği fakültenin önünden dernek binasına götüren bir öğretim üyesiydi. O, ailenin bir ihtiyacı dillendirildiği zaman “Derneğin de yok” diye cevap veren bir meslek âşığı idi. Onun bu tasarruf anlayışı ve meslek sevgisi Türk Kütüphaneciler Derneği'ne, Necatibey Caddesi'ndeki dernek lokalini kazandırmıştı. Bu dairenin dernek merkezi olarak hizmete açılması, onun hayatında yaşadığı önemli mutluluklarından biri olmuştur.

O, kütüphaneciliğe âşıktı. Babasının ısrarı ile başladığı Hukuk Fakültesi'ni babasından habersiz bırakmış ve kütüphanecilik eğitimine başlamıştı. Ailemiz, özellikle babam, onun Hukuk Fakültesi'ni bırakıp kütüphanecilik eğitimi yaptığını, mezun olduğu 1960 yılında, “*Bölge Kütüphaneleri ve Nevşehir Vilayetindeki Tatbikat Konusunda Bir Araştırma Denemesi*” adlı lisans teziyle kazandığı “*Emily Dean Birincilik Ödülü*” nü aldığı gün öğrenmişti. 1965 yılında kazandığı Fort Vakfı'nın bursuyla Amerika'ya gittiği zaman, boy boy dört erkek ve bir kız çocuk babasıydı ve bu başarıları çok çetin şartlarda gerçekleştirmişti.

O, kütüphaneciliğe âşıktı; çünkü Millî Kütüphane'de görev yaparken, öğretim üyesi olarak DTCF Kütüphanecilik Bölümü'nde çalışırken, Türk Kütüphaneciler Derneği Başkanlığı yaparken ve *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*'ni yayınlarken kendisini ve ailesini unuttur, gücünün ve mesaisinin önemli bir kısmını kütüphanecilik mesleğine hizmete ayırırdı.

O, kütüphaneciliğe âşıktı; çünkü bütün ömrünce okuduğu ve biriktirdiği binlerce kitabı ve dergi koleksiyonlarını, çocukları ve ailesinin de yardımıyla, elleriyle damgalayıp kolilere doldurarak Nevşehir Üniversitesi'ne bağış olarak gönderirken, çocuklarından ayrılan bir baba hüznü yaşadığını ama onlardan yararlanacak gençlere sağlayacağı yararları düşünürken de ne kadar mutluluk duyduğunu biliyorum.

O, kütüphaneciliğe âşıktı; çünkü öğrencilerinin en az kendisi kadar başarılı olmasını ve kütüphanecilik mesleğini sevmelerini isterdi. Onların başarısıyla büyük bir sevinç ve mutluluk duyardı. Onun için mesleğine ve öğrencilerine hizmet etmek önemliydi. Yıllarca, en zor akademik sınavları başarıyla vermiş olmasına rağmen unvan peşine düşmemesinin ve yıllarca

Yardımcı Doçent olarak çalışmasının sebebi buydu. Seneler sonra Doçent ve Profesör olmasına ise değişen şartlar ve arkadaşlarının ısrarı sebep olmuştu. Onun için esas ve önemli olan unvan değil, yaptığı görevde ne kadar başarılı ve faydalı olabildiği idi.

O, ailesine çok düşkün ama bu duygularını dillendirmeyi beceremeyen bir insandı. Bu yönüyle rahmetli babamıza çok benzerdi. Benim için her zaman çok iyi, anlayışlı ve müşfik bir ağabey, çok önemli bir yol gösterici olmuştur. Bugün belli bir noktaya ulaşabilmişsem, onun önderliği ve onu örnek almış olmam en önemli etkidir. Kitap ve özellikle şiir yazıp okuma sevgisini onun beğendiği şiirleri yazdığı defterini okuyarak öğrendim. Biz kardeşler olarak hiç bir zaman, onun maddî ve manevî gerçekten çok zor şartlarda ulaştığı başarıya, şartlarımız ona göre daha elverişli olmasına rağmen, asla ulaşamadık. O, her zaman ailemizin gururu ve övüncü oldu. Allah'ın ona büyük bir azim, sebat ve çalışma azmi vererek bir ayrıcalık tanıdığını düşünüyorum. O herkes için iyi ve vefalı bir dost, fedakâr bir arkadaş olarak yaşadı.

Çok okurdu, çok düşünür ve çok yazardı. Kafası daima ülkesinin ve mesleğinin dertleriyle meşguldü. Türk milliyetçiliğinin yılmaz ve fedakâr bir neferi olarak yaşadı. Seksen yedi yıllık ömrünün son yıllarında ülkemizin çektiği sıkıntı ve yaşadığı tehlikelere işaret ederek, “Allah bana niçin bu kadar uzun ömür verdi de bu günleri gördüm” diye yakınırdı. İki kulağı da duymaz olunca, doktorların verdiği kulaklıkları asla kullanmadı ve kendi sessiz dünyasına gömülüp, okuyup yazmakta teselli buldu. Ömrünün sonlarında bedeni kendisine ihanet edip onu çaresiz bıraksa da, beyni ve hafızası hep onunla beraber yaşadı, güçlü hafızasının yardımıyla yazmaktan ve yayınlamaktan asla vazgeçmedi.

Türkçeyi çok iyi kullanırdı, Duru, temiz ve kolay anlaşılır bir ifade tarzı vardı. Gençliğinde milliyetçi dergilerde görev yapmış, şiir ve makaleler yayınlamıştı. Çok titizdi; birçok eserini bu titizliği yüzünden yayınlamakta geciktiğini biliyorum. Biraz daha yaşasaydı şüphesiz yazmayı sürdürecektir ve tamamlamayı düşündüğü başka eserler de bırakacaktı.

Öğrencilerine çok düşküdü. Aile fertlerinden esirgediği iltimas ve hoşgörüyü öğrencilerinden esirgemezdi. Onların iş bulması için elinden gelen bütün imkânları kullanırdı. Bir kütüphanecinin herhangi bir sebeple haksız yere görevinden alınması veya istemediği başka bir yere tayin edilmesi durumunda, hangi görüşten olursa olsun, en yüksek makamlara kadar çıkarak engellemeye çalışırdı. Bu imkânları aile fertleri ve kendi çocukları için asla kullanmazdı. Bu konudaki tutumuyla ilgili iki hatıramı burada zikretmek istiyorum. 1966 yılında üniversite sınavlarına girmiş ve DTCF Felsefe Bölümü'nü kazanmıştım. Ben Kütüphanecilik Bölümü'ne geçmek istedim. Bölüm Başkanı rahmetli Prof. Dr. Sayın Osman Ersoy Bey uygun bulmuş ve başvuru yapmamı söylemişti. Başvuru yaptım fakat başvurumun, aynı bölümde öğretim üyesi olan ağabeyim Necmeddin Sefercioğlu'nun “Bir bölümde bir Sefercioğlu yeter, ikincisine lüzum yok” ifadeleriyle reddedildiğini sonradan öğrendim. Ben de, Edebiyat bölümüne geçtim. İkinci olay ise bundan dört yıl sonra gelişti. Bütün dersler belli olmuş bir dersin neticesi belli olmamıştı. Ağabeyimden, mümkünse asistan arkadaşları vasıtasıyla notumu öğrenmesini rica ettim. Yarım saat sonra telefonla bana şu haberi ulaştırdı: “Listeler daha asılmamış”. Üst makamlarda genel müdüründen bakana kadar birçok nazının geçeceği insan olduğu halde, büyük oğlunun Urfa'dan Ankara'ya önemsiz bir göreve tayini için hiç birine ricada bulunmamıştı. Bu da onun karakteri ve öğrencilerine olan düşkünlüğünün başka bir ifadesidir. İmkânlarını ve itibarını kendi ailesi için bir iltimas vasıtası olarak kullanmayı asla düşünmemiş, kendisine bu konuda sitem edenlere de kulaklarını tıkamıştı.

Ağabeyim Necmeddin Sefercioğlu için söyleyeceğim ve yazacağım elbette ki çok Şey var; ancak, ailemden ve ondan aldığım terbiye daha fazlasını yazmama izin vermiyor. Onun için hazırlanan *Armağan Kitabı*'na yazdığım yazıdaki ifadelerim, bu yazdıklarımaya katılabilir. Öyle sanıyorum ki bu yazdıklarımı okuma imkânı olsaydı, bana kızardı. Bu sebeple daha fazla bir Şey yazmak istemiyorum. Yalnız Őunu ifade etmeliyim ki vefalı dostları, arkadaşları, onu seven öğrencileri ve aile fertleri gibi ben de, onu her gün biraz daha fazla zliyorum.

Türk Kütüphaneciliğinin Öncülerinden Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu

Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu who is one of the Pioneers of Turkish Librarianship

Hasan S. Keseroğlu*

Öz

Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu, Türk kütüphaneciliğine, Türk Kütüphaneciler Derneği, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni (yeni adı, Türk Kütüphaneciliği) ve kataloglama alanında büyük katkılar vermiştir. Saygı ve rahmetle anıyorum.

Anahtar Sözcükler: *Necmeddin Sefercioğlu; Türk Kütüphaneciliği; Türk Kütüphaneciler Derneği.*

Abstract

Professor Dr. Necmeddin Sefercioğlu made significant contributions to Turkish librarianship, Turkish Librarians Association, Turkish Librarians Association Bulletin (now called Turkish Librarianship), and cataloging. I remember with respect and compassion.

Keywords: *Necmeddin Sefercioğlu; Turkish librarianship; The Turkish Librarian Association.*

Türk Kütüphaneciliğinin 1923-1946 yıllarını toparlanma, altyapıyı hazırlama dönemi olarak düşünebiliriz. Ülke koşulları da göz önüne alındığında, savaştan yorgun düşmüş ve her kesimdeki yoksul halkın, yeni olanı umut, istek ve özveriyle desteklemesi gözlenir.

Türk kütüphaneciliği, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ardından çağdaş bir yüze, yapıya kavuşur. Atatürk'ün her alanda çağdaş bilgiyi hızla ülke genelinde yaygınlaştırıp, kullanma isteği, çağdaş ülke koşullarını yakalamak isteği, sağlıklı öngörülerini ile değişik alanlarda yurtdışına gençleri göndermesi, yurda döndükten sonra da bu bilgi halkasının genişleyip, yaygınlaşması için girişimleri, kütüphanecilik alanında da gözlenir. Yurtdışına yollanan gençlerden Fehmi Ethem Karatay'ın İstanbul Üniversitesi'ne dönmesi, bu kütüphaneyi düzenlemesi, Topkapı Sarayı, İstanbul Üniversitesi yazmalarının kataloglarını hazırlaması, kütüphanecilik kursları açıp, bu alanda kitaplar yayımlaması; Emil Buharioğlu'nun TBMM Kütüphanesi'ni düzenleyip, basılı katalogunu hazırlaması; Adnan Ötüken'in Türk Kütüphaneciler Derneği'ni (TKD) kurması, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni'ni (bugünkü adıyla Türk Kütüphaneciliği dergisi) çıkarmaya başlaması, Milli Kütüphaneyi kurması, Yasasının çıkması için çaba göstermesi, kurslar düzenleyip, kütüphaneciliği üniversite düzeyine taşınması, kitaplar yayımlaması; Hamid Zübeyr Koşay'ın yaptığı gibi değişik alanlarda yurtdışı eğitimi görüp Türk Kütüphaneciliğine katkı sağlayacak raporlar hazırlanması ile kilometre taşı niteliğinde gelişmeler sağlanır. Cumhuriyet'in ilk döneminin bir başka özelliği

* Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E-posta: hasankeseroğlu@gmail.com
Prof. Dr., Kastamonu University Department of Information and Records Management

de Öğretimde Birlik, Tekke, Türbe ve Zaviyelerin kapatılması, Harf Devrimi, Derleme Yasası gibi yasaların çıkartılması, Halkevlerinin, Köy Enstitülerinin kurulması gibi girişimlerdir. Elbette yabancı uzmanların Türkiye'ye davet edilerek belirli konularda rapor hazırlamaları da ilk dönemin göz ardı edilemeyecek gelişmelerindendir.

1954-1955 öğretim yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi içinde ilk Kütüphanecilik Kürsüsü eğitim öğretime başlar. Bu Bölüm ve elemanları, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü ve kütüphanelerde çalışan kişilerle Dernek etkinlikleri sürdürülür. Dernek işleri gönüllülük esasına dayanan bir iş olmakla birlikte Dernek ve yayın organı Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni için en uzun süre ve büyük emek harcayanlardan birisi de Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu olmuştur.

Sefercioğlu Hocamızı, İstanbul Üniversitesi Kütüphanecilik Bölüm Başkanımız Prof. Dr. Jale Baysal ile yaptığımız uzun gezilerimizde, mutlaka uğradığımız Ankara durağında, TKD Genel Merkezi'ni ziyaretimiz sırasında tanıdım. Daha sonra TKD İstanbul Şubesi Başkanı olarak Ankara'ya gittikçe uğradığım Genel Merkez'de karşılaştım. Bir gidişimde yeni çıkmış bir dergi sayısını paketlerken gördüm. Aboneler için postaya verilecek dergiyi önce naylon torbalara koyuyor, önceden hazırlanmış pulları yapıştırılmış, adresleri yazılmış kâğıtları içeri bırakıp, torbanın ağzını bantlıyordu. Bu olağanüstü bir özveri göstergesiydi. Nitekim bugün pek çok kişinin anlayamayacağı derginin çıkarılma aşamasında kâğıdın sağlanması, baskı işlemleri, taşınması ciddi bir emek ve zamanı gerektiren işlemlerdi. Yine Sayın Sefercioğlu'nun Türk Kütüphaneciliği Dergisi'nin 60. Yıl Belgeseli'nde (Türk Kütüphaneciliği, 2020) belirttiği gibi "Başkanlık ile hademelik arasında hiçbir ayırım yoktu, basımevlerinde sabahlamak da işin gereklilikleri arasındaydı" demesi, alçak gönüllülüğünün bir yansımasıdır.

Uzun yıllar Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi üyesi ve başkanı olarak görev aldığım Dernek şubesi için yer kazandırma çabalarımız benim dönemimde gerçekleşemedi. Bunu TKD Genel Merkezi nasıl gerçekleştirmişti? Nitekim bu soruyu da 2002 yılında Derneğin 50. Kuruluş yıldönümünde Prof. Sefercioğlu'na sordum. Genel Merkez yerinin sağlanmasını bir yazı ile ayrıntılı bir biçimde açıkladı (Sefercioğlu, 2004, s. 204-210). Bu açıklamalarda özenli bir tutum, "tasarruf" öne çıkıyor. Bir sivil toplum örgütünü kendisi ile özdeşleştiren Prof. Sefercioğlu, günümüz Genel Merkezi'ne çok önemli ve ciddi katkılarda bulunuyor. Bu durumu açıklarken de katkı veren herkesin adını tek tek ve ayrıntılı bilgilerle anıyor. Değişik bir söyletişle, Prof. Sefercioğlu, kuşağındaki pek çok kişi gibi Cumhuriyet'in ilk dönemindeki özverili ve çalışkan tutumunu yaşamı boyunca sürdürüyor. Bu çalışmaların ilkinin Dernek yöneticisi olarak, ikincisini Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni ve Türk Kütüphaneciliği dergisinin yaşaması için, üçüncüsünü de kataloglama ve sınıflama alanındaki çalışmalarıyla sürdürüyor.

Prof. Sefercioğlu ile kataloglama konusunda anlaşamadığımız noktalar oldu. Bunu da yine Türk Kütüphaneciliği dergisinin değişik sayılarında yazışarak tartıştık (Keseroğlu, 1995; Sefercioğlu, 1994; Sefercioğlu, 1995). Bu dışarıda bir çatışma gibi algılansa da meslektaşların konuyu kavramaları açısından anlamlı ve yararlı olduğu kanısındayım. Haklı haksız olmak biçiminde değil de iki hocanın farklı bakışı olarak algılamak gerekirdi. Kaldı ki Prof. Sefercioğlu'nun eleştirilerinde haklı olduğu yanlara yazımda da yer verilmiş, katılmadığım düşünceleri de açıkça gösterilmiştir.

Bunun ötesinde herkes gibi ben de mesleğe başladığım ilk yıllarda Prof. Sefercioğlu'nun başkanlığında Sayın Bengü Çapar ve Aynur Ertunç ile Türkçe basıma hazırladıkları *Kataloglama Kuralları* (Sefercioğlu, Çapar ve Ertunç, 1980) kitabından Anglo-Amerikan Kataloglama Kurallarını öğrenmeye başladım. Bu kitabı Hocam Prof. Dr. Meral Alpay ile derslerimizde de kullandık. Ama bu büyük emeğin uzun soluklu olamayışının nedeni, 1978 yılında, ilkinden ayırmalı yanlar taşıyan *Anglo Amerikan Kataloglama Kuralları 2'nin* (Keseroğlu, 1994) hazırlanıp, yayımlanması olmuştur.

Prof. Sefercioğlu, 1986 yılı Dernek Genel Kurulu'nda; toplumda “dernek” adının çağrıştırdığı olumsuz tutuma dayanarak, dergi adının “Türk Kütüphaneciliği” olmasını da önermiştir.

Türk Kütüphaneciler Derneği, yayın organı Türk Kütüphaneciliği ve kataloglama konusunda emeği asla yadsınamayacak olan Prof. Sefercioğlu; “Bilgi ve Belge Yönetimi Alanında Bilgiye Erişim / Kataloglama Sorunları” (Bitri ve Keseroğlu, 2018) başlıklı Tarık Akan Toplantıları 1'e tarafımdan, onur konuğu olarak davet edilmiş; rahatsızlıklarından dolayı gelememiş, plaketi Sayın Prof. Dr. Doğan Atılğan aracılığıyla sunulmuştur.

Değerli Hocamız Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu'nun Türk kütüphaneciliğine katkıları azımsanmayacak niteliktedir.

Tanrıdan rahmet diliyorum. Işıklar içinde yatsın.

Kaynakça

- Bitri, E. ve Keseroğlu, H. S. (Yay. Haz.). (2018). *Bilgi ve Belge Yönetimi alanında bilgiye erişim/kataloglama sorunları sempozyumu bildiriler kitabı*. İstanbul: Hiperyayın.
- Keseroğlu, H. S. (1995). Kataloglama kurallarının eleştirisi üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*, 9, 148-169. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1081>
- Keseroğlu, H. S. (1994). Kataloglama kuralları. Örnekleriyle Anglo-Amerikan kataloglama kuralları 2. (2. bs). İstanbul: Yapı Tasarım Üretim.
- Sefercioğlu, N., Çapar, B. Ü. ve Ertunç, A. (Yay. Haz.). (1980). *Kataloglama kuralları*. Ankara: TÜBİTAK.
- Sefercioğlu, N. (1994). Bir kataloglama kuralları kitabı üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*, 8, 288-303. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1100>
- Sefercioğlu, N. (1995). Yine bir kataloglama kuralları kitabı üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*, 9, 412-438. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1092>
- Sefercioğlu, N. (2004). TKD Genel Merkez konutu nasıl sağlandı? *Türk Kütüphaneciliği*, 18, 204-210. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/101/99>
- Türk Kütüphaneciliği (2020). *Türk Kütüphaneciliği Dergisi'nin 60. yıl belgeseli* [Video]. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK>

Katalogcunun Birinden Kataloglamannın Pirine*

*From One of the Catalogers to the Master of Cataloging***

Ahmet Çelenkoğlu***

Öz

Türkiye’de kütüphanecilik mesleğine önemli katkılar yapmış olan Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu’nun vefatı nedeniyle kaleme alınan yazıda; değerli hocamızın eğitimci kişiliğinin yanı sıra, yazarın üniversite eğitimi sırasında hoca ile iletişimi ve mesleki hayatındaki etkisi üzerine izlenimler paylaşılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: *Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu; kütüphanecilik eğitimi; kataloglama ve sınıflama.*

Abstract

The following paper is written in tribute to Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu, who passed away recently. It aims to reveal the master’s personality as an invaluable instructor while sharing impressions on the author’s experience during his university training through his exchanges with the professor and the latter’s influence on the young students’ future professional career.

Keywords: *Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu; librarianship education; cataloging and classification.*

Vefat haberini alınca çok üzüldüm. Ankara’da olsaydım, cenaze törenine katılırdım mutlaka.

Hasan Keseroğlu’nun dediği gibi, ‘hocaların hocası’ Necmeddin Hoca’nın ülkemizde kataloglama kurallarının yaygınlaşip standartlaşmasında emeği ve katkısı çok büyüktür.

Hiç unutmuyorum, 1981 yılında, öğrenciyken, “Kataloglama ve Sınıflama” dersimize girerdi. *Kataloglama Kuralları (AACR2)* adlı kitabı açar ve bize not tuttururdu. Aynısından bizde de olan kitabı -neredeyse birebir- neden yazdığını hiçbirimiz anlamazdık. Fakat yine de yazardık.

Neden yalan söyleyeyim, hiç sevmezdim “Kataloglama ve Sınıflama” dersini. Sıkılırdım, deftere bir şeyler çiziktirirdim not tutmak yerine, genellikle.

Uygulama saatleri öyle miydi ya? Çiğdem Hoca’nın nezaretinde, ne de zevkli geçerdi! İlginçtir; bu uygulama derslerine Necmeddin Hoca hiç gelmezdi. Belki yanılıyorum ama teori ve pratiğin iç içe olduğu kataloglama derslerinde, Necmeddin Hoca’nın teorik kısmı ağır basardı.

* 8 Nisan 2019 tarihinde KUTUP-L tartışma listesinde paylaşılan anı mektubunun gözden geçirilmiş halidir.

** This is a revised version of a memory letter that was shared in the discussion list KUTUP-L on April 8, 2019.

*** Emekli kütüphaneci. E-posta: celenkogluahmet@gmail.com

Retired librarian.

Ah ah! Kader işte! Bilseydim mezun olunca, Milli Kütüphanenin Kataloglama Biriminde çalışacağımı, bilseydim AACR2 kurallarına göre kataloglama yapacağımı, bilseydim Necmeddin Hoca anlatıp yazdırırken önemsemediğim kataloglama derslerini satır satır okuyup uygulamak zorunda kalacağımı, derslerden kaytarır mıydım hiç? Onun anlattıklarını pürdikkat dinler, anlamadığım konuları sorar, öğrenmeye çalışırdım.

Ruhu şad olsun, Necmeddin Hoca nasıl da zorlanırdı bize anlatmakta, süreli yayın ile süreğen yayın arasındaki farkı.

Gerçi bu anlatma-anlama zorluğunda, *Kataloglama Kuralları* adlı kitabın dil ve anlatımının da büyük etkisi vardı. Bunu, Necmeddin Hoca'nın hazırladığı *Özleştirilmiş Kataloglama Kuralları* yayımlanınca (aramızdaki tabiriyle “Yeşil Kitap”) daha iyi anladık. Bu kitap, ülkemizdeki bütün kütüphanelerde, katalogcuların vazgeçilmez el kitabı haline geldi.

Necmeddin Hoca'nın asık suratlı bir görünüşü vardı. Bunun en büyük sebebi, bence, kullandığı siyah renkli, tek kemerli plastik gözlüktü. Onun yüzüne resmi ve soğuk bir ifade veren de bu gözlüktü sanırım. Çünkü gözlüğünü temizlemek için çıkardığında, yüzü aydınlanıverirdi. Hocayla aramızda uzun sohbetler olmadı. Fakat muzip sayılabilecek gülümsemesi, sert görünüşünün ardında, naif bir kişilik, çocuksu bir ruh olduğunun göstergesiydi belki de.

Necmeddin Hoca'nın lisans tezi danışmanım olduğunu öğrendiğimde, bölümdeki abiler ve ablalar öyle bir korkuttu ki beni, sormayın. Necmeddin Hoca, tez konusunda çok titizmiş, beğenmezmiş, çok değişiklik yaptırılmış, üstelik notu da çok düşükmüş... Eyvah ki eyvah! Korktum, çünkü benim seçtiğim konu sıradan bir konu değildi. Karikatüre merakım yüzünden (övünmek gibi olmasın, o tarihlerde *GIRGIR* dergisinde birkaç karikatürüm de yayımlanmıştı), “Cumhuriyet Dönemi Türk Karikatüründe Kitap ve Kütüphane” diye bir konu seçmiştim. Yayımlanan karikatür albümlerinde yer alan karikatürleri inceleyecek, kitap ve kütüphane ile ilgili olanları belirleyecek, yayın tarihine göre kronolojik olarak sıralayacak ve yorumlayarak irdelemeye çalışacaktım. Sınıf arkadaşlarım, Necmeddin Hoca gibi aksi (!) bir hocanın bu konuyu asla kabul etmeyeceğini, daha alışılmış durum / kütüphane değerlendirmesi gibi bir konuyu seçmemin iyi olacağını söylediler. Onları dinlemedim. Tezin çatısını kurdum, taslağı hazırladım, kapıyı çalıp girdim Necmeddin Hoca'nın odasına.

Necmeddin Hocam masasında oturuyordu. Siyah çerçeveli plastik gözlüklerinin arkasından, gözlerini kısarak baktı bana, “Ne var?” der gibi.

- Hocam, tez konusunda görüşmek istemiştım, müsaitseniz? dedim ürkek bir sesle.

- Otur Çelenkoğlu, dedi. Nedense hocalarım bana genellikle soyadıyla hitap ederdi.

Oturdum.

- Ver bakalım taslağı, dedi. Azarlanmak, terslenmek korkusuyla, ellerim titreyerek uzattım taslağı.

Taslağa baktı.

Baktı.

Baktı.

İşte şimdi kafasını kaldıracak, kaşlarını çatacak, “Bu nasıl bir konu?” diye fırça atacaktı. Belki de odadan kovacaktı beni.

O bakmayı sürdürdükçe ter basıyordu beni. Kafasını kaldıracak, kaşlarını çatacak, o siyah gözlüklerinin arkasından sert bakışlarla tez taslağını yüzüme şimdi fırlatacak, “Çık dışarı, iyi bir konu bul, öyle gel,” diyecekti (biraz basmakalıp olacak ama bana sanki yüzyıl sürmüş gibi gelen o birkaç dakika öyle zor geçti ki!).

Sonunda Necmeddin Hoca başını kaldırdı. Koskoca bir gülümsemeyle:

- Aferin Çelenkoğlu. Çok güzel ve değişik bir konu seçmişsin. Bekle biraz bakayım, dedi ve ayağa kalktı. Arkasındaki kitaplıkta bir şeyler karıştırdı. Oradan aldığı bir tomar gazete kesliğini bana uzattı:

- Al bunları, bunlar da benim, gazetelerde görüp kestiğim kitap ve kütüphane ile ilgili karikatürler. Evimde dahası da var. Onları da getireyim. Sen karikatür albümlerini tarayacağın için tezinin kapsamına pek girmiyor ama en azından yorumlamana katkısı olur, dedi.

Aman aman aman! Bir hafifledim, bir ferahladım ki, öyle böyle değil.

Kaynak taraması, karikatürlerin fotokopisi, yorumlaması çok uzun sürdü. Hatta rahmetli babam bile daktiloya çekmede yardımcı olmasına rağmen tezi zamanında bitiremedim. Haziran’da bütün dersleri vermeme rağmen tezi veremediğim için Eylül’de mezun olabildim. Necmeddin Hoca lisans tezime 80 puan verdi ki, söylenenlere göre bu onun not standartlarının çok üzerindeymiş.

Daha sonra, Milli Kütüphanede çalışırken bilgi alışverişlerimiz oldu Hocamla. Hep hürmetle karşıladım kendisini.

Aziz ruhu beni affetsin ama, fiziksel niteleme alanında “cm.” yerine “sm.” kullanılması gerektiği yönündeki inadını hala anlayabilmiş değilim.

Eminim, benden çok daha güzel ve özel anıları olan pek çok öğrencisi ve meslektaşı vardır Necmeddin Hoca’nın.

Onunla dolaylı olarak ilgili olan bir anımı da anlatmak isterim yeri gelmişken.

Yanlış anımsamıyorsam 2007 yılıydı. Yıllarca emek vererek uzmanlaştığım, hatta Kültür Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığında hizmet içi kurslar bile verdiğim Kataloglama (AACR2) ve MARC uygulamalarının yürütüldüğü Kataloglama ve Sınıflama Şube Müdürlüğü görevinden gerekçe belirtilmeksizin alınıp Ar-Ge Şube Müdürü olarak görevlendirilmemin üzerinden bir-iki yıl geçmişti. Bir iş nedeniyle, Milli Kütüphane Başkanı Tuncel Acar’ın makam odasına gittim. Tuncel Bey’in masasının karşısındaki sandalyelerde, benim yerime Kataloglama ve Sınıflama Şube Müdürü olarak görevlendirilen Cengiz Aslan ile Doğan Atılgan oturuyordu. Selam verip bir sandalyeye de ben oturdum. Konuşmalarını kesmedikleri için mecburen dinledim. Konu, Necmeddin Hoca’nın hazırladığı *Kataloglama İçin Kurallar* adlı kitabın Milli Kütüphane Başkanlığı tarafından yayımlanmasıydı. Eh, serde katalogculuk var ya, çenemi tutamadım. Dedim ki:

- Kataloglama, standartlaşmanın çok büyük bir önem taşıdığı, uygulamaya dayanan teknik bir konu. Kataloglama kurallarına olabildiğince çok kütüphaneci / katalogcu tarafından kolay ve hızlı bir şekilde ulaşımın sağlanabilmesinin hayati önemi var. Bunun için Necmeddin Hoca’nın kitabının basılı olarak yayımlanması yerine Milli Kütüphanenin web sitesine e-kitap olarak konulmasını öneriyorum.

Önerim kabul edilmedi. Bu önerim Necmeddin Hoca'ya iletirse, ömrünü kataloglamaya adanmış “hocaların hocası” Necmeddin Hocam büyük olasılıkla kabul ederdi. Çünkü, yıl 2007 idi. Bilgisayar ve bilgisayar kullanımı yaygınlaşmış, falan filan... Ülkemizde 1990'lı yılların başından itibaren, neredeyse bütün yayıncılık hizmetleri bilgisayar kullanılarak yapılıyor. Ancak, devlet kurumları bile, hazırladıkları, yayımladıkları eserlerin / çalışmaların e-kitap sürümünü kendi web sitelerinde yayınlamıyor. Bu vesileyle belirtiyim ki, Türkiye'de e-kitap uygulamalarının çok da samimi olarak sahiplenilmediğini, içselleştirilmediğini düşünenlerdenim.

Neyse! En başta da dediğim gibi, kataloglama konusunda ülkemiz kütüphaneciliği ve kütüphanecileri çok şey borçludur Necmeddin Sefercioğlu'na!

Sizi saygıyla anıyorum. Nur içinde yatın, Necmeddin Hocam...

Hatıralar Uçup Gitmesin (5): Hocam Necmeddin Sefercioğlu...*

*Don't Let the Memories Fly Away (5): My Teacher Necmeddin Sefercioğlu...***

Ahmet Karataş***

Öz

Necmeddin Sefercioğlu'nun vefatı nedeniyle kaleme alınan anı mektubunda Hocamız, insani ve mesleki yönleriyle anılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu; kütüphanecilik eğitimi; kütüphaneciliğe katkı sunanlar.

Abstract

In the memory letter penned due to the passing of Necmeddin Sefercioğlu, the teacher of ours, is commemorated through his humanitarian and professional sides.

Keywords: Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu; librarianship education; contributors of librarianship.

Hayata dair duygu, düşünce ve davranışlarımız, zamana ve yaşa bağlı olarak değişir. Bir ömre hapsolan veya onda özgürleşen hayatımız, doğuşumuzla başlayan ve ölüme mihlanmış bir sonla nihayete erer şüphesiz...

Değerli Hocam, Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu'nun aramızdan ayrıldığı haberi ile birlikte zaman tüneline başa sardım adeta. Öğrencilik yıllarım, 12 Eylül 1980 İhtilali'nin hem öncesini hem de sonrasını kapsamıştı. Ortaokul dönemim ihtilalin öncesine, lise ve üniversite ise sonrasına eklenmişti. Uzatmadan söylemek gerekirse lise ve üniversitede siyasi düşüncem, sosyal demokrat bir babanın mirası olarak, başım üstünde yeri olan bir sahiplenmeydi. Babadan ötesi var mı? Elbette yoktu. Dolayısıyla, 1983-1984 eğitim-öğretim döneminde, Kütüphanecilik Bölümüne böyle bir iklimde başlamıştım. Düşünceme yakın arkadaşları bulmam tabii ki zor olmadı. Hatta hocalarımı da... Ne yazık ki, değerli hocam, Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu, mesafeli olunacaklar arasındaydı.

Kütüphanecilik Bölümünü okuma planım içinde mesleki amaç yoktu. Sadece üniversite mezunu olarak kalmak ve Adana'daki baba mesleğini genişletmek vardı. Ankara'daki kültür, sanat ve edebiyat hatta siyasi atmosferi olabildiğince yaşamak ön plandaydı. Dersler yönünden vasat ancak diğer etkinlikler açısından iyi sayılabilecek bir öğrencilik dönemi geçirdim. Ancak son sınıfta Milli Kütüphane için bir yıllık burs hayatımı kökten değiştirdi. Kardeşimin Ankara'da üniversite kazanması, mesleki alana büsbütün girmemi sağladı. Artık Ankaralı olmuştum. Milli Kütüphane, Ankara Üniversitesi Fen

* 13 Haziran 2019 tarihinde KUTUP-L tartışma listesinde paylaşılan anı mektubunun gözden geçirilmiş halidir.

** This is a revised version of a memory letter that was shared on the discussion list KUTUP-L on June 13, 2019.

*** Daire Başkanı, Adana Bilim ve Teknik Üniversitesi Kütüphanesi. E-posta: akaratas@adanabtu.edu.tr

Head of Section. Adana Science and Technology University Library, Turkey

Geliş Tarihi – Received: 28.02.2020

Kabul Tarihi – Accepted: 28.02.2020

Fakültesi Kütüphanesi ve Türk Kütüphaneciler Derneği derken, tam 30 yıllık zaman dilimini Ankara'da geçirmiştim. Bu süre içinde hocam Necmeddin Sefercioğlu ile sıkça karşılaşmaya başlamıştım. Üstelik onun aday olduğu ancak seçimi kaybettiği, Prof. Dr. Tülin Sağlamtuğ'un TKD Başkanı olduğu seçimde, Altınay Sernikli'nin isteğiyle Necmeddin Hocamın listesinde Yönetim Kurulu üyeliği için aday gösterilmiştim.

TKD Ankara Şubesi ve Genel Merkez Yönetim Kurulu üyesi olarak bulunduğum yıllarda, Necmeddin Bey'in derneğimize ve mesleğimize olan katkılarını daha da yakından izleme olanağı buldum. TKD'ye geliş gidişlerinde, Başkanımız Ali Fuat Kartal'ın meslek büyüklerimize karşı duyarlı bakışı nedeniyle, Hocamızın siyasi duruşunu gözetmeksizin, yakın ilişkiler kurmamız giderek artmıştı. Türk Kütüphaneciliği'ne kim daha çok hizmet vermişse başımız üstünde yeri vardı, daha da önemlisi ona özenli davranmak bizim temel görevimiz olmalıydı.

Derken, 2013 yılı geldi. Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Rektörü'nün daveti ile kütüphane yöneticisi olarak doğduğum şehre dönüş yapmıştım.

Merkez Kütüphane içinde Çukurova Kent Kitaplığı ve Müzesi kurma düşüncemin kabul edilmesiyle birlikte, heyecan ve mutluluk verici bir süreç başlamış oldu. Mesleğimle ilgili finali, hem bir üniversite kütüphanesinin, hem de Çukurova araştırmalarına olanak sağlayacak bir merkezin kurucusu kimliğiyle tamamlamış olacaktım. Bu çaba, Adana ve çevresinde kısa sürede yankı buldu. Kurum ve kuruluşlardan yoğun olarak yardım talebi alıyordum. Elden geldiğince yardımlarımı esirgemedim. Merkez sayesinde, Çukurova ve çevresiyle ilgili yüksek lisans ve doktora çalışmaları hızla arttı. Benim de içinde olduğum yaklaşık 20'ye yakın eser yayımlandı.

Özetlenen çalışmaların sonucu olarak, içinde Hocam Necmeddin Sefercioğlu'nun kısmen yer aldığı, Arif Nihat Asya Bayrak Müzesine yardımcı olmam hususunda, Büyükşehir Belediyesinden destek talebi geldi. Arif Nihat Asya'nın kızı Fırat Asya ile Ankara'da görüşmelere başladık. Arif Nihat Asya, Adana'da hem edebiyat öğretmeni, hem de Seyhan Milletvekili olarak 18 yıl görev yapmıştı. Adana üzerine yüzlerce şiiri ve yazısı olan Arif Nihat Bey, Adana'nın kurtuluş töreni için yazdığı *Bayrak* şiiri ile tüm Türkiye'de yaygın bir üne sahipti. Hocam Necmeddin Sefercioğlu ile yolu, Arif Nihat Bey'in Adana Erkek Lisesi'nde görev yaptığı yıllarda kesişmişti. Necmeddin Bey, 1946-1949 yılları arasında, Adana Lisesi'nde eğitimini tamamlamıştı. Öğrencisi olmasa bile yakın ilişkileri Adana dışında, Ankara'da da sürüp gitmişti. Hatta Kütüphanecilik Marşı Yarışması'nda Arif Nihat Bey birinci olmuştu.

Adana Büyükşehir Belediyesi yetkilileri ile Ankara'ya geliş gidişlerimizin birinde, değerli hocam Necmeddin Sefercioğlu ile görüşme kararı aldık. Uzun sayılabilecek bir süre sohbet ettik. Hem kent kitaplığı, hem de Arif Nihat Asya Bayrak Müzesi girişiminde bulunmuş olmasından mutlu olduğum belliydi. Anıları tazeledik. Yeniden görüşmek üzere sözleştik. Ne yazık ki Büyükşehir'in müze çabası sadece Bayrak Müzesi düzeyinde kaldı ve Arif Nihat Asya ile bağlantısı koptu. Görüşmelerimiz ise devam edemedi. Ancak Arif Nihat Asya ile ilgili çalışmalarımız sürdü; Adana'da kaldığı on sekiz yılın kültür, sanat, edebiyat ve siyaset etkisini gözlemleme fırsatını yakalamış oldum. Aslında bu iz, 1940'lı yıllarda, Adana'da başlayan milliyetçi hareketin Hocam Necmeddin Sefercioğlu'nu da içine almış olmasıydı. Çukurova'da mevcut İttihat ve Terakki hareketinin, Çukurova'nın Fransız işgali

ile başlayan Kuvay-i Milliye ekseninde evrildiği, daha sonrasında ise özellikle 1940'lı yıllarda, Cumhuriyet Halk Partisi'nde kümelenen milliyetçilerin, 1946 seçimlerinde ayrışması sonucunda, Arif Nihat Asya'nın da içinde bulunduğu grup, Demokrat Parti'de siyaset yapma kararı almıştı. Adana Halkevi dergisi *Görüşler* ile *Çukurova*'nın yazı işleri sorumlusu olan Arif Nihat Asya, bu grubun sözcüsü olarak Adana'da, Türkçü ve Milliyetçi hareketin bayraktarlığını üstlenir. Bu sürecin tanıklığında, Adana Erkek Lisesi'nde öğrenci olarak bulunan Hocam Necmeddin Sefercioğlu'nun, milliyetçi oluşu elbette tesadüf değildi. Hocam Necmeddin Sefercioğlu, "Tanıdığım Ünlü Türkçüler" adlı kitabı ile milliyetçi ve ülkücü kesim arasındaki yakınlığını, oldukça yalın bir biçimde dile getirir.

Değerli hocam Necmeddin Sefercioğlu'nun aramızdan ayrılışı ile başlayan bir haftalık sürede, öğrenci ve meslektaş ilişkisi ötesine taşan bir yakınlığın, Arif Nihat Asya üzerinden başlaması ne tuhaf. Derken, Adana Erkek Lisesi. Adanalı Yılları... Hayata dair duygu, düşünce ve davranışlarımızın zamanla ve yaşla değişmesi, tam da bu olsa gerek. Siyaseten mesafeli duruşumuzu korumuş olsak bile, insani yakınlığımızı içtenlikle haykırmak ne güzel...

Değerli Hocam; kataloglama, konu başlıkları, TKD hizmetleriniz ve daha da önemlisi, mesleğinizi bilgiyle ve bilinçle geniş kesimlere duyurmanız, her daim hatırlanacaktır. Saygıyla ve rahmetle selamlıyorum.



Soldan sağa: Yusuf Delikoca, Necmettin Sefercioğlu ve Ahmet Karataş